

Huzurdan Esintiler
2

Bize de ÇEKMEK DÜŞTÜ

AHMET KURUCAN

Bize de
Çekmek Düştü
(*Huzurdan Esintiler-2*)

Ahmet Kurucan

BİZE DE ÇEKMEK DÜŞTÜ

Copyright © Işık Yayınları, 2013

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş. 'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör

Dr. Fethullah YILMAZ

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Epub

Ahmet KAHRAMANOĞLU

Dijital ISBN

978-975-278-910-4

Yayın Numarası

636

Basım Yılı

Ekim 2013

Işık Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.isikyayinlari.com

facebook.com/kitapkaynagi

Bu kitaba ait telif ücreti
KİMSE YOK MU DERNEĞİ
tarafından
Afrika’da yürütülen
‘Su kuyusu kampanyası’na
aktarılacaktır.

Önsöz

*“Biz dünyadan nereye
Göçelim ya Muhammed?
Yeryüzünde riya, inkâr, hıyanet
Altın devrini yaşıyor...*

*Diller, sayfalar, satırlar:
Ebû Leheb öldü, diyorlar
Ebû Leheb ölmedi, ya Muhammed;
Ebû Cehil, kıtalar dolaşıyor!”* der Arif Nihat Asya

Doğru ama bu doğru ilk insanla başlamış ve kıyamet kopana kadar devam edecek bir mücadelenin resmi. Zira Hz. Âdem’in evlatları ile başlamış bu mücadele. O gün bugün her devirde, her dönemde Ebû Bekirler de olmuş iman cephesinde; Ebû Cehiller de yerlerini almış küfür canibinde. İlâhî iradenin tercihi bu. Kutsal kitaplar bunların hikâyeleri ile dolu. Peygamberlerin hayatları ortada. Buna “İman tarihi” de diyebiliriz. İnsanlığın binlerce senedir devam eden iman tarihi bunun örnekleri ile lebâleb. Bu gerçeği böyle kabullendikten sonra tabi ki iman ve küfür cephelerinde mücadele olacak. Tabi ki düşman düşmanlığını yapacak ama...

Evet, işte “ama” bağlacından sonraki üç nokta çok şeyler anlatıyor insan olan insana. Ama iman cephesinde yerini alan, Ebû Bekir, Ömer, Osman, Aliler misali mücadele eden insanları derinden sarsan, üzen, inciten asıl husus, dostların vefasızlığı. Keşke vefasızla başlayan bu süreç vefasızlıkla kalsa. Ardından cefası. Hatta öfkesi, kini, nefreti, rekabeti ve en nihâyet düşmanlığı. Aşık Ruhsatî ne güzel resmeder bunu:

*“Bir vakte erdi ki bizim günümüz,
Yiğit belli değil mert belli değil;*

*Herkes yarasına derman arıyor,
Deva beli değil dert belli değil.”*

Bu elinizde tuttuğunuz kitap *Huzurdan Esintiler*’de olduğu gibi Hocaefendi’nin sohbet ortamını tasviri merkeze alıp oldukça basit ve sığ sayılabilecek yorum ve değerlendirmelerle sizlere intikal ettiren yazıların derlenmesi ile ortaya çıkmıştır. İçinde son iki yılda, Zaman Gazetesi yorum sayfalarında yayımlanmış 47 adet yazı var. Muhtelif vesilerle yayımlanmış bu yazıları, kitap için son defa elden geçirirken gördüm ki yazıların büyük bir çoğunluğu düşmanın ezası, dostun cefası ekseninde dönüyor. Üç tarafı var hâdisenin.

Birincisi, Alvar İmamı’nın ifadeleriyle:

*“Sefinem gark oldu derd deryasına,
Sahrâ-yı sinemi dert aldı getti.
Hasretkeş olmuştur dil leylâsına,
Bülbül tek zârımı gül aldı getti”*

limanında demir atan Hocaefendi.

İkincisi, Arif Nihat Asya’nın ifadelerinde yerini bulan günümüzün kıtalar dolaşan Ebû Cehilleri, Ebû Lehebleri.

Üçüncüsü ise Fuzûlî’ye:

*“Beni candan usandırdı cefadan yâr usanmaz mı,
Felekler yandı ahımdan muradım şem’i yanmaz mı”*

dedirten yâr, hatta yâr-ı sâdık makamında olması beklenen ama yapageldikleri şeylerle düşmanları düşmanlıklarında aratmayan dostlar. Bu dostlar kim? Onları yazıların satır aralarında siz bulacaksınız.

İşte yazıların çoğunluğu ağyarın ezası, dostun cefası ve yâr olması beklenenlerin vefasızlığı arasında sıkışıp kalan ve “*Sabır (kelimesi), sabrımın ondan öte olduğunu anlayıncaya kadar sabredeceğim.*” diyen o dert küpü insanı anlattığı için bu kitaba “Bize de Çekmek Düştü” adını koydum. Kaldı ki bunu söyleyen bizzat kendisi. “Bize de Çekmek Düştü” kaderin sevkiyle aynı çizgide buluşmuş insanlara rehberlik yapacak, istikamet belirleyecek ilke ve prensiplerle

dolu. Yeter ki o gözle okuyabilelim. Son sözü Uğur Işılak söylesin:

*“Olsun be aldırma Yaradan yârdır
Sanma ki zalimin ettiği kârdır,
Mazlumun âhı, indirir şâhı,
Her şeyin bir vakti, zamanı vardır...”*

Ahmet Kurucan

17 Mayıs 2013

Ramazanlaşanların Bayramlaşması

Hocaefendi'nin bayram sabahı yaptığı, bayram mesajını sunduğu sohbete ve o sohbet ortamına götüreceğim sizleri. Anlatılan şeyler arasında kendi değerlendirmelerime göre takdim-te'hir yapacak ama manzaranın bütününe sunmaya çalışacağım.

“Ramazanlaşmayı gerçekleştiren insanlar ancak bayramlaşabilir.” dedi sözlerinin arasında. Yazıya bununla başlamayı uygun gördüm; çünkü çok önemli bir mesaj içeriyor bana göre bu cümle.

Önce bu cümlede yer alan ve yanlış anlaşılmalara medar olabilecek “bayramlaşma” tabirinin mânâsını kısaca izah edeyim. Hocaefendi'nin burada kullandığı bayramlaşma, telefon, tebrik kartı veya bizâtihi ziyaretlerle gerçekleşen el öpme, bayram harçlığı alma-verme ve hediyeleşmelerin olduğu karşılıklı bayram tebriği değil aksine “bayramla bütünleşme” mânâsını taşır. Onun için yazının geri kalan kısımlarında bu mânâyı taşıyan “bayramlaşma” tabirlerini tırnak içinde yazacağım.

Bir; “Ramazanlaşma” tabirinin münakaşası yapılabilir, diyor Hocaefendi. Çünkü literatürümüze bunu hediye eden bizzat kendisi. Sadece bu mu? Hayır; daha önceleri “namazlaşma” demişti; şimdi de “bayramlaşma” diyor. Bunların hepsi de yani namazda namazla, Ramazan'da Ramazan'la ve bayramda bayramla bütünleşme, onları hakkıyla idrak etme ve yaşama mânâlarını taşıyan ve aynı çizgi üzerinde yerlerini alan kavramlardır.

İki; bu cümleden anladığımıza göre Hocaefendi “bayramlaşma”yı Ramazan'da Ramazanlaşmaya, bir başka tabirle Ramazan'ı hakkıyla edâ edebilmiş olmaya bağlıyor. Te'vil, tabir, tefsir istemeyen bir düşünce bu. Bunu söylerken bir taraftan kendi anladığı ve yaşadığı şekliyle Ramazanlaşmayı ve Bayramlaşmayı anlatıyor, diğer taraftan çevresine hedef gösteriyor. Böylece olanla yetinmeyip olması gerekli olan ufka insanları yönlendiriyor.

Yalnız burada dikkat edilmesi gereken bir husus var; o da şu: Ramazan ayının bitimini takip eden güne din, “bayram” adını vermiş. Bayramın ilk gününde oruç tutmayı yasaklamış. 30 gün boyunca Allah’ın sunduğu nimetleri iradi olarak günün belli zaman dilimlerinde kendilerine haram kılan müminler bunun mükâfatını doya doya yaşasın istemiş.

Ayrıca bayram denince akla gelen ilk şey neşe, huzur, dünyadan kâim almaya yönelik beşeri hisleri tatmin. Nitekim Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) dönemindeki fiili uygulamalar da bunu gösteriyor. Öyleyse bayramlarda neşe peşinde koşmak gayrimeşru bir şey olmasa gerek. O zaman “bayramlaşma” buna mani değil mi?

Bu sorunun cevabı alabildiğine net; hayır, değil. Bir tek şartla; peşinden koşulan neşe, meşru çerçevede olacak. “Bayramlaşma”ya asıl mani olan, bayramı gayrimeşru vesileleri kullanarak “vur patlasın çal oynasın” cinsinden eğlencelerle geçirmek. Kaldı ki bu zihniyeti sadece bizde değil İslam dünyasının birçok yerinde görmek mümkün. Delil isterseniz Tv programlarına bakmanız yeterli.

Hocaefendi sohbetin ilerleyen dakikalarında buna da açıkça değindi ve dedi ki: *“Oruç, O’nun hakkı, bizim de vazifemizdir, diyen, bu şuur içinde orucunu tutan insanlar Ramazan’ın bitmesiyle kutsal bir hüznü duyarlar, içlerinde bir burukluk yaşarlar. Fakat beri tarafta da madem din buna bayram demiş der, bayramın da hakkını vererek onu yine dinin verdiği ölçüler içinde neşe ve sevinç içinde kutlarlar.”*

Bu cümleleri söyledikten sonra bir müddet durdu ve neşenin çerçevesini belirlememizde yardımcı olabilecek enfes bir tahlilde bulundu. Bir soru sordu önce: *“İyi ama bu neyin bayramı?”* dedi.

Evet, biz de soralım bu soruyu kendimize ve cevabını arayalım; neyin bayramı bu? Oruç gibi beşeri zaviyeden bakılınca 16-17 saat aç ve susuz durmadan kurtulmanın bayramı mı? Her istediğini her istediği zaman yeme ve içme özgürlüğüne kavuşmanın bayramı mı?” Yoksa Ramazanlaşan insanların Allah’tan mükâfatını alma, O’nun sonsuz mağfiretine ermesinin bayramı mı?” Tabi ki sonuncusu. İfadeleri aynen şöyle: *“Allah’ın mağfiretine ermenin*

bayramıdır bu. Öyleyse bayram günlerini bazılarının yaptığı gibi hoplama-zıplama olarak değil kalb ve ruhun ulaşmış olduğu ufukta kutlamak lazım.”

Pekâlâ bu nasıl olacak? Zaten işin en çetin yanı da burası. Hele günümüz nesilleri için iradelerini zorlaması gereken bir imtihan meselesi. Çünkü arka plan şartları ne siyasi, ne ekonomik, ne dini, ne kültürel alanda Hocaefendi’nin belirttiği ufku yakalamaya müsait. Bırakın müsait olmasını tam aksine çevremiz, kendini suyun akışına kaptıran insanları bambaşka vadilere sürükleyecek, aşağıların aşağısına atacak, dünyevî ve uhrevî pişmanlıklar yaşatacak şartlarla çevrili.

İşte bunu aşmanın yolu adına da şimdiye kadar defalarca anlattığı bir hususa değindi Hocaefendi: “İmanda yenileme ve yenilenme; imanı her gün yeniden duyma, hissetme, onu şuur ve irfan seviyesine yükseltme.” Sözleri şöyle: *“Ramazan’ın ve bayramın değerini kavramak biraz inanmaya; inancında sürekli kendini yeniliyor olmaya bağlı. İnsan düşünce ve imanı itibarıyla sürekli kendini yenileyebiliyorsa her şeyi taptaze duyabilir. Bizler ‘âbâ an ced’, dededen babadan bize intikal eden şekliyle Müslümanlığı yaşıyor olabiliriz; kültür Müslüman’ı diyorum ben ona; kültür Müslüman’ı olabiliriz, nazari bilgilerimiz çok derin olabilir; fakat önemli olan imanı yeniden duymaktır. Hadis kriterleri açısından tenkidi yapılsa da muhtevası doğru olan “İmanınızı Lailahe illallah ile yenileyin.” hadisindeki mânâdır bu. “İki günü müsavi olan aldanmıştır.” hadisinin muhtevasına uygun bir hayat yaşama; işte bunlar bizim imanı yeniden ter ü taze duymamızı sağlayacak şeylerdir.”*

Bayramlaşma şekilleri, onların dindeki norm ve formları ile aldığı yer, bayramı beşeri münasebetleri geliştirmede vesile olarak kullanma ve dünya insanları arasında barış köprüleri tesis etme adına başka değerlendirmeleri de oldu Hocaefendi’nin o konuşmasında. Onları da takip eden sayfalarda dile getirmek ümidiyle...

Kur'ân Üzerinde Çalışmalar

2011 Ramazan'ında katıldığım son tefsir dersiydi. Sabah Elmalılı'dan En'am sûresi 50 ila 67. âyetler arası okundu. İlk defa duyduğum çok enfes tespitleri oldu Hocaefendi'nin. Bu tespitlerden bazılarını sizinle paylaşmak istiyorum. Aslında gayem sadece Kur'ân nükteleri de diyebileceğimiz tespitlerini paylaşmak değil. Eğer öyle olsaydı ihtimal bu derslerin bir bütün hâlinde kitap olarak yayımlanacağı zamanı beklememizin daha uygun olacağını söyledim; çünkü bütüncülük ancak bu şekilde yakalanır. Parça parça sunulacak tespitler faydadan uzak olmasa da ne Kur'ân kültürümüzün oluşmasında ne de Hocaefendi'nin tefsir ufkunu ve yorumlarını görme ve gösterme adına yeterli olur. Bu açıdan böyle bir çalışmanın vakit geçirmeden yapılması ve kamuoyu ile paylaşılmasının şart olduğuna inanıyorum.

Pekâlâ neden paylaşmak istedim o zaman bu tespitleri? Çünkü Kur'ân ekseninde yapılması gerekli çalışmalara yönelik bazen satır aralarında bazen de çok açık ve net yönlendirmeleri oldu Hocaefendi'nin. Hedefler verdi; o hedeflerden bir-ikisini somut proje hâlinde kelâma döktü hatta çalışma şekline ait bir teklifi de oldu. İşte bu sebeple belki ilgilenenler çıkar, belki üç-beş uzman çalışmalara başlar düşüncesiyle okuduğunuz yazıyı kaleme aldım.

Ehlinin malumu olduğu üzere, Kur'ân'da makta'lar var. Özellikle uzun sûreler makta'lara bölünmüş. Bu bölme ve bölünmenin, yapan kişiye göre değişen bir mantığı var. Benim gördüğüm, mânâ bütünlüğü makta'ların belirlenmesinde önemli rol oynamış durumda. Bununla beraber bazı makta'lardaki isabet oranı tartışılır; belki tartışılmalıdır da. Zira mezkûr makta'lar, sûrelerin Kur'ân içinde, âyetlerin de sûre içindeki sıralamasında olduğu gibi tevkîfî değildir aksine içtihadîdir. İçtihadî meseleler ise her zaman müzakereye açıktır. Zaten isabet oranı tartışılır dememizin sebebi de bu. Sadece makta'lar mı? Hayır secde âyetleri ve secavend adı verilen âyetler içindeki duraklama yerleri için de aynı

şey geçerli.

O gün derste Hocaefendi bu konuya değindi ve şöyle dedi: “*Secde âyetleri, makta ve secavendler üzerinde bir heyetin çalışması gerektiğine inanıyorum. Bazılarında isabet olmadığı kanaatindeyim. Zira mesele Allah’ın kelâmı ve Allah’ın kelâmını nazil olduğu şekliyle korumak bizim vazifemiz. Emanettir Kur’ân bize unutmayalım.*” Bu cümleleri sarf ettikten sonra bir müddet düşündü ve sözlerini şöyle tamamladı: “*Allah seleften razı olsun; halefe yapacak çok iş bırakmışlar.*”

Söz bitmiş tekrar tefsire dönmüştük. Elmalılı’yı okuyan arkadaş yeniden okumaya başlamıştı ki birden onun sözünü keserek kaldığı yerden devam etti: “*Eğer bizler bu çalışmaları yaparsak, gelecek nesiller Kur’ân’ın derinliğini anlamada daha ileri seviyede iş yaparlar. Mesela...*” dedi Hocaefendi ve şu ana kadar onlarca defa dile getirdiğine bizzat şahit olduğum psikolojik tefsir projesini yeniden seslendirdi. “*Psikolojik tefsir. Şimdiye kadar defalarca tekrar ettim; yok böyle bir çalışma. Bazı kıssalarda merhum Seyyid Kutub’un izahları var ama Kur’ân’ı bu gözle bütüncül bir şekilde ele alan bir tefsir çalışması yok. Hâlbuki özellikle kıssalar uzmanları tarafından çok iyi bir şekilde tahlil edilse orada yer alan insanların seslerini, soluklarını duymak, karakterlerini anlamak hatta yüz işmizazlarını bile resmetmek mümkündür.*”

Sözün geldiği bu aşamada biraz durakladı ve devam etti: “*Bu daha önce yapılan çalışmalar yetersiz demek değildir. Günümüze kadar nice devasa kıymetler, devasa tefsirler yazmış. Hatta birçokları kendi dönemlerini aşan eserler vermiş. Ama Kur’ân çağlar üstü bir beyandır. Öyleyse Kur’ân gibi böyle muhat bir beyanı yaşadığımız dönemdeki şartlarla yeniden ele almak yeniden yorumlamak gerekir.*”

Gördüğünüz gibi bazılarının günümüzde yaptığı gibi mevcudu inkâr veya umursamama, küçük görme, hafife alma yok, aksine mevcudu saygı ile birlikte kabul var, var ama bu mevcutla iktifa etme demek değildir. Zira mevcutla iktifa dîn himmetliktir. Hele Kur’ân gibi çağları aşan tarih-üstü, evrensel bir beyanı tefsir geleneğimizde yerine alan tefsirlerle anlamaya çalışıp başka hiçbir şey yapmamak dîn himmetliğin ta kendisidir. Çünkü Kur’ân M. Akif’in de dediği

gibi ilhamı yaşanan asırdan alınıp asrın idrakine söylenecek olan bir beyandır. Dolayısıyla tefsir zincirinin bize kadar uzanan halkasına bir halka da bizim ilave etmemiz gerekli ki Hocaefendi'nin dediği şey de tam mânâsıyla bu.

Tabi ki inter-disipliner (disiplinler arası) bir çalışma olmalı bu. Eski dönemlerde olduğu gibi Arapçaya ne kadar vâkıf olursa olsun, dinî ilimlerin bir dalında ne kadar âlim olursa olsun bir tek kişinin altından kalkamayacağı kadar kapsamlı bir çalışma bu. Aksi hâlde mevcudun tekrarından başka bir sonuç çıkmaz ortaya. Öyleyse yapılacak şey meydandadır; tefsir yapılan âyetlerin konularına bağlı olarak o konulardaki uzmanlardan oluşan bir heyet olacak; bu heyet belirlediği çalışma disiplinine bağlı olarak kısa, orta ve uzun vadeli planlar yapıp müstakil çalışmalarla vira bismillah diyecek ve sonra bir araya gelip bunları tevhid edecek.

Nitekim işaret etmeye çalıştığımız bu mevzu ile alâkalı olarak şunları söyledi Hocaefendi: *“Şöyle yapılabilir; teavün düsturu harekete geçirilir; farklı disiplinlerden 4'er 5'er kişilik çalışma grupları oluşturulur ve heyetteki herkes kendi ilgi alanı itibarıyla konu üzerinde çalışır sonra bir araya gelip ortak bir metin çıkartırlar. Çünkü mesele bir tek insanın üstesinden gelemeyeceği kadar geniş ve kapsamlı bir meseledir.”*

O nurlu iklimi ile mürde olan gönüllere ilhamlarını tıpkı bir pınar gibi gürül gürül akıtan Ramazan bitti ama Kur'ân dersleri devam ediyor. Zaten önemli olan da bu değil mi? Kur'ân ile olan münasebetimizi yılın bir ayına hapsetmek yerine o münasebeti her güne yayma, hatta zaman denilen nesnenin en küçük parçasının adı ne ise, ona kadar indirme ve indirgeme.

Uzun sözün kısası; Kur'ân ile münasebeti hayat felsefesi ve tarzı hâline getirme. Bu uzun-ince yolda aşılmaz dağları aşmamız ümidiyle....

Tezakür, Tezekkür, Tezkir ve Zikir

Kesintisiz diyebilirim; nefes kesmeden de diyebilirim; arka arkaya sıralanan değerlendirmeler esnasında araya girdi ve “*Nâmütenâhi istikametinde mülâhazalar da nâmütenâhi olur.*” dedi. Ardından ilave etti: “*Kendi dar sınırlarınızdan çıkmanız lazım. Bediüzzaman Hazretleri’nin dediği gibi ‘gönüllerin meâliye müştak’ hâle getirilmesi gerek.*”

Hangi münasebetle söyledi bu sözleri? Neydi o değerlendirmeler? Kimdi bu değerlendirmeleri yapan veya aktaran?

Önce kim sorusuna cevap vereyim. Fotoğrafik zekâsı, meâliye müştak gönlü, düşünce ve amelde istikameti ve en önemlisi hiç doyma bilmeyip sürekli ‘hel min mezîd’ ufkunun zirvelerinde dolaşüyor gördüğüm can dostumdu o kişi. Değerlendirmeler, bazıları can dostuma, bazıları da başkalarına ait. Mevzu ise pırlanta serisi idi.

İki elin parmak sayısını geçmeyecek kadar misafirin olduğu salon maddesiyle-mânâsıyla sohbet için hazırды. Ama bu ortamda ikili bir muhâvere vardı. Sezebildiğim, görebildiğim ve anlayabildiğim kadarıyla birbirlerinin dilinden ve dil’inden anlayan Hoca-talebe arasındaydı bu muhavere.

Mevzu söyledim; pırlantalar idi. Muhavere pırlantaların akıl, mantık, düşünce, amel, ruh, gönül ve kalb dünyamıza kazandırdıkları etrafında dönüyordu. Zaman geliyor; devâsâ kâmetlerin görüşleri, zaman geliyor pırlanta sohbetlerine muhatap olanların yeni keşfettikleri hazineler hakkındaki kanaatleri aktarılıyordu. Bazen oluyordu ki ilim dünyasının atmosferlerinde dolaşılıyor; bazen ise ‘olan’dan hareketle ‘olması gerekenler’in dile getirildiği zeminlere atıflarda bulunuyordu. Tabi mevzu pırlantalar olunca, pırlantalar sahibine sadece dinlemek düşüyor, mahviyet, tevazu ve hacalet içinde aktarılanları nezaketen dinliyordu. Saymadım ama saysam ve rakamı size söyleseydim, “Bu kadar kısa zamanda bu kadar estağfirulah denir mi?” derdiniz.

Can dostumun nefes almaya durduğu bir an devreye girdi eserlerin sahibi: “Yapacağımız şeylerin doğruluğunu çok iyi hesap etmemiz lazım.” dedi. Sonra bu doğruluğa metot ekseninde açılım kazandırdı: “Toplumun sadece bir kesimi değil, bütün kesimlerine hitap edecek usuller belirlemek lazım.” Maksudı açık ve netti. Çünkü ortaya konan eserler bütün Müslümanlara ve bütün insanlara hitap etmekte. Öyleyse onları toplumun sadece bir kesimine has kılacak tarzda hatalar yapmamak, “hasr” ifade eden söylem ve tavırlardan uzak durmak gerek. Pekâlâ doğru usul belirlendikten sonra ne olacak? İkinci adım, en azından birinci adım kadar, hatta azim, istikamet ve süreklilik ifade etmesi açısından birincisinden daha önemli. Dedi ki: “*Sonra doğru dediğimiz ve doğru bildiğimiz bu yolda sonuna kadar ısrarla yürümeliyiz.*”

Can dostum, ihtimal fırsat bu fırsat dedi ve devam etti gözlemlerini anlatmaya. Ama estağfirullahlar da arka arkaya geliyordu. Bir ara yine fırsat buldu; araya girdi ve: “İ’zama gitmeyin. (Büyütmeyin.)” dedi “İyi ama biraz önce doğru söyleyin, dediniz. Bunlar doğruların ifadesi.” diye karşılık buldu i’zama gitmeyin sözü. Fakat pırlantalar sahibi meramını daha açık beyanlarla söylemeye durdu. “*Hased insanın fıtratında vardır. Rekabet hissi bir başka fıtrî özelliktir. Eğer insanlığa götürdüğünüz hizmetlerinizde istikamet düşünüyorsanız, sevdiğiniz, saydığınız şahıslara fevkalade makamlar vermek yerine, fevkalade sadâkatla hareket etmelisiniz. Aksi hâlde bilmeden, farkında olmadan yaptığınız şeylere zarar vermiş olursunuz.*”

Sonra bu yaklaşımını Mus’ab ibn-i Umeyr ile temellendirdi. Hicret öncesi Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafında tebliğ ve irşad görevi tavzif edilen ve Medine’ye gönderilen o dev sahabî Hazrec kabilesinin ileri gelenlerinden Useyd ibn-i Hudayr’a kendisini öldürmek için geldiğinde diyor ki: “Otur, dinle; eğer beğenmezsen boynum kıldan ince. Ama önce bir dinle.” Yapılan vurgu, verilmek istenen mesaj açık; yumuşak ve mantıkî üslup. Zira Hz. Mus’ab’ın bu yumuşak ve mantıkî üslubu başta Useyd ibn-i Hudayr olmak üzere onun gibi nicelerini eritmiş ve İslam ile şereflenmelerine vesile olmuştu.

Unutmadan, yazıya başlık yaptığım kavramlarla alâkalı açıklamasını da anlatayım. Malum, müzâkere bir meseleyi karşılıklı olarak enine-boyuna

konuşma demek. Hadislerde ‘ders’ değil de “tedârüs” kavramıyla anlatılan üslubun bir başka fiille ifadesi. O can dostum müzâkereler ve o atmosferlerde yaşananlardan bahsederken dedi ki pırlantalar sahibi: *“Tezekkür ferdî bir ameliyedir ama tezekkür bile tezâküre bağlı. Tezâkür yapacaksınız ki tezekkür edesiniz. Her tezekkür sizde tezkîr düşüncesini tetikleyecek. Bu da sizi zikre götürecektir.”*

Bir-iki cümlede ifade edilen ve kelimelerle, kavramlarla âdetâ dans eder gibi söylenen bu anlamlı cümle aslında bize bir ödev veriyor; başta Kur’ân olmak üzere hadisten siyere, fıkihtan kelâma, tefsirden tasavvufa, günümüz insanının aklına, kalbine, ruhuna, gönlüne hitap eden her türlü beslenme kaynağımızı literalist yani zahirî yaklaşımlara girmeden, taassuptan uzak ve kaynaklarına inerek katılımcılığın ve anlamamanın esas olduğu müzakere, müdârese usulüyle okuma ve mütalâ etme. İmanı marifetle beslemenin ilk adımı bu. Ardından amel geliyor. Keşke yapabilsek.

Aynı gün bir başka ortamda dinlediğim hikâye ile bitireyim. Ormandaki ağaçlar baltadan şikâyetle bulunmuşlar. Verilen cevap çok manidar: “Ne yapayım, baltanın sapı sizden.” Dünyanın dört bir yanında sapı bizden olanların her tarafı katıp karıştırdığı bir zaman diliminde bizi özümüze kavuşturacak, özümüzle buluşturacak, özümüzü anlamamıza sebebiyet verecek bu türlü bir usule o kadar muhtacız ki? Dedim keşke yapabilsek...

Pırlantalar sahibini tanıdık; Hocaefendi. Pekâlâ “Can dostun kim?” sorusunu duyar gibiyim. Müsadenizle isim vermeyeyim ama şunu da demeden geçmeyi kadirnaşinaslık bilirim. O, لَا أَرْكَبُ عَلَى اللَّهِ أَخْذًا - , Allah’a karşı hiç kimseyi tezkiye edemem.- Kâdî Burhaneddin’in

*“Bendesin sen bendeyim ben tapuna;
Bendeyim ben nice ki sen bendesin.”*

beytinde tasvir edilen hâl ve makama sahip bir sadık, “Gussâdan mahlâs dilerken adını divân-ı aşka yazdıran” bir âşık, cemâlden kemâle, kemâlden cemâle Hz. Cemîl’e doğru yol alan bir yolcu.

Bense şu an sizlere resmetmeye çalıştığım manzaraya hem mânâ hem de muhteva itibarıyla uyum içinde bulunan güftesi Faik Ali Ozansoy’a, bestesi Şadi

Hoşses'e ait olan kürdîlihiczâr makamındaki “Yıldızlı semalardaki haşmet ne güzel şey” şarkısının atmosferine kendimi salmış bir âvâreyim.

*“Yıldızlı semalardaki haşmet ne güzel şey
Mehtaba dalıp yâr ile sohbet ne güzel şey
Dünyamızın üstünde bütün ruhlar uyurken
Dünyada senin âşığın olmak ne saadet
Bir bitmeyecek aşk-ı muhabbet ne güzel şey
Yıldızların altında ibâdet ne güzel şey.”*

Fevt Edilen Farzın Kazası

Başlıkta okuduğunuz dört kelimelik yarım cümle, dinî literatüre vâkıf olanların hemen anladığı bir uygulama. Farz bir vecibenin zamanında yerine getirilmesine “eda”; zamanında yapılmayıp başka bir zaman yapılmasına ise “kaza” denir.

Bizler bu kavramları genelde namaz ve oruç için kullanırız. Namazımı eda ettim, kaza ettim, orucu kazaya kaldı, kaza orucu tuttu vs...

Şimdi soru şu: Bu dinî kavramlar dinin, inanan insanlar olarak bizlere yüklemiş olduğu içtimaî, iktisadî, kültürel, ahlâkî vb. alanlardaki başka sorumlulukları için de kullanılamaz mı? Mesela; komşularımızla iyi münasebet içinde bulunmak. Mesela; çevremizi temiz tutmak. Mesela; dinî değerlerimizi başkaları ile paylaşmak. Mesela; din, dil, ırk, cins, mezhep ayırt etmeksizin bütün insanlığa iyilikte bulunmak. Daha yüzlerce mesela mesela deyip örnekler vermek mümkün...

El-cevap: Bir kelimelik bir cevabı var bu önemli sorunun. Evet, kullanılabilir. Neden? Çünkü evrensel insanî değerleri hayata ikame için gönderilmiş olan bir dinin, ilgi alanı, yukarıda eda, kaza diyerek verdiğimiz örneklerde olduğu gibi sadece Allah-kul münasebeti öncelikli farzlar değil ki! Diğer bahsi geçen örneklerde de olduğu gibi hayatın bütünü ve o bütünü ihata eden nice emirleri, nice yasakları var İslam’ın kendi müntesiplerine “*Ey insanlar!*” diye başlayan âyetlerle ifade ettiği nice çağrıları var bütün insanlığa. İşte bugün insanlığa ait yapılması gereken vazifelerin mahiyeti, nasıl bir metot eşliğinde yapılması gerektiğini anlattığı bir ortamda Hocaefendi, izah ettiğim bu meseleyle ilgili bir cümle söyledi. Dedi ki: “*Vaktini idrak edip de vaktinde yapmadığımız, fevt ettiğimiz şeylerin kazasını yapıyoruz şu anda.*” Sonra noktayı şöyle koydu: “*Temel espri bu.*”

Kendisinin temel espri dediği ve üç kelimelik cümle ile ifade ettiği bu idealin

Yunus diliyle ete kemiğe bürünmesi aşamasında yol alan yolculara hayatî uyarıları oldu. Te'vil ve tefsire gerek olmayacak ölçüde kısa ve net cümlelerle ifade etti bu uyarılarını. *“Hislerinizle hareket etmeyin.”* dedi mesela. Önemli bir uyarı bu. Çünkü bu yolda yürüyen insanlar zaman zaman öyle düşmanlıklarla karşılaşılıyor ki; hisleri akla, mantığa, muhakemeye galip gelebiliyor.

“Herkesi kendi konumunda kabullenen anlayışınızın şahıslarla kaim olmadığını, aksine bunun inandığınız dinî değerlerin bir emri olduğunu anlatın; bunu iyice nazara verin.” dedi. Bu da önemli başka bir uyarı; çünkü öyle sorularla karşılaşılıyor ki bu yolda yürürken: *“Şimdi iyi güzel de yarın ne olacak?”* deniliyor. Hâlbuki bu yaklaşımın bugünü yarını yok ki? Eğer din sana muhatabına böyle davranmayı emrediyorsa, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) uygulamaları böyle ise, 15 asırlık geleneğimizde bu mesele böyle anlaşılmış ve uygulanmışsa, bugün de, yarın da, yarından sonra da bu değerlere inanan bir insan başka nasıl düşünebilir, nasıl davranabilir ki? Kur'ân, sünnet ve sahih gelenek ile şekillenen İslam bilgisine nasıl muhalefet eder ki?

“Yurtdışına açılımlar keşke daha önceleri yapılsaydı.” dedi. Hemen ardından dedelerimizi ta'n u teşni mânâsı taşır diye onları tezkiye eder bir cümle ile bu yaklaşımını tashih etti. *“O günkü şartlar belki müsait değildi. Dört bir yanlarında var olan gailelerle meşgul olurken yapamayabilirlerdi. Ama bugün bize gelince, bu bir fırsat aralığıdır ve mutlaka değerlendirilmesi gerekir. Pir Sultan Abdal'ın dediği gibi ‘Bu bir demdir gelir geçer.’ Fırsat kaçtı dememelisiniz. Sizden sonra gelecek nesiller sizleri değerlendirirken ‘Dahası olmazdı.’ desinler. Allah mekânlarını cennet, makamlarını firdevs etsin desinler. Bunlar da istenmeyecek şeyler değil.”* Önemli değil mi bu uyarı?

“Allah müfettihi'l-ebvab'dır, kapıları açandır; bir kapıyı sed eder, kapatır ama bin kapıyı feth eder, açar.” dedi. İşler tıkr tıkr yolunda giderken karşılaşılan bir zorluk karşısında ümitsizliğe düşen, streslere giren, yoldan dönen nice insanlar için oldukça önemli bir başka uyarı bu. Uzun soluklu projelere evet demeyen, istediği şeyi hem de hemen isteyen günümüzün sabırsız nesilleri için özellikle. Hâlbuki peygamber yolunun tabi özelliği bu. Doğru ve hak yolda olduğu hâlde çilelerle, ızdıraplarla, engellenmelerle, gözyaşlarıyla, gurbetlerle, hasretlerle

mesafe kat etmek bu yolun olmazsa olmazı. Öyleyse bu türlü durumlar karşısında yegâne ve mutlak güç sahibi olan Allah’a, O’nun sonsuz inâyetine, Rahmaniyet ve Rahimiyetine sığınıp yola devam, inananların şiarı olmalı.

“Enerjinizin yüzde 50’sini insanlık adına gönüllere girmeye harcayın.” dedi ilave etti: “Gönüllere girerseniz etrafınızda bir sürü gönüllü oluşur.” Zaten bu işin tabiatı gönüllülük ve gönüllü olma değil midir? Aksi hâlde böylesi bir dert ve davası olmayan insanların dünyadan haz ve kâm alma bağlamında çok farklı vadilerde yaşamaları gönüllülük esası olmazsa nasıl aşılır ki? Ahirete bakan veçhesiyle Allah’ın rıza ve rıdvânı hedeflenmezse, bu hayata nasıl katlanılır ki? O zaman gönlünde bağlar bahçeler oluşturan gönül insanlarının etrafının da aynı ölçüde gönüllü insanlarla muhat olması, çevrenin gönüllüler deryası hâline gelmesi gönüllüler hareketinin birinci gündem maddesi olmalı değil mi?

“Kusur yapmayın yaptığınız işlerde.” dedi. Ardından “Sonra Allah ne yapar, ona da biz karışmayız.” İkbal düşüncesine girmeyin demek bunun mânâsı. Bugünkü şartlarda üzerinize düşen vazifeyi eksiksiz ve kusursuz olarak yerine getirin demek. Sebepler dünyasında yaşıyorsunuz; sebeplere riâyet edin. Allah’ın lütuf ve ihsanına eyvallah ama sebeplere riâyet etmeden bu lütuf ve ihsanları bekleme hakkınız yok demek. Bunları yaparsanız idbara da düşmezsiniz demek.

Son olarak “Münasebetlerinizi geçici değil kalıcı değerler üzerine bina edin.” dedi “Siyaset de, siyasiler de gelip geçicidir. Biz halkız; halkların halkla münasebeti siyaseti de siyasetçiyi de şekillendirecek, yönlendirecek olan kalıcı münasebettir.” dedi. Bir başka zaman “Dinamik güç olan halk, her zaman statik güç olan siyaseti belirleyici olmuştur.” demişti. Bunlar hizmette yol alan yolculara projektör mahiyetinde sözler...

Sırat Dünyada Geçilir

Sohbet, “Ölümü temenni etmeyin. İlla edecekseniz şöyle deyin: ‘Allah’ım! Eğer hakkımda ölüm hayırlı ise beni vefat ettir; yaşamam hayırlı ise beni yaşat.’ hadisini nasıl anlamalıyız?” sorusuna cevabın verildiği bir sohbetti. İşte o sohbet öncesine götüreceğim sizleri. İkinci namazı sonrası bir bardak çayın içildiği o kısa zaman dilimini bazen dua, bazen da bir simânın, bir güzel sözün, bir hâl-hatır sormanın açtığı küçücük, daracık, minnacık kapıdan girip ummanlara yelkenler açarak ya da açılarak değerlendirildiği o zaman dilimine.

“Bizim hakikatlere bakışımız çok dar bir perspektiften. Biz ne hakikati ne de perde arkasını kavırıyoruz. Bilmeden bahsetmiyorum. Bilmek ayrı, kavramak ayrı. Mesela, Allah’ın esma ve sıfatlarını bilebiliriz ama onları kavramamız imkânsızdır. Muhat varlıklar olarak Muhî’ti, yaratılmış olarak Yaratan’ı, sebepler dairesinde yaşayarak Müsebbibü’l-esbab’ı nasıl kavrayacağız ki? Tabi ki Hakk’ı hakkıyla idrakimiz nâmümkün.” Bu kadar bedihî, bu kadar açık ve aynı zamanda inancımızın temelini oluşturan bu gerçeği hatırlatmakla acaba Hocaefendi nereye gidecek diye düşündüm. Bu iki-üç cümle ile anlattığını değil de sonrasını merak ettim ve dikkatlice dinlemeye koyuldum.

Devam etti: “İradenin hakkını verme başka mesele, kendini ifade etme başka meseledir.” Anlaşıldı dedim, hemen bu cümleyi duyar duymaz. Yine insanın kendini sıfırlamasından bahsedecek; yine yıllardır bıkmı usanma bilmeden tekrarladığı tevhide vurgu yapacak; her zaman dediği gibi “Yapan O, kılan O, eden O, tutan O. Bizleri bu yolda kullanan Allah’a hamd ve sena olsun.” diyecek. Tahminimde yanılmadım; yanılmadım ama bu defa muhteva aynı olmakla beraber kullanılan örnekler ve kurulan cümleler değişti.

“Allah rızası diyerek yaptığın bir işe zerre kadar kendini, nefsinı karıştırırsan, o işi kirletmiş olursun.” Örneğe dikkat edin: “İster Kur’ân oku, istersen ezan.” Sizin de belki aklınıza gelmiştir şimdi; acaba orada Kur’ân veya ezan okuyan

birisi sesinin, nağmelerinin, makamının güzelliğini hâl diliyle mi ifade etti diye düşündüm ama yanılmışım. Çünkü “mesela” diyerek verdiği misal başkaydı. *“Mesela; ‘Bu kampı biz almıştık.’ sözü. İnsanın isteklerinin, arzularının kötü şeyleri istemesine mukabil, iradesini aşarak iyiliğe güzelliğe yönelmesi Allah’tandır. Dolayısıyla Allah’ın tevfiğiyle, inâyetiyle, iyiye, güzele, hayra yönlendirmesi ile siz bu işi yapmışsınızdır. O zaman, bu fiile sahip çıkma büyük bir iddiadır. Damla ile deryaya sahip çıkmadır.”*

Bu cümleleri söyledi ve bir yudum çay almak için bardağına uzandığında orada kampın alımında bulunan eski ama eskimeyen, yaşlı ama büyümeyen bir dostu gördü: “İnanın sizi görmemiştım.” Mânâ açıldı. “Sizi daha önce görseydim rencide olma ihtimalinizi hesaba katarak başka bir misal verirdim. Üzerinize alınmayın, size ‘Bu işe nefsinizi karıştırdınız.’ gibi bir ithamda bulunmadım.”; bize de “Sakın farklı düşünmeyin; sû-i zanna girmeyin.” demek istiyordu. Çünkü ezan, Kur’ân açıklamasında olduğu gibi, burada da kampın alınmasında emeği bulunan o veya onun gibi şahıslara özgü sû-i zanna girenler olabilirdi. Nitekim iki cümlesi bu yorumu doğruluyor: *“Allah’a hesap vereceğiz. Yalandan O’na sığınırım.”*

Çayını bitirdikten sonra kaldığı yerden devam etti: *“Ben biraz da kendi hesabıma konuşuyorum. Kendi riyakârlığıma karşı söylüyorum bunları. Çünkü insan takılıyor çoğu zaman. Şehrah hâlindeki yoldan yürürken önüne çıkan engellere takılıyor; dikenlere takılıyor; şehvetine takılıyor, makam-mansıb görüyor ona takılıyor.”* İlaveler yapabilirsiniz; şöhret de var diyebilirsiniz. Para hırsı diyebilirsiniz. Yüzlerce şey sıralayabilirsiniz. Bu takılma ağına girdikten sonra sonuç belli; başlangıçta insanı sahil-i selamete çıkartacak, dünyada huzur, ahirette cennete ulaştıracak o koca şehrah bir patika hâline gelir ve insan senelerce yürüse de bir adım mesafe kat’ edemez. Bir başka zaman bir başka vesile ile söylediği gibi *“Dolap beygiri gibi sabahtan akşama döner de, bir adım yol alamaz.”*

Şimdi yazıya başlık yaptığım söze yani sözün özüne sıra geldi. Bu örnekleri verdikten sonra dedi ki: *“Kulluk; bir şehrahta yürümek kadar kolay ve rahat, dar bir patikada yürümek, geçilmez bir köprüden geçmek kadar da zordur. Bazen o,*

bir sırat gibi olur, geçilmez; takılır insan sağında solunda bazı kancalara, bazen iştihalarına, bazen şehvetlerine, bazen bencilliklerine takılır, burada döküldüğü gibi orada da dökülür.” Ve bu zemin üzerine kurulu sözün özü: “Sırat burada geçilir; orada geçilmiş sırat geçilir. Burada geçenler orada da geçer.” Mânâ açık, dünyada yol aldığımız şehrahta makama-mansıba, paraya, şehvete, şöhrete takılanlar Allah’ın lütfu, merhameti, ihsanı olmazsa ahirette de takılabilir.

Sözün geldiği bu aşamada kolay gözüken ama süreklilik izharında zorlardan zor bir çözüm yolu söyledi: *“Sıratı dünyada aşmanın yolu, yürekten Allah’a irtibat ve o irtibatı her adım başı kontrol etmeye vabestedir. Onunla kontrol tamamsa, şaşmadan, devrilmeden, kaymadan, sürçmeden yürürsünüz hedefe doğru. Hedef O ise şayet, O’na doğru yürümede O, yolunuzu şaşırtmaz. Onun yerine hedefe başka şeyler koyarsanız, kendi basiretinizi köreltmış, kendi kendinize husuf ve küsuf yaşatmış olursunuz. İnsanın kalbi ile Allah arasına girmesine denir bunlar. Sen aradan çıkınca her şey ayan-beyan ortaya çıkar.”*

Kesintisiz devam ediyordu sözleri ardı arkasına: *“İrade yayını germiş, azim okunu O’na doğru, O’nun rızasına doğru fırlatmışsa, O seni cevapsız bırakmaz. Evirir-çevirir, değişik kayma ve sürçmelerine rağmen er-geç seni kendisine ulaştırır. O’ndan daha vefalıdır yoktur. Bu yönüyle bakarsanız kulluk kolay. Ama bizim takıldığımız çok şeyler var. O zaviyeden bakınca işin doğrusu kulluk zor. Aslında o yolu çetrefilli yapan biziz. Yoksa yol çetrefilli değil. İşte günde 40 defa o çetrefilsiz yolu istiyoruz Allah’tan. Sıratı müstakim diyoruz.”* Sonra devam etti. Sırat-ı müstakimin mutlak bırakılmasındaki hikmete değindi birkaç cümle ile. *“İbham içinde derinlik, ıtlak içinde ciddi bir enginlik var.”* dedi ve devam etti.

Bu sözleri söyledikten sonra kısa bir müddet durdu ve *“Âmin denir burada!”* deyip bir dua ile bitirdi:

“رَبِّ يَسِّرْ وَلَا تُعَسِّرْ رَبِّ تَقِّمْ بِالْخَيْرِ” Rabbim! Kolaylaştır zorlaştırma. Rabbim hayırla sonuçlandır.” Âmin. Hem de bin can ile bin yürek ile âmin. Binler defa milyonlar defa, ‘la yuad vela yuhsa’ âmin, âmin, âmin...

Sözün Gücü

Beyan denseydi söz yerine belki daha iyi olurdu; çünkü söz ile beyan arasında sanki belirli ve belirgin bir fark var. Her neyse, başlamadan konuyu dağıtmayalım ve beyanın gücünü anlatmak için söze başlayalım.

Bamteli’nde “Bayramda Hizmet Ufku” başlığı ile yayımlandı. “Bayram hediyesi olarak kabul edin.” dendi; yaklaşık 12-13 dakikalık sorulu-cevaplı ikinci sohbetine geçmeden önce irticali olarak yapılan bir sohbeti bu. 12-13 dakika sohbet mi olur diye aklınıza gelebilir; bu cümleyi yazarken benim de aklıma geldi; İkinci sohbeti ve öncesinde yapılan 12-13 dakikalık sohbet! Yani sohbet içre sohbet demek gibi bir şey bu. Onun için “giriş faslı” diyeyim dedim, sonra vazgeçtim. Vazgeçtim, çünkü “*Bazen kısa bir sükût uzun bir hutbeden daha belîğdir.*” der ya Hocaefendi; buradaki mukayese mantığından hareketle söyleyeyim; nice kısa ve özlü sohbetler var ki saatler süren konuşmalardan çok daha fazla mânâ ifade eder dinleyenler nezdinde. Aynı şey “cevamiu’l-kelim” denilen özlü sözler için geçerli değil mi? Atasözü, deyim, vecize, mani vs. ne dersiniz deyin, öyle güzel sözlerimiz vardır ki bizim, sayfalar süren nice yazılardan, akademik makalelerden çok daha fazla şey anlatır anlayana. Eğer rivayetler doğruysa Yunus Emre’nin Mevlânâ’nın Mesnevi’si karşısında: “Hazret sözü bu kadar uzun tutacağına şöyle deseydi ya: Ete kemiğe büründüm; Yunus diye göründüm.” demesini burada hatırlayabilirsiniz. İşte 12-13 dakikalık konuşma da böyle bir şeydi; onun için sohbet dedim.

Sohbet bitti aşağıya indik; bayramı Hocaefendi ile birlikte geçirme düşüncesi ile Türkiye’den yeni gelmiş iki arkadaşla ayaküstü konuşuyoruz. “Bizden başka gelen var mıydı salonda tanıdığınız?” dedi bana onlardan birisi. Niçin, dedim? “Duymadın mı Hocaefendi’nin ne dediğini, bize söylüyor bunu!”

Eve dönmek için arabaya bindiğimizde yol arkadaşım üniversite yıllarından tanıdığı bir arkadaşından bahsetti; ‘falan’ dedi ismini vererek, “Sohbet esnasında

Türkiye’ye dönme kararı vermiş.” dedi. Onun dediğine göre geri dönüş biletini değiştirme için telefon etmeye gitmiş.

Neydi bu insanları böyle düşündüren ve harekete geçiren peki? İşte o 12-13 dakika içinde söylenenler; tabir-i diğerle beyanın gücü. Bu yazı yayımlanıncaya kadar Bamteli’nden dinlemiş olabilir, Kurban Bayramı da geçmiş ve herkes rutin hayatına geri dönmüş de olabilir; olsun; burada zamanla kayıtlı bir hususa temas etmiyorum; aksine beyanın zihinlerde ve ruhlarda uyardığı tesir, o tesirin nasıl harekete dönüştüğü ve ihtimal o hareketin bir-iki kişi değil kitleler tarafından benimsenip hayata intikali durumunda bir insanın, bir beldenin, bir ülkenin, bir milletin hatta insanlığın kaderini nasıl etkilediğini/etkileyebileceğini nazarlarınıza sunmaya çalışıyorum.

Pekâlâ herkul.org sitesi editörlerinin “Bayram hediyesi” diye adlandırdığı o sohbette ne demişti Hocaefendi? Mealen ve kısaca söyleyeyim: *“Buraya gelenler başımız gözümüz üstüne; ama keşke buraya geleceklerine Güneydoğu’ya gitselerdi; uçak bilet parasını birkaç fazla kurban alıp, üç-beş evin kapısını çalsalardı, oradaki insanların gönüllerini yapsalardı, her şeye rağmen kardeş olduğumuzu gösterebilirlerdi; gönül alsalardı.”*

Ben hiç şaşırmadım bu iki örneğe. Hatta bir üçüncüsünü anlatabilirim; geçen hafta yine Bamteli’nde “Hakk’a ve insanlara yaklaşmanın vesilesi: Kurban” başlığı ile yayımlanan sohbette Hocaefendi herkesin her sene kestiğinin iki kat kurban kesme ve bunları yine Güneydoğu’daki insanımıza götürme ve gönderme tavsiyesinde bulunmuştu. Bu sohbetin yayımlanmasını takip eden bir günde yurt dışındaydım. Hocaefendi ile tanışıklığı olan birisi benimle haber gönderdi: “Her sene şu kadar büyük hayvan kesiyordum; bu sene tam iki katına çıkardım. Kimler adına olacağını Hocam karar versin.”

Aslında şunu diyebilirsiniz bana: “Bahsini ettiğin örnekler gönüllüler hareketinin geneline baktığımızda alabildiğini küçük ve basit. Bunlardan çok daha zor, tatbiki sıradan bir insan için âdeta imkânsız nice işlere, nice fedakârlıklara imza atan bir camia var karşımızda.” Doğru. Bu doğruya itiraz sadedinde söyleyecek bir sözüm yok. Aksine bir ilavede bulunabilirim. Birisi diyor ki: “Ya hu! Adam Pensilvanya’da oturuyor; eğitim-öğretim ile alâkalı bir

söz söylüyor; bu söz Kamboçya’ya okul olarak düşüyor.”

Sadede gelelim; ister son iki sohbet özelinde verdiğimiz, isterseniz hareketin geneline ait başka alanlarda verilecek örnekler şunu gösteriyor ki; beyanın bir gücü var ve bu güç insanları hem inandırıyor, hem motive ediyor, hem de mobilize ediyor. Bayram-seyran, çoluk-çocuk, kadın-erkek demeden, cihanın şarkı-garbı, yüksek bir inanç, yakalanması zor bir azim ve istikrar, söylemesi kolay ama yapması zor fedakarlıklarla insanlığın yararına gerçekleştirilen hareketlerin temelinde işte o beyan ve o beyana Allah’ın verdiği güç var. Eğer beyan olmasaydı, beyan olup da o güç olmasaydı hiçbir şey olmazdı.

Bu arada birileri bundan rahatsız oluyormuş, depremzedelere yapılan yardımlara gölge düşürmek için çocukları kötü emellerine alet ediyorlarmış, sizi şöhret yapacağız diye yüzlerine ‘7,2 Van’ boyaması yaptırıp ertesi gün ‘7,2 lik kafa’ manşetini atıyorlarmış. Ne diyelim, vazifesini yapıyor, bu eylemiyle karakterini yansıtıyor, karalama ile bir yere varacağını sanıyor ve ‘kazandım, kazanacağım’ derken kamuoyu vicdanında mahkûm olarak kaybediyor.

Bitirirken, bu sohbette en çok dikkatimi çeken; Hocaefendi’nin Amerika’ya kendisini ziyarete gelineceğine Güneydoğu’ya gidilmesini isterken yaptığı bir mukayese idi. İlerleyen dakikalarda mukayesede kullandığı Amerika unsurunu Hocaefendi umre ve nafile hac ile değiştirdi. Fıkıhtaki kıyas nazariyesi açısından bakıyorum ve kıyas yapan herkesin kullanabileceği asıl ve fer olarak görüyorum bunu. Ama Hocaefendi umre ve nafile hac dedikten sonra bir adım daha attı ve “Cennet” dedi. Burası zannediyorum birçokları adına sözün bittiği yerdir; zira teklifi yapılan hizmetle Cennet’in mukayese edilmesi; kıyastaki asıl, fer, vech-i şebah ve hüküm bütünlüğü içinde Cennet’in bir yere oturtulması herkesin cesaretle yapabileceği bir kıyas olmasa gerek. Fakat Hocaefendi bu Cennet meselesini sarraf misali kelimeleri süze süze öyle bir temellendirdi ki muhtemel bütün itirazlara kapıyı kapattı. Bayram hediyesini dinlerken sohbete isterseniz bir de bu gözle bakın.

İnâyet-i İlâhî ile Aşılır Ancak

Hak dostlarının vazifesi cümlesinden; hak ve hakikati kendi gördükleri pencereden aksettirmeleri. Şunu itiraf etmek lazım; gündelik işlerin telaşında olan insanlar olarak çoklarımız hakikatleri buğulu görüyoruz.

Yarını zaten görmüyoruz; bugünü gördüğümüz de şüpheli. Ali Şeriatî'nin "İnsanın Dört Zindanı" kitabında isabetle anlattığı gibi tarih, coğrafya, toplum ve en önemlisi benlik tarafından esir edilmiş durumdayız. İnsan ilk üçünü ilmi gelişmeler ile belki aşıyor, aşabiliyor ama benlik zindanını aşması için hakikatlere karşı perdesiz bir göze, bir bakışa ihtiyacı var. İşte bunda takılıyor insan ve insanlık. Tarih boyunca böyle olmuş. Firavunların, Nemrudların takıldığı ve aşamadığı nokta burası. Zaten takıldıkları için Firavun ve Nemrud olmuşlar. Günümüzde de Firavunlara, Nemrudlara rahmet okutturan zalimler, diktatörler, şeddadlar farklı değil. Onların da takıldığı şey, Ali Şeriatî'nin aşk ile aşılır dediği benlikleri.

Hocaefendi, konuşması ve dinleyici kitlesi ile sohbet adını almaya hak kazanan konuşmalarında da, bir çay-bir kahve içimi üç-beş insanla beraber olduğu oturma meclislerinde de idraki, ufku, basireti, bilgisi, tecrübesi ve bizim bilemediğimiz manevi cepheden kalbine, gönlüne, dimağına akan şeylerle bizim hakikati çıplak bir şekilde görmemizi engelleyen perdeyi ve perdeleri kaldırmaya yönelik beyanlarda bulunur. Kısa ve özdür söylediği şeyler. Sehl-i mümteni denilen üsluptur kullandığı üslup. Buna rağmen nedense anlamakta zorlanırsınız çoğu zaman. İdrak bir sonraki aşama. İz'an nerede diyecek olursanız, hiç sormayın. Daha o aşamaya gelmemiz için bin fırın ekmek yememiz lazım. Sonra zaman tefsir eder Hocaefendi'nin sözlerini. Keşke diyenler çıkar o zaman. Helallik dilerler, "Anlayamadık, özür dileriz." derler; derler ama atı alan çoktan Üsküdar'ı geçmiştir.

Geçen gün bu çerçeveye giren bir sohbeti oldu Hocaefendi'nin. "Eski dostlar"

diyebileceğimiz, din, dil vb. ortak paydaların bizi ırk, coğrafya, meslek gibi birbirimizden ayıran özelliklere nispetle daha çok olduğu dostlardı bunlar. “Rüyalarımız gerçek oldu.” diyenler çıktı o dostlar arasından. “Yüz yılı aşkın ayrılık hasretimizi söndürecek meş’aleyi siz yaktınız.” diyenler oldu. Hocaefendi ise dinledi mahviyet, tevazu ve hacalet içinde yüzüne karşı söylenen bu sözleri. Ardından dertli bir âşık misali vurdu sazının teline, “Estağfirullah” dedi önce. “*Yaptı isek, yapıyor isek, vazifemizi yapıyoruz.*” dedi. Niyazi Mısırî’nin şu dizeleri Hocaefendi’nin o anki hâlet-i ruhiyesini çok güzel anlatıyor diye düşünüyorum:

*“Kim ki candan geçmez ise din bize yâr olmasın,
Ar u ırz ile gelip âşıklara bâr olmasın,
Gam yükün aşık olan dâim çeke gelmiş durur,
Duymayan dost derdini aşka giriftâr olmasın.”*

Açıkçası, siz, biz yok burada. Dert, hepimizin derdi. Bu reh-i sevdaya girerken sen-ben diye değil, biz diye girdik, biz diye devam ediyoruz demek istedi.

Yalnız birbirinden ayrı kalmış asırlık dostların buluşmasının verdiği ve hissiyatın ağır basıp kalplerin güvercin kalbi gibi ürkek ürkek attığı, gönüllerin hüşyâr, gözlerin yaşardığı o hava Hocaefendi’nin konuşmasının devamında kısmen kırıldı. Kırıldı zira Hocaefendi, başta işaret ettiğim hakikati görmemizi engelleyen hissiyatı bir kenara bırakmamız gerektiğine inanıyordu. Beyanları suyun akışına tersti bana göre. Orada var olan mutluluk havasını dağıttı bütün söyledikleri ile.

Şunu dedi mesela: “*Osmanlı gibi dünya genelinde hâkim ve muvazene unsuru olan bir devletin yıkılması için en az 200 yıl uğraşanların, mevcut hâdiselere ve gelişmelere seyirci kalmayacaklarının bilinmesi lazım. Heyecanlarımızın köpürmesi başkalarının düşmanlıklarını tetiklememeli. Mantıkîlik hisse feda edilmemeli. Hatta mantıkîlik iz’an hâline getirilmeli.*” İz’an’a, insan fıtratına mal olmuş davranışlar diyebiliriz. O zaman, bu ve benzeri çalışmalarda düşünmeye bile ihtiyaç duymadan bahsedilen duruma göre pozisyon belirlemeli demek istiyor. Kendilerini karşıda gören insanların, grupların, toplumların, milletlerin ve devletlerin hissiyatları, çıkarları nazara alınmalı diyor. Kısacası plan ve

projeler yapılırken, empatinin unutulmaması gerektiği tembihatında bulunuyor.

Sonra bu gücün yapabileceği şeyleri hesaba katarak *“Bizler maddi sebepler açısından kendini bizlere hasım gören cephenin güç ve kuvveti karşısında kendimizi koruyabilecek bir güce sahip değiliz. Baksanıza, en yakın dairede olanlar bile hiss-i tenafüsle, hiss-i rekabetle hareket ediyor. Bütün bunların altından sıyrılmanın yegâne yolu Allah’ın inâyetidir. O’nun inâyeti olmazsa bir yere varamayız. Öyleyse O’na sığınmaktan başka çare yok.”* diyor.

‘Pekâlâ hissiyat?’ diyeceksiniz benim dediğim gibi. Yaşaran gözlerin, mürde gönüllerin hiç mi yeri yok bu süreçte? Hocaefendi oluşan o hissî ortamı bu sözleri ile kırdığının bilincinde olduğu için ilerleyen dakikalarda sözü tekrar hissiyata getirdi ve dedi ki: *“Hissî olmak çok önemli. Çünkü bizi paramparça edenler önce bizim hissiyatımızı, heyecanlarımızı yok etmişler. Aslında onların bize yaptıkları en büyük kötülük belki de bu. Kardeşlik bağlarımızı koparmışlar. Fikir ismetinize dokunmuşlar. Dolayısıyla bunu yeniden ihya etmek çok güzel ama...”*

Tahmin ettiğiniz gibi ama’dan sonra meseleyi hakikat perdesini gözlerimizin önüne açacak şekilde yine mantıkîliğe, yine aklîliğe getirdi: *“...ama bunu yaparken meseleyi makuliyet çizgilerinde ele almak lazım. Mantıkîliği yakalamak lazım. ‘Havadan nem kapanlara canım kurban, ya yağmur altında ıslanmayanlara ne demeli?’ demiştim bir zamanlar. Aynı şeyi söylüyorum. Şimdi havadan nem kapmak zamanı.”*

Niyazi Mısırî dedim; onunla bitiriyorum:

*“Ey Niyazi katremiz deryaye saldıık biz bugün
Katre nice anlasın ummân olan anlar bizi
Halkı koyup lâmekân ilinde menzil tutalı
Mısırî’ya şol canlara canan olan anlar bizi.”*

Dil Bizi Konuşuyor biz Dili Değil

Neredeyse hayatını medeniyet çalışmalarına adanmış; Batı uygarlığından yaptığı tercümelerle zihnimizde ayrı kapılar açmış olan Yeni Şafak yazarı Yusuf Kaplan'ın dil üzerinde söylediği bir söz aklıma geldi: “Biz dili konuşmayız; dil bizi konuşur ve dil bize konuşur.” Kaplan'ın buradaki dil'den kasdı insanların birbirleri ile anlaşmasını sağlayan dil değil; aksine o dil içindeki kavramlar. Hayat felsefemizi, yaşayış şeklimizi teorik mânâda belirleyen; bununla beraber hayatımıza mal olmuş, bizimle bütünleşmiş değerler.

Kaldı ki Kaplan iktibas yaptığım o sözle konuştuğumuz dili kastetse ne olur? Netice değişmez. Çünkü 300-400 kelime ile dilimizi konuşuyor ve anlaşıyoruz biz. Hâlbuki 300-400, haydi bin diyelim, bin kelimelik bir hazine ile ancak çarşıda alış-veriş yapılır. Bu dille edebiyat yapılmaz, sanat yapılmaz, insanlık medeniyetine bir katkıda bulunulmaz. Bırakın Osmanlı'yı daha hayatta olan yazarlarının 25 yıl önce yazdığı eserlerini okusa da anlayamayan bir neslin sahip olduğu dille ne üretilebilir ki?

Hocaefendi'nin sohbetinde dolaylı olarak girdiği istidrac notlarımı gözden geçirirken düşündüm bunları. Özellikle Kaplan'ın o sözünü kavram olarak kabullendiğim için o gözle baktım bütün bir sohbe. Sohbet boyunca kullanılan ve bilmek, anlamak ve anlamlandırmak için bana göre İslamî eğitim temeli isteyen birçok kavramı bir kenara koydum ve sohbetin merkezine oturan istidrac kavramına baktım.

İsterseniz burada kısa bir müddet soluklanalım ve istidrac kavramı üzerinden bir önceki paragrafta kısaca ifadeye çalıştığım hususu temellendireyim müsadenizle. Kaçımız istidrac'ın ne mânâyâ geldiğini biliyor? Ben bilinmediği zannıyla -imanıyla da diyebilirdim ve zannederim yanlış olmazdı- aşağıdaki satırlarda tarif ve açıklama denemesinde bulunacağım. Hâlbuki üç-dört nesil öncesini başlangıç olarak ele alalım; onlar ve ondan önceki nesiller “bizim”

dediğimiz kültürün, inancın, medeniyetin sahipleri istidrac'ın ne lügat ne de ıstılahî mânâsıyla alâkalı ilave bir açıklamaya gerek duyuyorlardı. Çünkü onu hem ilmî bağlamda biliyorlar hem de hayatlarına hayat olmuş şekilde yaşıyorlardı.

Tekrar sadede döneyim; istidrac notları. Sohbetin akışı içinde istidrac dedi Hocaefendi ve daha dün bu mevzu ile alâkalı kitap çalışmalarını yenice bitirmiş canlı bir hafıza ile âyet, hadis, ulema görüşleri ve kendi yorumları ile meseleyi hamur gibi yoğurup ürün olarak önümüze koydu. Ardı ardına öylesine selis ve sehl-i mümteni bir üslupla konuşuyordu ki, o dili değil, dil ve kullandığı kavramlar onu konuşuyordu. Ait olduğu dünyayı, kültürü ve medeniyeti anlatıyordu. Hocaefendi'nin “konuşurken düşünen” yapısı ona ayrıca yardımcı oluyor; ele aldığı mevzuu izah sadedinde kullandığı bir başka kavram onu ve tabi ki dinleyenleri ayrı bir vadiye taşıyordu. Müthiş bir renklilik, zihnen dahi olsa takip etmekte zorlandığımız bir manzara çıkıyordu karşımıza tabi olarak. İddia ediyorum, o salonda bu dönemin insanları olarak biz değil de, iki-üç nesil öncesinin insanları olsaydı bizden çok daha fazla istifade eder, sordukları açıklayıcı sorularla çok daha fazla katılımda bulunurlardı sohbeta.

Ortam tasviri adına bu kadarlık bir açıklama ile iktifa edip sadede gelem; istidrac, en genel tarifiyle bir insanın hakkı, liyakati olmadığı hâlde Allah'ın lütuf ve ihsanlarına mazhar olması ve o mazhariyetlerin insanı daha da şımartıp derece derece küfre ve ilâhî azaba yaklaştırması demektir. Neden o mazhariyetler insanı küfre yaklaştırır; çünkü onları kendinden bilir. “Benim liyakatım, benim hakkım” der; der ama hakkı ve liyakati olup olmadığını hiç düşünmez. İstidrac muhazir bir yerde duran bir başka kavram daha var; keramet. Form itibarıyla dıştan bakışta aynı görünen bu iki lütuf ve ihsan, muhtevasına ve sonucuna bakıldığında birbirlerinden çok farklıdır. Onun içindir ki mezkûr hakikate vâkıf nice büyükler, keramet olarak nitelendirilebilecek mazhariyetlerini sırf bu yüzden ketmetmişler, istidrac olabileceği endişesiyle iki büklüm olup Rabb'lerine dua dua yalvarıp tevbe ve istiğfar etmişlerdir.

Şöyle başladı Hocaefendi: “Allah'ın lütufları bazen içinde bulunduğu konumun hakkını vermesi sebebiyle gelebilir. Çünkü iradesinin hakkını vermiştir o insan.

Bazen liyakata bakmadan ekstra olarak Allah bahşedebilir. Bazen de nimet sûretinde nikmettir; istidrac olarak verir.” Bu cümle biter bitmez nimet sûretinde nikmet’i temellendirmeye durdu. Önce “Onları parça parça topluluklar hâlinde dünyanın her yerine dağıttık. Aralarında iyi kimseler de vardı, iyi olmayanlar da. Kötülüklerinden dönüş yaparlar diye onları gah nimetler, gah musibetlerle imtihan ettik.” (A’râf Sûresi, 168) âyetini okudu ve nimet ve musibetlerle imtihan edilme bölümüne vurguda bulundu.

Ardından En’âm Sûresi 44. âyetini baştan sona okudu. Meali: “Kendilerine verilen öğütleri terk edip unuttunca üzerlerine her şeyin, her zevk ve nimetin kapılarını açtık. Nihâyet kendilerine verilen bu genişlik ve serbestlikle tam ferahlandıkları sırada, ansızın onları kısı kıvrak yakaladık da bir anda bütün ümitlerini kaybediverdiler.” Sonra “مَيْلِسُونَ، بَعَثْنَا، فَرَحُوا، ذُكِرُوا، نَسُوا” kelimeleri üzerinde teker teker durarak harfî tefsirde bulundu. Bir hadisi dile getirdi peşi sıra. “Allah zalime mühlet verir. En sonunda onu bir kere de yakaladı mı artık iflah etmez.” Niye yakalayacak? Çünkü kendisine verilen müddeti, hâlini düzeltmek için kullanmadı; aksine zulmüne zulüm kattı. Çünkü “Allah mühlet verir ama ihmal etmez.”

Devamında “Nimetin, gücün, kuvvetin, şöhretin, makamın insanı her zaman köreltmesi mümkündür. İnsan kendisine ihsan edilen bu nimetlerin arkasındaki eli görmezse, Allah onu cezalandırır ve o nimet başa bela olur. Öyleyse ne nimetlerle övünmeli ne de nimetler gelmediği zaman kadere taş atmalıyız. Biz, bizim için hangisinin hayırlı olduğunu bilemeyiz.”

“Evet” dedi ve devam etti: “Hassas bir konu bu. İnsanı Allah’tan uzaklaştıran nimet, nimet sûretinde nikmettir. Eğer nikmet sizin gözünüzü açıyor ve hakikati görmenizi sağlıyorsa, o da nikmet sûretinde nimettir. Uzaklaşmamak lazım Allah’tan. Onun için sürekli maiyyet istemeli.”

Bir arkadaş وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ âyetini okudu ve bu âyetteki رَأَى , نَظَرَ ve بَصَرَ fiillerine - ki hepsi de Türkçe’de bizim görme ve bakma diye tercüme ettiğimiz mânâları muhtevi fiillerdir- işaretle görüp bakmama ya da bakıp görmeme ve son olarak baksa da görse de anlamama ve idrak etmeme/edememenin istidracı alâkasını sordu. Cevabı içinde gizli bu soruyu susarak cevaplandırdı Hocaefendi. Sadece

soru sahibine nezaketsizlik olmasın düşüncesiyle olsa gerek, âyetin sonunda yer alan **يَتَصَرَّوْنَ** fiiline dikkat çekip basiret deyip birkaç kelâm etti ve sustu. Çünkü “Sâkite bir söz isnad olunmaz, lâkin maraz-ı hâcette sükût beyandır.”

Biliyorum çoklarımız anlamadı bu son cümlede yerini alan kaideyi. Ne yapayım. Baştan beri bunu anlatmaya çalışıyoruz. Dünkü dilimiz bu ve bu dil bizi konuşuyordu. Onun için dedim iki-üç önceki nesil sohbet halkasında yerini alsaydı daha çok istifade eder diye.

Pekâlâ biz burada ne yapacağız? Yol iki görünüyor; ya “Bu da bizim kaderimiz.” deyip dilsiz bir vaziyette gününü gün eden bir yaklaşımla hayatımızı hoyratça harcayacağız ya da dilin bizi konuşacağı, bize konuşacağı ve son tahlilde bizim dili konuşup dille bütünleşecek bir kıvama ermek için çalışacağız. Unutmayın, vereceğiniz karar, sadece bugünü ve bizi değil ve yarınlarımızı ve bütün insanlığı etkileyecek.

Gönül Dili ve Vaizlik

İkindi sohbeti bitmek üzere. Kısa kısa da olsa tamamlayıcı bazı sorular soruluyor. Bitmek üzere olan sohbette sorulan sorular, insanlara bir şeyler anlatma mevkiinde bulunan müşidlerin sohbet hazırlığı ile alâkalıydı. Sohbetler adına günler öncesine dayanan hazırlık yapılmasının lüzumu üzerine bazı değerlendirmelerde bulundu. Beyin sancısından bahsetti, Kur’ân ve sünnet başta, beslenme kaynaklarının hallaç pamuğu gibi atılmasından dem vurdu. İmam-ı A’zam, İmam-ı Gazzâlî, İmam-ı Rabbanî ile başlayan birçok devasa şahsiyetin ismini vererek onları okumanın gerekliliğini anlattı ve mevzular aynı olsa bile usul ve üslup dedi, tasrif dedi, örnekler verdi. Müşidin anlattığı şeyleri yaşamasından bahis açtı, fıkıh, tefsir, hadis, tasavvuf, kelâm bütünlüğüne işaret etti.

Son tamamlayıcı soruyu halkanın en kıdemlisi “haddimizi aşmak olmayacaksa, bağışlayacak olursanız” diye bir giriş yaparak sordu. Soru kendisinin vaazlara nasıl hazırlandığıydı. Basit bir soru. Ya da size, bize öyle gelebilir. Maddi hazırlık adına üç beş cümle ile anlatılabilecek bir şey. Manevi hazırlık açısından ise, bilinmesini istediği ölçüde kapıyı aralayıp cevabı verilebilir diye düşünebileceğiniz, düşünebileceğimiz kadar basit ve sade bir soru. Ama ya bu sorunun çağrıştırdığı dünya? Onu hiç düşündünüz mü? Bendeniz de 5 yıl fahri, 7 yıl da resmi vaizlik yaptım. Vaizlik dendiği an Samanpazarı Camii’nden, Yeni Mahalle Afet İşleri’ne, Etimesgut’tan Yüksek Teknik Öğretmen Okulu’na, Tavşanlı’dan Ahmetli’ye, Aliğa’dan İçerenköy’e uzanan hâtıralar âlemine dalıyorum ben. Pekâlâ ya Hocaefendi gibi gurbette kurbeti, kurbette gurbeti yaşayan hassas bir insan?

Nice nice hâtıraların gözünün önünde canlandığını uzaktan uzağa hissettim. Her an yağmur yüklü bulutlar gibi dolu dolu yaşayan o insanın bu atmosferde, bu soruda hâtıralar dünyasına dalmaması düşünülemezdi zaten. Bir film şeridi

gibi vaizlik hayatı geçti gözünün önünden eminim. İhtimal önce küçücük yaşında boyu yetişmediği için amcasının elleri ile kaldırıp oturttuğu köyündeki cami kürsüsü aklına geldi. Sonra Edirne Üç Şerefeli Camii'ndeki pencere, mihrap, minber... Ardından İzmir Kestanepazarı'ndaki tahta kulübe, tekerlekli teyp, Merhum Cahit Erdoğan, Hacı Kemal, Naci Şençekicer, Mustafa Ok, Mehmet Uslu, Köse Mahmut ve Yusuf Yekmezci, Koca Yusuf, Aysal Bey. Belki de ilk göz ağrısı talebeleri; Abdullahlar, İsmailler, İbrahimler, Mustafalar, Vehbiler. Peşi sıra Edremit, Hacı Arif Ağabey, Sarı Hoca, Hakim Necmettin Bey. Sonra Manisa; ardından Bornova. Derken Salihli, Uşak, Gediz, Çorum, Kayseri, Üsküdar, Hisar, Sultanahmet, Kocatepe ve daha nice nice camiler, nice kürsüler, nice vaazlar nice şehirler, nice insanlar.

Tir tir tireyen, dinleyen mürde gönüllere acı ve ızdırap veren sesiyle *“Bazen 24 saat, bazen iki gün telefonlara çıkmazdım vaaz öncesi.”* dedi. *“Taa ki zihnime bir şey gelmesin, menfi hâdiseler beni anlatacağım şeylerde etkilemesin, yanlış yönlendirmesin....Camiye gidinceye kadar gözlerimi kapatırdım; gözüme bir şey ilişmesin.... Camiye vardığımda mutlaka tahiyetü'l- mescid kıldardım.... Kürsünün önüne geldiğimde ise “Eğer Allahım Seni konuşmayacak, Seni anlatmayacak, Sana tercüman olamayacaksam, dilime gem vur derdim.”* dedi ve daha diyemedi. Arkasını getiremeden hıçkırıklara boğulmuş bir vaziyette salonu terk etti.

Bir iktiran vardı o gün orada. İkinci sohbeti sorusu ile öğle sonrası gazetelere baktığı zamanda cereyan eden konuşmamız bir bütünlük arz ediyordu aslında. İsterseniz şimdi de sizi o ortama götüreyim. Hocaefendi ile birlikte üç kişiydik, ilhama açık gönüllerin ilhamla hemhâl olup huzur solukladığı o küçücük salonda. Gazetelerin sadece birinci sayfalarına bakıyordu. Belki 10 dakika, belki 15 dakika eline aldığı gazetelerin dünyasına kendisini kaptırmıştı. Okuduğu her bir haber, gördüğü her bir fotoğrafın onu zihnen oradan buraya, buradan oraya götürdüğünü tahmin etmek zor değildi. Bir ara başına kaldırdı ve bize dönerek *“Diyanet İşleri Başkanı, vaazlarda gönül dilini kaybettik demiş.”* dedi. Yüzünde gülümseme, ses tonunda heyecan ve müjde vardı.

Hocaefendi'nin ne heyecanına ne de sevincine şaşırdım. Niçin mi şaşırmadım?

Yıllarca cami kürsülerinde gönül diliyle vaaz etmiş bir insan vardı karşımda da onun için. Başkanımız “Bütün muhatapları kuşatan, bütün insanları kuşatacak dili ve üslubu kaybettik.” demişti. Aynı hakikati yıllardır seslendiren bir insan vardı karşımda; niçin şaşırayım ki? “Genç kuşaklara ulaşabilecek bir dil ve üslup arayışında olmak zorundayız.” demiş başkanımız; bu sözleri takdirle tebille karşılayan insan, bana göre bu dili, bu üslubu yıllar önce kendince geliştiren ve tatbik eden bir insandı, neden şaşırayım ki? Kaldı ki ben bana göre dedim; hâlbuki bir bardak suda fırtına koparıp kendisine düşmanlık yapanlar bile tasdik ediyor bu gerçeği. Ve başkanımız “Vaazlarımızda İslam’ın en önemli konularını anlatma problemi yaşıyoruz.” demiş; huzurunda oturduğumuz ve heyecanla bu haberi paylaşan insansa, hayatını bu problemi aşmaya adanmış birisi; neden şaşırayım ki? “Tebrik etmek lazım Başkanımız Mehmet Görmez Beyefendi’yi” dedi ardından. Bu satırlar umarım tebrik olarak kabul edilir kendileri tarafından. *“Ama şimdi asıl bu gönül dili nasıl oluşturulacak, onun üzerinde durmak lazım.”* diye bitirdi sözlerini.

Mehmet Görmez Hocamız “gönül dilini” nasıl tarif ediyor bilmiyorum ama Hocaefendi’nin yıllar önce kaleme aldığı “Gönül Dili Hâl Şivesi” makalesinde kendine özgü beyanları ile tarifini ve izahını yapıyor onun. Hocaefendi’nin tarifine göre *“Hak kelâmının izdüşümüdür gönül dili.”* Pekâlâ gönül nedir? Gönülse *“Beyan anahtarı ile açılan ışıktan bir dünyadır.”* Onun kaleme aldığı satırlardan okuyalım: *“Beyan bir anahtarsa, o anahtarla açılan ışıktan dünyanın adı gönüldür. Her sözün kıymeti onun gönül ile irtibatı ölçüsündedir. Bence dil ve dudakla ifade edilen şeyler sadece gönül beyanının bir gölgesinden ibarettir. Ne var ki, Hak kelâmının bir izdüşümü sayılan gönül dilini de, ancak ona açık duranlar ve ondan yükselen nefesleri duyanlar anlarlar.”* Sonra beyan kuralları ve sanatlarından bahseder, beyanda bunlara riâyeti nazara verir ve şöyle bitirir giriş parağrafını: *“Ne var ki temelde beyanı beyan yapan, onun gönül diliyle irtibatı ve iç ihlasların sesi-soluğu olmasıdır.... İmandan kaynaklanan bir heyecanla mızrap yemiş bamteli gibi inleyen gönüllerdir ki, dinleyenler üzerinde mütemâdî tesir icra eder ve bir aşk u alâkaya vesile olurlar.”*

Basın yayından çıkan haberlerden okuduğum kadarıyla Görmez Hocamızın

kastettiği gönöl dili bu olsa gerek ve umarım “Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu” unuttuğumuz bu değerin yeniden keşfine vesile olur. “Gönöl Dili, Hâl Şivesi” makalesinin bu bağlamda bize anlattığı çok şey var.

Nice Ağladığı Gözyaşlarından Değil Gözlerinden Belli

Sezai Karakoç’un “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” başlıklı abidevi şiirindeki o meşhur “Nice yorulduğum ayakkabılarımdan değil ayaklarımdan belli” dizelerinden hareketle yazdım başlığı.

Üstad’ı tanımayanlara ilk duyduklarında “imkânsız” dedirten; tanıyanların ise “hayır” diye karşılık verecekleri ölümsüz sözlerden sadece biridir bu. Altı oğlunu Batı’ya vermiş bir babanın hüznünü, gamını, tasasını, kederini anlatan o meşhur “Masal” şiirindeki dizelere bakın isterseniz; bana hak vereceksiniz. 21 yaşında olduğu söylenir; evet, 21 yaşında iken kaleme aldığı Mona Rosa şiirine bakın, beni tasdik edeceksiniz. Hele orada “Anlarsın ölümler niçin yaşarmış.” mısrasına geldiğinizde heyecanı dorukta küheylanlar gibi havaya fırlarsınız. Aynı hissiyatı “Yanmışsam külümden yapılan bir hisar vardır; yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır.” dizelerinde de yaşarsınız. Her neyse; Sezai Karakoç’u anlatmak bana düşmez. Hadd bilmek gerek. Haddini bilmeyene, hududunu tanımayanlara bir Molla Kasım gelir; haddini bildirir. Molla Kasımlara muhatap olmadan çıkalım bu engin ve derin sulardan. Hele bir de yüzme bilmiyorsanız usulünce orada, Molla Kasım’a da gerek yok, kendiliğinizden boğulursunuz bir zaman sonra.

Yazının başlığında yaptığımız teşbih adına ödünç aldığımız bir söz için girdik aslında bu kulvara. Hocaefendi’yi tavsif için aldım o sözü Üstad’dan. Uzun zamandan beri yorum sayfalarında sizlere Hocaefendi’yi, Hocaefendi’nin sohbet ortamlarını anlatarak yapageldiği sohbetlerden bazı düşüncelerini, bazı tespitlerini aktarmaya gayret ediyorum. Sebeb-i vürud’u bilmek mevzunun daha iyi anlaşılmasına vesile olacağı düşüncesiyle yapıyorum bunu. Gözyaşlarından, yüz ırmazlarına varıncaya kadar bazı ayrıntıların, bazı detayların dile getirilen hakikatlerin daha iyi kavranmasına yardımcı olacağı kanaatini taşıdığım için

yapıyorum bunu. Hocaefendi gibi daha yaşarken tarihe mal olmuş bir şahsiyetin, tarihe doğru mal olmasına, bir taraftan tarih yapılırken diğer taraftan tarihin yazılmasına küçük bir katkıda bulunmak için yapıyorum bunu. Hele bazı sohbetler veya bazı mabeyn muhabbetleri var ki kayda alınmıyor; işte o ortamlardaki lâl u güher sözlerin zayi olmaması ve başkaları tarafından da istifade edilmesi için yapıyorum bunu.

Yalnız itiraf edeyim, bu yazı silsilesine başlarken düşünmedim bunları. Her şeye nigezbân olan Rabbim şahit, aslında böyle bir seriyi hiç düşünmedim. Eğer düşünseydim çok daha önceden başlardım buna. “Ahh Müslümanlık Ahh ve İnanmayacaklar” başlıkları ile çıkan iki yazım oldu başta. Bu yazıların yazılmasına vesile teşkil eden sohbet ortamlarında iki elin parmaklarını geçmeyecek sayıda insan vardı. Ne teyp ne video hiçbir şekilde kayıt altına alınmayan bu sohbetlerin, o sohbetlerde yapılan tespitlerin umuma mal olması gerektiğini düşündüm. Hayır, düşünmedim; âdeta iman ettim ve oturup kaleme aldım. Okuyucularımızdan gelen memnuniyet, gazete idaresinin “devam” teklifi ile iktiran edince biz de devam dedik ve bu günlere geldik. Hâlâ da devam ediyoruz.

Fakat, söz konusu sohbet ortamlarının tasviri ve tercihi bana ait bazı değerlendirmelerin anlatılması hususunda yukarıda zikrettiğim müsbet mânâdaki şeylerin yanısıra, o gün bugün içimi bir kurt gibi kemiren bir başka düşünce var zihnimde. Ne kadar uğraşsam da atamıyorum onu kafamdan. Bu yazının kaleme alınış sebebi de zaten bu kurt’u sizinle paylaşmak. Şöyle düşündürüyor içimdeki kurt’um bana: Ya bunları yazarken Hocaefendi’nin gerçekten daha doğru anlaşılmasına vesile değil de perde oluyorsam! Yayınlanmış onlarca kitabı, yüzlerce-binlerce sohbet kaseti, güncel mânâda Bamteli’ndeki görüntülü sohbetleri, Kırık Testi’de gözden geçirilmiş yazılı sohbet notları ve haftalık, Zaman Gazetesi’nde yayımlanan Kürsü sayfası ile direkt kendini kendi sesi ve kalemi ile anlatan Zat’ın bu yazılarla anlaşılmasına değil de anlaşılmamasına sebebiyet veriyorsam! Sohbet ekseninde yapageldiğim yorumlar Hocaefendi gibi çok yönlü ve parçalı bir kimliğe sahip olan ve belki de Sezai Karakoç’un o meşhur dizeleriyle “Sevgili, Ey sevgili, En sevgili, uzatma dünya sürgünümü

benim.” diye Rabb’isine dua dua yalvaran devâsâ şahsiyete ve düşüncelerine fayda değil zarar veriyorsa!

Bir dilemma’nın içindeyim sizin anlayacağınız. Karmaşık duygular, “devam” ve “tamam” arasından gidip gelen düşünceler güvenin yünü, farenin peyniri kemirdiği gibi benim de beynimi kemiriyor nice zamandır. Yukarıda paylaştığım gibi bazen çok acımasızca ve insafsızca soruyorum kendime. Yaptığım muhasebe ve murakabelerde “Hocaefendi diyerek kendini mi anlatıyorsun?” diyorum. Cevap arıyorum bu soruya içimde. Önce ikna edici cevap bulmakta zorlanıyor ve “tamam” diyorum. Sonra cevap buluyorum ve diyenlerin dedikleri gibi “Parmak gökyüzündeki kamer’i gösterince, bakılacak olan yer parmak değil kamerdir. Sen bir parmaksın ve kamere işaret ediyorsun. Okuyucular biliyor nereye bakacağını, merak etme. Onlar parmağa değil kamere hatta kamerin ötesinde kamerin sanatkârı olan Hz. Sâni’ye bakıyor.” diyor ve “devam” noktasında ikna oluyorum.

Bazen “Bırak, perdesiz, hâilsiz, vesilesiz konuşuyor zaten, araya girmeye ihtiyaç yok.” deyip kestirip atıyorum. Sonra biraz ihatalı, biraz derin düşününce; Hocaefendi’yi hiç görmeden büyüyen, sohbet halkasında bir defa olsun yerini almayan/alamayan, sohbetin insibağından bir tek defa olsun istifade etme imkânı bulamayan yüzler, binler hatırıma geliyor ve “Bütünüyle idrak olunamayan şey, bütün bütün terk edilmez ve edilmemeli.” kaidesince “Hiç olmazsa böyleleri için faydadan hâli değil.” diyor ve “çorbada tuz mesabesinde” diye de ilavede bulunuyorum.

Vefa mı? Lütfen kimse ağzına almasın vefa kelimesini bu konteks içinde. 15 günde bir yazılacak iki satır yazı ile vefamızı göstermiş olacaksak ne âlâ ama bu, vefanın ne demek olduğunu bilmemenin yanısıra, Hocaefendi’nin üzerimdeki hakkının cesametinden de haberdar olmama demektir. Şahsen vefalı olduğum kanaatinde değilim; değilim ama yerine göre değişen rolleriyle bir âlim, bir aydın, bir baba, bir ağabey, bir dost, bir nâsih, bir hoca ve bir lidere sahip olduğumun idraki içindeyim. Böylesi bir nimetin kadrini, kıymetini bilmediğinin farkında vefasız birisi olsam da, o nice ağladığı gözyaşlarından değil gözlerinden belli olan vefalılar vefalı vefa abidesinin -yine Sezai Karakoç’dan mülhem-

kalbinde taşıdığı “merhamet çınarında” taze bir yaprak gibi yer bulmayı, kuruyup da oradan sürgün olmamayı ümit ediyorum.

Dağınık oldu; biliyorum çünkü dilemma içindeyim... Bu yazı ile yaptığım şey sadece sizlerle bir hasbihâl....

Mürşidin Hâl Dili

Ne kadar çabuk geçiyor günler; buradan ayrılalı tam 17 gün olmuş. Bu süre içinde beni içten içe kavuran hasret ateşini söndürmek için âb-ı hayat limanına yeniden koştuğumda, gündelik hayatın aynı şekilde saat gibi tıkır tıkır işlediğini müşahade ettim. Namaz vakitleri üzerine kurulu sistem, sohbetlerle kendini besleme ve yenilemeye, yemeklerle de nefes almaya ayarlı. Hâlbuki dışarıda?

Her neyse; yaşadığım ilk hâdise hediye edilen, isminin nakşedildiği bir havlunun kendisine gösterilmesiydi. Havluyu eline aldığı anda derin bir nefes aldığını müşahade ettim. “Lafza-i celâl bu, şakası olmaz bu işin.” dediğini duydum. Hâdisenin ne olduğunu bilmediğim için ne derin nefese ne de bu söze bir anlam verebildim. Sonra havluyu bana verdiklerinde lafza-i celâlde yer alan “le” harflerinden birinin havluya zarar vermeden kazındığını görünce anladım. Günlük hayatta kullandığımız bir eşya üzerine bilvesile bile olsa lafza-i celâlin yazılmasına gönlü razı olmamış. Tabi ki bir hassasiyet bu. Rivâyetler doğruysa Bişr-i Hafi’yi, Bişr-i Hafi yapan hassasiyet hem de. Menkıbe malum; sarhoş iken üzerinde lafza-i celâl yazılı kağıt parçasını yerden alıp cami duvarında harcı dökülen bir yere sıkıştırıyor Hazret. Allah da kendi ismine karşı gösterilen bu saygıya karşılığı, önce ona hidâyet buyurarak, ardından yaşadığı salih hayat sebebiyle ismini yücelterek veriyor. Kaldı ki Hocaefendi, hayatının şهادetiyle sabit ki O’nun yüce adının yüceltilmesinin ötesinde bir gaye-i hayale sahip değil. Belki çoklarına sembolik gelebilecek bu hassasiyet de o manzarayı tamamlayan ayrı bir kare bana göre.

Tefsir dersindeyiz. Elmalılı okunuyor. Hocaefendi merhum Elmalılı’nın yorumları etrafında yer yer düşüncelerini dile getiriyor. Bazı âyetlere işaretler koymalarını söylüyor arkadaşlara. “Yarın Bikâî’den buna bakalım... Zemahşerî bu sahada sözü sazi dinlenecek insandır. Âyetler arasındaki irtibatı en iyi

anlatanlardan biridir. Unutmayın; yarın Zemahşerî ne diyor mütalaa edelim vs.” Daha önce de bir vesile ile bahsettiğim gibi önce Elmalılı’dan okunan yer, ertesi gün 20’yi aşkın tefsirle takip ediliyor. Halkada yerine alan her bir talebe ilgili yerin özetini sunuyor ve müzakere bu zemin üzerinde gerçekleşiyor.

İlk defa dikkatimi çeken bir manzarayı sunayım sizlere. Elmalılı, okunan âyet ile alâkalı tefsirini yapmış sonra görüşünü temellendiren hususları anlatıyor. Şöyle de diyebilirim; söyleyeceği son sözü söylüyor, ardından sebebini açıklamaya duruyordu okunan yerlerde. İhtimal o görüşe katılmadığı veya ilave bir şeyler söyleyeceği zaman Hocaefendi’nin yerinde duramadığını müşahade ettim. “Bir an önce şu açıklama bitse de söylesem söyleceğimi” diyen ve oturduğu koltukta sürekli hareket hâlinde olan bir Hocaefendi vardı karşımda. Hocaefendi’nin ateşin fıtratı ile tam bire bir uyum içinde bulunan bir manzara bu. Seyri keyifli olduğu gibi söylenenleri dinlemek de ufuk açıcı.

Burada dikkatten kaçmaması gereken şey; söyleyeceği sözü olan insanın yerinde duramamasıdır. Enes Ergene’nin tespitleri içinde vaaz ve sohbetlerde çok hızlı, çok seri konuşmasını da bununla birleştirebilirsiniz. Sanki bir şeyleri kaçırmış da onu telafi etme ihtiyacı ve arzusu içinde bulunan insanın hâli var üzerinde her zaman. Ya hizmet modeli. Aynı şey orada da geçerli. İnsanlığa sunacağı mesajları sunmak için bir yerde oturup insanları ayağına çağırmak yerine, onların ayağına gitmesi. Hasılı; sözü olan insan yerinde duramaz ve onun bu hâli hayatının tüm karelerinde kendine bir şekilde yer bulur.

Dersten sadece bir anekdot aktararak yazıyı noktalamak istiyorum. Enfâl sûresi 48. âyette insanları, yaptıklarını güzel göstermek sûretiyle yoldan çıkaran şeytanın bir ara “*Ben sizden uzağım. Ben sizin görmediklerinizi görüyorum, ben Allah’tan korkuyorum; Allah’ın azabı şiddetlidir.*” dediğini anlatır. Âyeti okuyunca akla gelen ilk şey “Şeytanın, Allah’tan korkuyorum.” demesi. Zira şeytan yapıp ettikleri ile hiç de Allah’tan korkan bir varlık gibi davranmıyor. Hocaefendi bu âyet ile alâkalı yaptığı uzun açıklamada bir şeyin üzerinde ısrarla durdu: “Şeytanın fıtratı.” Dedi ki: “*Şeytanın tabiatını bilmeyince bu sözleri anlamakta zorlanabilirsiniz. İnsanoğluna karşı kine, nefrete, öfkeye kilitli bir fıtrata sahip şeytan.*” Daha önceleri de halk tabiriyle “burnundan soluyan”

teşbihini yapmıştı şeytan için.

İnsan burada düşünmeden edemiyor; şeytanın genel mânâda insanlığa karşı sahip olduğu bu fitratı, insanlar içinde Müslümanlara karşı taşıyanlar nerede duruyor? Bence şeytanla yan-yana, iç-içe, omuz-omuza. “İnsi şeytanlar” derken kastedilenler de herhalde bunlar olsa gerek. Kendilerinin de içinde bulunduğu insanlık gemisi, hayrına yapılan en hayırlı işleri bile inkâra, tekzibe ve baltalamaya duran ve her şeyin arkasında başka şeyler arayan bu insanları bu izahtan sonra anlamak daha kolay oluyor. Nitekim Hocaefendi: “*Bunlar Allah’ın inâyetine hiç inanmıyorlar.*” dedi. “*Onların yanılma noktası burası*” diye de ilave etti. “*Bu kadar çaplı, bu kadar büyük işler bir insanın kafasının altından çıkmaz diyorlar. Doğru. Biz de aynı şeyi söylüyoruz. Çünkü bütün bunları yapan Allah. Ama onlar Allah’ı tanımadıkları, bilmedikleri, inanmadıkları için, yapılan her şeyi insanlara havale ettikleri için akıl erdiremiyorlar ve...*”

Hocaefendi’nin bir sözüyle bağlıyorum. “*Ene insanları boğan bir girdap. Nahnü yüzme bilenler için bir yol; ama bilmeyenler için, o da bir girdap. En selametli yol; hüve.*”¹

¹ Bu yazıya başlık bulmakta ve bazı hususları yazıp-yazmama kararında zorlandım. Derste dinleyici olarak yerini alan bir büyüğüm ile paylaştım düşüncelerimi. Onun yol göstericiliği ile son şeklini verdim. Kendisine teşekkür borçluyum. “Büyüğüm” dediğim o zat kim dersiniz isim vermeyeyim ama şu kadarcık kapısını aralayayım: O, neredeyse yarım asır önce Hocaefendi ile birlikte karanlık geceleri aydınlatan aydan ak yüzüyle, derin ve engin okyanusları aşmak için bir sal ile yolculuğa çıkmış, hayatının hiçbir döneminde topu taça atmadan, artık transatlantik olan büyük gemide ilerleyen yaşına rağmen yolculuğuna hâlâ devam eden bir kâmet-i bâlâdır.

Zinhar, Zinhar!

Belli ki yine uykusuz geçen bir gecenin sabahındaydık. Derse geç çıkmasından zaten anlaşılmıştı bu ama simasındaki uykusuzluk emarelerini görünce kesinlik kazanmıştı. Her zaman olduğu gibi halkada yerini alanları sağdan-sola, soldan-sağa, tarifinde kelimelerin yetersiz kalacağı bir bakışla derinden derine süzdü. İhtimal herkesi uykusunu almış, alabildiğine dinç ve dingin gördü ki “*Duygusuz olmak için bir ilaç var mı Doktor Bey?*” diye söze başladı. Böyle bir ortamda siz ne düşünürsünüz bilmem ama ben iç dünyamızın dışa vurulacağı zehabına kapıldım. Belki biraz önce basar ve basiretle gerçekleşen o derin bakışların hâsılasının önümüze döküleceği endişesini duymaya başladım. Gerçi duysak ne olur? Yıllardan beri böylesi nice manzaralarla karşılaşmış, yerine göre tatlı yerine göre sert ikazlara maruz kalmış birisi olarak hayatımda ne değişti ki? İnsana sorarlar: “Madem yıllardır bir şey değişmedi, o zaman şimdi duyduğun endişe ne ve neden?” Her neyse.

Bir muhasebe, bir murakabe olarak kabul edilmesini talep ettiğim bu cümlelerden sonra biz kaldığımız yerden devam edelim. “*Her tarafı seller kaplasa, her yanda yangınlar çıksa, hatta kıyamet kopsa aldırmayacak ve yine uykuya devam etmeyi sağlayacak bir ilaç Doktor Bey?*” Sorunun muhatabı Doktor Bey ne yapsın, ne desin; sadece sustu. Sükutu cevap kabul eden Hocaefendi “*İyi, tababet kendi kusuru saysın bunu.*” dedi ve başıyla yaptığı işaretle ders başladı.

Ders böyle başlayınca anlaşılan bugün biraz çetin geçecek diye düşündüm. Öyle çok derslerimiz olmuştur Hocaefendi ile. 10-15 kişilik talebe kitlesi, alabildiğine küçük bir salon; hadis, fıkıh, tefsir dersi. Bunların hepsi alabildiğine sakin, mevcuttan hareketle yeni tahlillerin yapıldığı ilmi bir zemine işaret ediyor. Fakat bazen öyle olurdu ki sanki tarif ve tavsifini yapmaya çalıştığım bu ortamda değil de Süleymaniye Camii’nde müthiş kalabalığa vaaz eden ateşin bir hatip

olurdu Hocaefendi. Çetin geçecek derken kastım buydu ama düşündüğüm, usul olarak olmasa bile muhteva olarak gerçekleşti. Çünkü kendisini gece uykusundan eden mesele veya hâdiselerin ucu göründü. Yaptığı yorumlar, getirdiği izahlar, bir girizgâh bularak girip anlattığı şeyler gündemi takip edenlere “Demek ki uykusuzluğunun sebebi bu.” dedirtti.

Mesela okunan bir tefsirden yapılan iktibasa anında itiraz etti. Müfessir, düşmanı küçük görme ile relaliteyi eşdeğerde tutan bir görüş serdediyordu. “Hayır” dedi. “Realiteyi görme başka, düşmanı küçük görme başka, ucba girme başkadır. İnsan realiteyi mutlaka görmeli ama bazen düşmanı küçük görme, önemsememe kendi cepheniz adına psikolojik bir üstünlük kazandırır. Sizin o kayıtsız, umursamaz tavrınız düşman cephesini de şüphe ve tereddüde sürükler. Ucba gelince, o içten içe insanın kendini beğenmesi demektir ki işte yanlış olan budur. Nitekim Huneyn için Kur’ân şöyle buyuruyor: *“Sizin çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş ama size hiçbir fayda sağlamamıştı. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti, sonunda (bozularak) gerisin geriye dönmüştünüz.”* (Tevbe Sûresi, 25)

Mesela bir konu münasebetiyle girizgâh buldu ve dedi ki: *“Aşk u şevk içinde olmak, aşk u şevk ile hizmet etme başkadır; kahramanlık yapıyorcasına aşk u şevk ve neş’e u târâb içinde bulunma başkadır. Şimdiye kadar defalarca söyledim. Eğer tekrarından usanmadıysanız bir kez daha diyeyim; ikincisinde Allah cezalandırır. Bu hâl ile hemhâl olarak bir yere gidiyorsunuz araba ile, yolda başınıza bir şey gelebilir Allah muhafaza. Önemli olan hep birinci hâl içinde bulunmaktır. O’nun ihsan ve lütufları karşısında hep iki büklüm yaşamaktır ki bu sûfîlerin duyduğu ölçüde Müslümanlığın iç yüzünü duymakla mümkündür.”*

Mesela “Sevdiklerinizi dengeli sevin. Olmadık makamlar, mansıplar onlara vermeyin. Herkes sizin onlara verdiğiniz makamı, mansıbı, değeri kaldıramayabilir. Yaptığı şeyleri kendinden bilebilir. Hâlbuki esas olan dine hizmet eden insanın kendini, fâcir bir insan bilmesidir. “Değildir bu bana layık bu bende; Bana bu lütf ile ihsan nedendir?” diye kendini sorgulamasıdır. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) arkadaşının yüzüne yapılacak medh u senayı

“boynunu kırma” teşbihi ile anlatıyor.”

Pekâlâ doğrusu ne? Onu da söyledi Hocaefendi: *“Doğrusu birbirimize karşı fevkalade sadakatla muamelede bulunmaktır. Bakın, sahabe-i kiram bizim birilerini hep ön plana çıkarttığımız gibi kimseyi ön plana çıkartmamış; birbirlerini i’zâm etmemiştir ama hep sadakat içinde bulunmuşlardır. Günümüzde birilerine makam veya unvan verme bit pazarı malı gibi oldu. Herkes herkese bir şey diyor. Mehdiler aldı başını gidiyor. Temkinli olmak zorundayız; itidal içinde davranmak mecburiyetindeyiz. Ne kimsenin boynunu kıralım, ne de haset ve rekabet hislerinin bu kadar yaygın olduğu bir dönemde birilerini ön plana çıkartarak dost cepheyi kışkandıralım. Yeni cepheler açmayalım. İnsanları rekabete ve günaha sevk etmeyelim. Bizler, hepimiz ayakları yerde sıradan ve düz insanlarız.”*

Bu sözleri bir taraftan dinler bir taraftan not alırken Hisar Camii’ne gittim hayalen. Bir sebebe binaen Pazar vaazını bırakmayı düşünmüş, kaldığı yerde yapılan bütün yalvarma, yakarmalara ve ricalara hayır diyerek İzmir’den İstanbul’a doğru araba ile yola çıkmıştı. Arabada bulunan birisinin ağlamalı yalvarmalarına dayanamayıp Saruhanlı civarlarından geriye dönüp pardösüsü ile vaaz kürsüsüne çıkmış ve pazar vaazı faslını kapattığını anlatmıştı. Dinleyenleriniz vardır o vaazı mutlaka. 24 Mart 1991 “Hey Gidi Günler Hey!” adı verilen vaazdan bahsediyorum... Vaazı bırakma kararını duyan cemaatin içten yalvarmaları karşısında *“Pekâlâ! Geleyim diyorum...geleyim... geleyim.”* diyen biten vaazından. Dinlemediyseniz dinlemenizi tavsiye ederim.

Konumuzla alâkası şu; yukarıda okuduğunuz cümleleri hemen hemen aynı ses tonu ve aynı hâlet-i ruhiye içinde seslendirdi Hocaefendi. Ve sözlerini şöyle bitirdi âdeta yalvaran bir eda ile: “Zinhar...zinhar...” Daha ne desin?

Dert ve Dertlenme

2012 yılı Şubat ayında'yız. Hastalanmıştı Hocaefendi. Hamdolsun Rabbime, sıhhatine kavuştu, nekahet dönemi tamamen geçti. Hayat, yavaş yavaş da olsa normale dönmeye başladı ve başlıyor. Dersler, sohbetler, mabeyn muhabbetleri, dualar normal dediğim hayatın olmazsa olmaz parçaları. Bu ortamın haberini zaten yurt içi seyahatimde iken almıştım. Dönüşte ilk işim menhelü'l-azbi'l-mevruda (tatlı su kaynağı) uğrayarak bu manzarayı kendi gözlerimle görmek oldu. Gördüm ama...

İşte bu ama bağlacından sonraki üç nokta çok şeyler ifade ediyor. Bilmem ki aşağıdaki satırlarda bu üç noktanın içini doldurabilecek miyim? İki anekdot aktararak deneyeceğim.

Derdi, neyin dert olduğunu, nelerin dert olarak kabullenilmesi gerektiğini ondan öğrendik. Hocaefendi'yi tanımadan önce parmağımızın ucuna batan dikene dert, devası olan hastalığa dert, kâr etmeyen ticaretimize dert, kayınvalide-gelin çekişmesi ve benzeri binlerce dünyevî hâdiseye dert diyorduk. Evet bunlar dert ama o, asıl derdin, asıl dert edinilmesi gerekli olan şeyin bir tane olduğunu öğretti bize. Daha doğrusu bunu bize öğreten hâlî, kavî, takriî hareket, beyan ve tavırları ile Efendimizdi (*sallallahu aleyhi ve sellem*). Fakat biz, ihtimal O'nun hayatına bu gözle bakmadığımız için bunu görememiştik. Dolayısıyla belki Hocaefendi bize bunu öğretti yerine, unutulmuş, bakılıp da görülemeyen hakikatleri hatırlattı demek daha yerinde bir ifade olur. Pekâlâ nedir o "Bir tane dert?" Bence, bütün insanlığa dünyevî-uhrevî, maddî-manevî kurtuluş yollarını göstermek.

Derdin yanında bir de dertlenme var. Dertlenmeyi de Hocaefendi öğretti bize. Derdi uğrunda ateşe atılan kelebekler gibi yanıp ağıyara gam izhar eylememeyi; inandığı gibi yaşamayı hatta gerektiğinde yaşatma uğruna yaşamaktan vazgeçecek ölçüde manevî füyuzat hislerine kadar uzanan fedakârlıklarda

bulunmayı da ondan öğrendik biz. Onu örnek kabullenip bunu şahsi hayatlarımıza tatbik edip-etmeme ya da edememe ayrı bir mevzu ama ortada kör gözlere ayân bir hakikat var. Dünyanın dört bir yanına dağılmış, insanlığa hizmet için çırpınan gönüllüler kadrosu var. Bunları görmezlikten gelmek hakikat-nâşinaslık olur.

Bana bunları düşündüren karşılaştığım manzara oldu. Dedi ki: “Bugün öğleyin haberlere baktım. Türkiye’nin her yanında bir felaket haberi. Meriç Nehri taşmış; Edirne alarma geçmiş; Doğu’da yoğun kar, Akdeniz kıyılarında yağmur ve sel hayatı etkiliyormuş. Tabir caizse bir felaket bulutu dolaşıyor ülkenin üstünde. Allah sonumuzu hayretsin.”

Bilmiyorum kış, yağmur, kar, sel haberleri karşısında siz de böyle bir sonuca ulaşıyor musunuz? Şöyle de diyebilirim; biz de seyrediyoruz, okuyoruz bu haberleri hatta bizzat içinde yaşıyoruz ama neden “Türkiye’nin ufkunu saran felaket bulutu” değerlendirmesini yapmıyoruz veya en azından “Felaket bulutu mu acaba?” sorusunu sormuyoruz? Sıradan, günlük, rutin hâdiseler gibi kabulleniyoruz? Derdi bilmemekten, dertle dertlenmemekten, belki dertlenmeyi bilmemekten kaynaklanıyor olmasın? Bütüncül bakış acısına sahip olamamaktan, hâdiselere maverâî bir gözle bakamama ihtimaline ne dersiniz? Bir ufuk meselesi bu. “*Eğri ağacın gölgesi düz olmaz.*” dedi aynı muhabbet ortamında. Bu ufka ulaşabilmek için önce insanın düz ve doğru olması gerekiyor diye düşünüyorum.

Üç noktanın içini doldurmak için iki anekdot dedim; birincisi buydu. İkincisi ise akşamdan sonra yine dar bir dairede oturuyoruz. Söz sözü açıyor. Kelimeler cümle, cümleler beyan olup şeker şerbet gibi akıyor gönül havuzlarının içine. Saba rüzgârı gibi temas ettiği her yere üns ve ünsiyet aşıyor. Bir ara elektronik levhada “Sen tohum at git; kim hasad ederse etsin.” özlü sözü çıktı. “*Bakın ne diyor levhada?*” dedi. Ardından şunları söyledi: “*İki şey böyle düşünmeyi ve davranmayı gerektirir. Bir; kulluk şuuru. İki; hiç kimse Allah’ın mükâfatlandığı gibi mükâfatlandıramaz ki? O zaman, ne diye yaptığınız işi insanlardan mükâfat beklentisine bağlayacaksınız ki?*”

Ben bir taraftan bu cümleleri not alıp diğer taraftan verilen mesajı, kastedilen

mânâyı düşünürken salonun arka sıralarında yerini alan birisine namaz takkesini vermek istedi ve zahmet olmasın, kimse yerinden kalkmasın düşüncesiyle eliyle attı. Ama takke öyle bir havalandı ki avizenin tam aşağı kısmında bulunan hafif çukur sayılabilecek demire çarpıp yere düştü. Tatlı bir tebessüm belirdi herkesin yüzünde. Hocaefendi dedi ki: “Takke ışığa uğradı; öyle geldi.” ve hemen ilave etti: “Bu atış gösteriyor ki ben voleybolcu olamam.”

Tebessümler ziyadeleştii bu nükte karşısında. Birisi, avizenin basket potasına da benzetilebilecek o kısımdan hareketle “Ama basketbol oynayabilirsiniz; neredeyse basket oluyordu.” çıkışında bulundu. Tebessümle karşıladı bu cevâbî çıkışı ve her zaman olduğu gibi sözü asıl mecrasına kaydirdi: “*Hayır, oyun bilerek oynanır. Rastgele atışlarla isabet ettirseniz bile oyunu bildiğiniz mânâsına gelmez. Fakat size bir şey söyleyeyim; bilmeden oynama benim hayat felsefeme daha uygun biliyor musunuz? Her şeyi yapan, eden, tutan, kılan O (cc). Her şey O’nun inâyeti ile yürüyor. Eğer biz emrolunduğumuz gibi dosdoğru olsak, hayatımızda hiçbir zaman falso yaşamayız. Falsolar yaşıyorsak, bilin ki bu bizim hatalarımızdan, Allah’a hakkıyla kul olamamaktan kaynaklanıyordur. Allah’a hakkıyla kul olmak, başkalarına kul olmaktan sıyrılmakla mümkün olur.*”

Dert dedim, dertlenme dedim ve yaşanan sıradan bir hâdiseyi bile vesile yapıp kelimeyi kelâm, kelâmı mesaj yapan bir örnek verdim. Yaşanan hayattan bir kesit aktardım. Yorumu herkes kendisi yapsın. Fakat illa bir şey demem gerekiyorsa gördüğüm manzara şu; kendi benliğinden bütün bütün sıyrılmış, geçmiş ve geleceği ile bütün insanlığın yegâne sorumlusu gibi hareket eden engin vicdan. Bu engin vicdan, çok boyutlu ve bütüncül bir bakış açısına sahip. Sadece derdin değil dertlenmenin de insanı sürüklediği yerde duruyor ve tek başına think-tank kuruluşu gibi problemlere sürekli çözüm üretiyor. Ve en önemlisi, bu insan Hakka itimat ve güvenin temsilini kör gözlere bile gösteren güvercin gibi titrek ve ürkek atan bir kalb insanı.

Ağaca Bakıp Orman Hakkında Konuşma!

“Başım ağrımıyor ama bir ağırlık var; sanki başım bir su kovasının içinde gibi hissediyorum kendimi.” Ağzı olan herkesin kendisi hakkında konuştuğu böylesi bir ortamda maddî ve manevî rahatsız olmamak mümkün mü? Herkesin konuşmada kendine has haklı nedenleri olabilir; özgür düşünceden bahsediyoruz; Türkiye ve dünya kamuoyuna mal olmuş bir insandan söz ediyoruz; tabi ki hakkında konuşulacak ama ayakları yere basan delillere dayanarak ve insafı elden bırakmadan. Uğur Mumcu’ya ait olduğunu bildiğim o meşhur söz içinde “bilgi sahibi olmadan fikir sahibi” olunca insanlar, isterse Marcus T. Çiçero gibi konuşsunlar bir mânâ ifade etmiyor.

Gördüğüm şu oldu; her şeye rağmen hayat devam ediyor. Misyon ve vizyon insanların temel özelliğidir zaten bu. Geçenlerde Şahin Alpay’ın aktardığı anekdot içinde dediği gibi “Anlamıyorlar beni, hiç kimse beni anlamıyor.” Yakın ve/ya uzak dairede bu kadar anlamayan insanlarla muhat bu misyon ve vizyon insanının aktaracağım sözlerini aşağıda okuyunca siz de aynı yargıya varacaksınız; hayat devam ediyor.

“Sünnet” dedi Hocaefendi, “İhya edilen her sünnet bid’atin başına vurulmuş bir balyoz gibidir. Bid’atleri def ü ref, sünnetleri ihya etmek Müslümanların işidir.” Ardından daha genel mânâda şu tavsiye ve telkinlerde bulundu bir hadise dayanarak: “Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) “Maruftan hiçbir şeyi hor ve hakir görme.” buyuruyor. En küçük bir iyiliğin sizi nasıl kanatlandıracağını bilemezsiniz. Öyleyse neye gücünüz yetiyorsa onu mutlaka yapın.” Hocaefendi’nin mesned olarak aldığı o hadisin devamında zaten Nebiler Serveri (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: “Hatta bir kardeşini güler yüzle karşılayan bile.” Yani bizim basit, küçük, değersiz gördüğümüz şey bile Hak katında değerlidir ve belki de kurtuluşumuza vesile olacak bir ameldir. Bu

bâbtaki sözlerini şöyle bitirdi Hocaefendi: *“Hele, ölmüş bir sünneti ihya etmek...”*

Daldan dala, fasıldan fasıla geçerken söz bir ara münafıklara geldi: *“Halli müşkil bir mesele varsa, o da münafık meselesidir.”* Münafığı tarife ve onun sorun olduğunun izahına gerek yok; yok ama neden hall u fasl edilmesi zor? Hocaefendi’nin gerekçe olarak ortaya koyduğu argüman çok önemli: *“Çünkü münafığın kuralı yoktur. Kuralsız oyun oynar onlar. Nerede, ne zaman, ne yapacakları belli olmaz. Sabit bir duruşları yoktur. Nasıl davranacaklarına dair yapacağınız tahminler tutmaz. Onları tanımaya gelince; basiret ister, fîraset ister, kiyaset ister.”*

Konuştuğu zaman dilimi kadar düşündüğü bir ortamdaydık. Her hâlinden uykusuz olduğu belli olan yorgun gözlerle derin düşüncelere dalıyor ve o düşünceden uyandığında ise başka bir konu ile söze başlıyordu. Bu defa İslam dünyasının dertlerinden sözü açtı. Mezhep çatışmalarının özellikle Şii-Sünnî çatışmasının tarihî boyutuna ve günümüze yansımalarından bahsetti. Bugün yaşanan ve gerekli tedbirler alınmadığı takdirde yakın bir gelecekte yaşanması mukadder olan tehlikelere dikkat çekti. Çoklarının bu hususta gafil, duyarsız ve en hafif tabiriyle ufuksuz olduğunu dile getirdi. Bugünden yarını görememelerinin acı faturası ve bu faturanın muhtemel bedelleri hakkında düşüncelerini izhar etti ve şöyle bitirdi: *“İslam dünyasının öyle problemleri var ki yüce dehâları bile tuz-buz eder. Eritir o kâmet-i bâlâ dehaları, o problemler.”* Pekâlâ çözüm ne? Bir şey demedi. Sadece sustu ve latifevârî bir teşbihle karşılık verdi: *“Tuzu da, buzu da su eritir, öyle değil mi?”*

Bu defa *“Kur’ân’dan şüphe duyulmaz ama Kur’ân te’vile, tefsire açıktır.”* diye söze başladı. Sonra te’vil ve tefsir yapanların sorgulanmasına sıra geldi. Artık hemen herkesin bildiği selefî saygı ile birlikte düşüncenin özgürce dile getirilmesi gerektiğine dair metodunu tekrarladı. Dedi ki: *“Düşünceyi eleştirebilirsiniz fakat o düşüncenin sahibini sorgularken, eleştirirken dikkatli bir üslup kullanmalısınız. Tahfîf ederek Razî şöyle demiş yerine mesela; bu mesele şöyle de söylenebilirdi diyebilirsiniz. Evet, ne kendi kabiliyet ve istidatlarınızı köreltmelisiniz, ne de sizden önce yaşamış devâsâ insanları hafife almalısınız.*

Sizin gördüğünüzü görememiş olabilirler; düşündüğünüzü düşünmemiş olabilirler, hatta yanılmış da olabilirler.”

Tam bu arada devreye bir arkadaş girip Allah’ın gören göz, yürüyen ayak, tutan el, konuşan dil olma meselesi ile alâkalı kudsî hadisi sordu. “*Bu lûtfâ mazhar olan insanlar yine insan olarak bakar, duyar, yürür, konuşur. Haşa! Allah gibi görür demek değil bunun mânâsı. Ama Allah, bu lûtfâ mazhar kıldığı insanları hareketlerinde yanıltmaz, yanılmalarını minimize eder.*” Pekâlâ kim bunlar, nasıl bu lûtfâ mazhar olunur. Bir tek cümle söyledi: “*Helâllere bile hassasiyetle yaklaşanlar.*”

Kaldığı yerden devam etti Hocaefendi: “*Samimi olma. Samimiyetin ölçüsünü vereyim size; akıllara gelen küçük günahlarda bile estağfirullah çekme, onun akla, hayale misafir olmasından Cehenneme atılmış gibi ızdırap duyma, akrep sokmuş gibi irkilme.*” İçli bir sesle devam etti: “*Evet, tartın kendinizi bu terazide; tartın. Hüve’ye talip olun. İstidadınız nispetinde bir yere çıkarsınız. Arş-ı kemâlâtâ çıkmaya talip olursunuz; ama yarı yolda kalırsınız. Olsun; kaldığınız yerde samimiyetinize binaen Allah istidatlarınızı inkişaf ettirir ve zirveye çıkarsınız; kim bilir.*”

Bunları söyledikten sonra tekrar düşünce dünyasına daldı gitti. Kaç saniye, kaç dakika geçti bilmiyorum aradan ama döndüğünde dedi ki “*Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ruhunun ufkuna yürüyeceği dakikalarda Hz. Aişe Vâlidemiz dua etmek istemiş; Efendimiz eliyle Hz. Aişe’ye müdahale etmiş ve ‘Allahümme er-refika’l-a’lâ’ yani Allahım! Yüce dostluğun, demiş.*”

Gördüğünüz gibi hayat her şeye rağmen devam ediyor ve gündem çoklarının zannettiğin aksine aynı. Son sözüm şu: Ağaç/lar/a bakıp orman hakkında konuşanlar hata ediyor.

Sizi Kıymetiniz Ölçüsünde Düşünemiyorum

İnsanoğlu bazen kederinden “offf” bazen de sevincinden “ohhh” der ya hani; Şu an her ikisini de aynı anda söyleyecek bir hâlet-i ruhiye içindeyim. Hocaefendi ve iki elin parmaklarını geçmeyecek insanın yer aldığı bir sohbet ortamının bitmesini takiben bilgisayarın başına oturdum klavyenin tuşlarına basmak için. Düşünüyorum ve kendime soruyorum: “Mevcud ruh hâlim yazıya sirâyet eder mi?” Kendime verdiğim cevap “Tabi ki eder; öyleyse bir-iki gün bekle bu ortamı kaleme almak için.” oluyor. İçimdeki bir başka ben, buna itiraz ediyor ve diyor ki, “Ortam tasviri yaparak konuşulanları dile getirdiğin yazıda hislerini bastırıp mücerred nakil yapman doğru olmaz. Adı üzerinde yorum yazısı bu, yaz.” diyor. Sonuçta ikincisi galip geliyor ve okumaya başladığınız satırları karalamaya başlıyorum.

Yalnız nereden başlayacağımı inanın bilmiyorum. Yaklaşık iki saatlik beraberlikte sizlerle paylaşmayı düşündüğüm o kadar çok hâdiseler yaşandı ki, birbiri ile bağlantılı-bağılantısız o kadar çok şeyler konuşuldu ki; gerçekten zorlanıyorum. Hatta söz konusu hâdiseleri yaşarken, konuşmaları dinlerken “Bunu da anlatmalıyım, bunu da paylaşmalıyım, bunu da yazmalıyım.” dedim kendi kendime ve muhtemel yazıya başlıklar bile attım. Şu an elimde dört tane yazı başlığı var ve her başlık, muhtevasına göre farklı konuları merkezine oturtuyor. Bu da demektir ki bir yazı bunları anlatmaya kifâyet etmeyecek. Her neyse, sözü yeteri kadar uzattım. Bir yerden daha doğrusu en sonundan başlayalım.

İki saatlik beraberlik, namaz vaktinin yaklaşması sebebiyle bitmek üzere. Unutmayan, unutulmayan kadim ve vefalı dostların solukları ile iyice ısınan maddi atmosfere, bakışın, teveccühün ve karşılıklı kalbî muhabbetin sıcaklığı eklenince o ortam hiç bitmesin istiyor insan. Fakat “Günde beş defa huzuruma gelin.” diye bizleri çağıran bir beyan var. Biraz sonra bu çağırışı ifade eden

ezanlar okunmaya başlanacak. Malum, o ilâhî davetin devreye girdiği her yerde, her şey geçici de olsa sonlanmak ve sonlandırılmak zorunda. Zira öncelik hakkı O'nun. İşte bu sebeple bitmesini istemiyorum da desem, mecburen bitecek bu ortam.

“Bir latife aklıma geliyor.” dedi gülüşünden gamzelerin belirdiği bir sima ile. İçimden ‘Latife -isterseniz nükte, şaka veya espri de diyebilirsiniz- “taş gediğine koyma” misali yeri ve zamanı gelince yapılır ve biter; bu sözle kastedilen latife değil, başka bir şey var bunun ucunda.’ dedim ve tabir caizse pusuya yattım. Herkes artan bir dikkatle ağızdan çıkacak ikinci söze yani sözde latifeyi beklemeye koyulmuştu bu arada. “Hani” dedi “Türkiye’de iken bir ara uygulamıştık; her ay kilolarımızı tartıyor ve ideal kilonun üzerinde olanlardan para cezası alıyorduk.”

Mesele anlaşılmıştı. Almış başını giden, maddi açıdan sağlığını ciddi tehdit eden kilolara takılmış ve belki kendi takibinin yaptırım adına faydası olur düşüncesiyle aynı meseleyi tekrar gündeme getirmişti. Bahse medar uygulama Türkiye’de hatırlayabildiğim kadarıyla başlangıçta iyi sonuç vermişti. Sonra takipsizliğin ağına takıldı ve bitti.

Sizin de gördüğünüz gibi latife değil bu. Latife dediği şey latife edalı üslupla yapılması istenen bir uygulama. “Neden direkt değil de böylesi bir üslup o zaman?” diye sorabilirsiniz. Cevabı açık ve net: Kimseyi kırmak istemeyen nezaketi ve katiyen taviz vermediği nezaheti.

“İlk para cezasını ben vereyim. Her ay, tıpkı eskiden olduğu gibi tartılalım ve bakalım nereye gidiyoruz?” dedi. Bu son söz, işin latifeden çıkıp ciddiye bindiğinin göstergesiydi. Salonda bulunan hiç kimse de “Gerek yok.” deme cesaretini gösteremediği için hemen tartı getirildi salona. Herkes teker teker tartıya çıktı. Mevcut kilo ile boy ve yaşa göre belirlenen ideal kilo arasındaki fark bir kağıda kaydedildi. Kilo başına takdir edilen cüz’i miktar, tartıya çıkanların fazla kiloları ile çarpılıp toplam ceza parası tespit edildi. Biraz önce söz verdiği gibi bu toplanan para, bir hayır işinde kullanılmak üzere “Ona verin.” dediği birisine verildi. Para ona verilirken mütebessim bir çehre ile yaptığı nükte kaydedilmeye değer: “Aman dikkat et, o para insan eti parası!” Muzip demem

ayıp olur ama birisi muzipçe bir çıkış yaptı orada: “Et olsa iyi, tamamen yağ.” Hocaefendi alabildiğine ciddi bir ses tonuyla tasdik etti: “Evet, yağ!”

Bu son sözleri aktarmayabilirdim. Hatta çok düşündüm yazayım mı diye. Ama Hocaefendi’nin bir insan olarak günlük hayatındaki insani ilişkileri, yakınında yer alan dost ve arkadaşları ile olan muhaveresinin de bilinmesi gereken önemli bir boyut olduğunu düşündüğüm için yazdım.

Tartı salondan götürülürken hemen herkes bunun Hocaefendi için değil bizzat kendisi için yapıldığının farkında ve teşekkür edilmesi gereken bir davranış olduğunun şuurundaydı. Birisinin bu teşekkürü yapması lazımdı aksi takdirde büyük resmi oluşturan karelerden birisi eksik kalırdı. Sağolsun, alabildiğine içten, buram buram samimiyet kokan bir sesle: “Hocam! Bizi, bizden fazla düşündüğünüz için teşekkür ederiz.” diyen birisi çıktı. Hiç düşünmeden anında cevap verdi: “Hayır! Sizi, sizin kıymetiniz ölçüsünde düşünemiyorum.” dedi ve devam etti: “Televizyonlarda görüyorum; obezlikte Amerika’yı, Avrupa’yı geçiyoruz sanki. Hâlbuki şişmanlık doktorların ifadelerine göre birçok hastalığın ana sebebi. Deprasyonlarda bile şişmanlığın etkisinden söz ediyorlar. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *“Ümmetim hakkında en çok korktuğum şeyler; karın büyüklüğü (göbek bağlamak), çok uyku, tembellik ve yakîn (iman) azlığıdır.”* buyuruyor bir hadis-i şeriflerinde. Bu dördü arasında telazum var. Birbirini tetikliyor bunlar. Biri diğerinin sebebi, diğeri berikinin sonucu oluyor. Dikkat edilmesi lazım.”

Mesaj alabildiğine net bir biçimde alınmıştı sanırım. Vakit darlığı, ya da ilave yorumların rencide olmalara sebebiyet verebileceği ihtimaline binaen sözü uzatmak istemediği her hâlimden belliydi. Koltuğundan kalkmak için cübbesini toparlamaya durdu ve şunları ilave etti: “Ehlullah’tan” dedi ve Süleyman Efendi Hazretleri’nden, Es’ad Coşan Hoca’ya, Alvar İmamı’ndan Mahmut Sami Efendi’ye, Bediüzzaman Hazretleri’nden Mahmut Efendi Hazretleri’ne kadar birçok isim saydı ve “Bir kişi hariç hiç kimseyi şişman görmedim. O da çok yaşlıydı; belki bedeni rahatsızlıklarından dolayı çok hareket etme imkânı yoktu. Bunların hepsini kadid (iskelet, çok zayıf) gibi gördüm.”

Kalkarken son sözleri şu oldu: *“Diyet yapacaksanız her şeyden azar azar*

yiyerek yapmalısınız. Kendi bildiğine diyet yapanlar oluyor. Bir şeyi yerken bir diğeri ihmal ediyor ve dengeyi bozuyor; bu da ayrı komplikasyonlara sebebiyet veriyor.” İsterseniz bu sözleri “Mutlaka bir hekim nezaretinde yapmalısınız.” şeklinde yorumlayabilirsiniz.

İdeal kiloyu yakalama ve muhafaza etme adına yaptırıma vesile olur düşüncesiyle fazla kilolara ceza faslı bir kere daha burada başladı; belki bu yazının okunduğı yerlerde de başlanır. Son tahlilde kazanan biz olacağız çünkü.

Değmez

Ölümden bahis açıldı. Hani dünya ile ukbayı bir vahidin iki yüzünden ibaret görmeyen ve göremeyenlerin; veya öyle görse de belki ukbada Hak huzurunda veremeyeceği hesabı olanların korktuğu ölümden.

Merhum Necip Fazıl: “Ölüm güzel şey, budur perde ardından haber... Hiç güzel olmasaydı, ölür müydü Peygamber?” dese de yüzü soğuk olduğu için olsa gerek genelde herkesin bir nebze çekindiği ölümden. “Ölüm varken, insanların makam-mansıp, şöhret, para gibi fani şeylere dilbeste olması mucib-i hayret.” dedi ve hemen ekledi: “Ama bunlar yüce bir mefkure adına talep ediliyorsa, Allah’ın rızası hedefleniyorsa mahzuru yok. Fakat hedef bu değilse, değmez.” Değmez deyişini duymanızı isterdim. Hastalıklı vücudunun ses tonuna yansımaya sabah mahmurluğunu da ilave edin ve “değmez” kelimesinin nasıl söylendiğini hayalinizde canlandırıp duymaya çalışın: “Değğ-meezzz.”

Kısa bir müddet durduktan sonra: “Basit şeyler bunlar. Sıradan insanların ulaşabileceği şeyler. Böyle basit şeylere gönül bağlamak doğru değil. Allah’a, O’nun rıza ve rıdvanına talip olmak lazım. مَنْ كَانَ لِلَّهِ كَانَ لَهُ *Yani kim Allah için olursa, Allah’da onun için olur. Allah’tan başkasına talip olanlar kendini ucuza satmış demektir.*” Son cümleyi not alırken yine vurucu bir sözle bitirdi faslı diye düşünüyordum ama yanılmışım; asıl vurucu sözü hemen peşi sıra söyledi, hem de yürekleri dağlayan yanık bir ses tonuyla: “Değğ-meezzz.”

Sonra yakınlarının aşına olduğu o kendine özgü duruşuyla derinlere daldı ve şu dizeyi mırıldandı: “Sor hâl-i perişanımı saysın geceler.” Alvar İmamı da şöyle der:

“Perişanım bugün cânâ perişan olmayan bilmez.

Cevâhir kadrini cevher fîrûşan olmayan bilmez.”

Kimi zaman ürperen gönüllerle, kimi zaman yaşaran gözlerle, kimi zaman

derinden derine yaptığımız akli sorgulama ve muhakemelerle dinliyoruz bizim hem dünya hem de ukbamıza yönelik yol haritası belirleyen bu sözleri de; sohbet meclisinden ayrılıp gündelik hayata döndüğümüzde hayat felsefemizin, tarzımızın çok değişmediğini görüyoruz. Bu zaviyeden tarihe bakıyorum, aynı şeylerin bizden öncekilerin hayatında da yerini aldığını müşahade ediyorum. Hatta nice peygamber meclisinde oturanlardan bazıları bile bu kulvara geçici de olsa uğramış ve yol almış.

Neden? İhtimal bu “Neden?” sorusuna cevap teşkil edebilecek birçok şey geliyordur herkesin aklına şimdi. Bakış açısı, bilgi, tecrübe ve benzeri unsurlara göre değişen cevaplardır bunlar. Mesela aklıma ilk; iman ve imanın yaptırım gücü geliyor. İmanın sahih bilgi temeli üzerine oturmaması geliyor. İrfan ve hikmet geleneği ile beslenmeyen, kalb ve ruh ayağı eksik kalan iman aklıma geliyor.

Sohbetin ilerleyen dakikalarında, sorduğum bu ‘Neden?’ sorusuna cevap teşkil edebilecek bir hususa temas etti Hocaefendi. Söylenen söz, yapılan tespit belki bazılarına çok basit gelebilir; ama geleneğin içinden hem de geleneğin taassup derecesinde yaşandığı bir yerde neşet etmiş olması itibarıyla Hocaefendi gibi birisi tarafından yapılması, söz konusu tespite ayrı bir değer kazandırıyor. Şöyle dedi: *“İslam’ı özü, aslı, esasını nazara vererek anlatamıyoruz. Aksine kültürel değerlerle, gelenekle anlatmaya çalışıyoruz. Hâlbuki...”* İşte şimdi okuyacağınız cümleler, Hocaefendi farkı diye ifade edebileceğim, tespite ayrı değer kazandırıyor dediğim düşünceler: *“Hâlbuki gelenek, eğer dinin mantığı ile beslenmezse, bundan taassup doğar. Zaten bugün halkımız, İslam’ı, taassup seviyesinde yaşıyor.”* Bu iki cümle bir taraftan İslam âlemi olarak dünden bugüne yaşadığımız genel manzarayı anlatıyor; diğer taraftan ‘Neden?’ sorusuna cevap veriyor.

Sohbet ortamı devam ediyor. Onca rahatsızlığına rağmen muhabbet kapısı bu kadar açılınca onu zorlayanlar oluyor. Sorular soruluyor; cevaplar veriliyor. Fakat cevaplar esnasında söz dönüyor dolaşıyor kendi ifadesiyle “İnsanın yüreğini ağzına getirecek hâdiseler” ve bu hâdiselere karşı alınacak tavırlara dayanıyor. Önce tevhid diyor Hocaefendi. Müsbetiyle-menfisiyle yaşanan her

türlü hâdisenin arkasında Allah'ın hikmet ve kudret elini nazara veriyor. Belki çoklarımız gibi hayata ve hâdiselere gözüne at gözlüğü takmışçasına tek boyutlu bakan insanların gözünü açacak, buz dağlarının görünmeyen noktalarını da işaret eden tenbihâtlarda bulunuyor. Rezaizâde M. Ekrem'in "Bir kitabullah-ı âzamdır serâser kainat. Hangi harfi yoklasan mânâsı hep Allah çıkar." beytiyle yapıyor bu uyarıyı. *"Felaketi bütün boyutları ile göremiyor insanımız. Sebeplere bağlı olarak anlamaya çalışıyorlar her şeyi. Natüralist bir gözlükle bakıyorlar hâdiselere. Kendi kafalarında canlandırdıkları dünya adına ortaya koydukları cehd ve gayret kadar, insanın yüreğini ağzına getiren hâdiselerin önlenmesi için cehd ve gayret ortaya koymuyorlar."*

Ve ardından dua diyor Hocaefendi. *"Bir his ölgünlüğü var insanımızda. Dua etmiyorlar. İnanan insanlar içinde elbette samimi bir şekilde dua edenler vardır da; umumiyet kesbetmiyor bu dua. Yana-yakıla, yırtınırcasına bir dua yok."* Daha konuşmaya takatı kalmadı. Sustu. Etrafa nemli gözlerle bakıp Yunus Emre'nin şu dizelerini okuyup kalktı:

*"Onlar cihane geldiler.
Hep gittiler kalmadılar.
Gülmediler ağladılar.
Gülme gülme ağla gönül."*

Hayberin Kale Kapısı

İslam başta olmak üzere, bütün dinlere göre ferdî veya içtimaî planda başa gelen musibetlerle ilâhî ikaz arasında direkt bağlantı var. Her işinde bizler görmesek de, anlamasak da bin bir hikmet nümâyân olan Allah, insanı başıboş bırakmadığını bizzat kendi âyetiyle beyan buyuruyor. “*İnsan, (yaratıldıktan sonra) kendisinin başıboş bırakılacağını mı zannediyor?*” (Kıyâme Sûresi, 36)

İyi de bizler başımıza gelen hâdiselere bu nazarla bakabiliyor; gerekli dersleri alabiliyor muyuz? Hem ‘evet’ hem de ‘hayır’ bu sorunun cevabı.

Evet; bakıyor ve alıyor. İnancında samimiyeti yakalayan, bu samimiyeti ibadetlerden günlük dünyevî hayatının her karesine ayrı bir derinlik hâlinde nakşeden, bir başka tabirle ibadetten ubudiyet ve ubudete uzanan koridorlarda sürekli gel-git yaşayan insanlar bakıyor ve anlıyor.

Hayır; bakamıyor ve anlayamıyoruz. İnanmayan insanlar, inansa da bu inancı ile tahkikin okyanuslarında değil taklidin derelerinde yüzen insanlar ne bakıyor ne de anlıyor.

Tabi buraya kadar söylediklerimiz, temelinde insan olan işin bir boyutu. Hangi iş olursa olsun, işin içine insan giriyorsa, insan eli değiyorsa, insanın yapısından olsa gerek, hâdisenin birden çok boyutu karşımıza çıkıyor.

Sözünü ettiğimiz mevzu ile alâkalı ve son tahlilde insana râci olan boyutlardan bir tanesi üzerinde konuşuyordu. Çok çarpıcı bir cümle söyledi. Onu aktarınca boyutun ne olduğunu rahatlıkla anlayacaksınız. Dedi ki: “*Hayber’in kapısını koparan değil, nefsinin bağrından koparıp, söküp atan kahramandır. Bu Hayber’in kapısını söküp atmaktan çok daha zordur.*” Burada hâşâ! Hz. Ali’ye nâsezâ, nâbecâ atf-ı beyan yok; aksine tebcil var, takdir var. Devamını okuyun: “*Hz. Ali, Hüdâ’yı hevasına hâkim kılmış bir insandı. Heva-yı nefesine değil, Hüdâ’nın arzularına uymuştu o.*” Devamını ben getireyim; Hayber’in kale kapısını söküp atmasının sebebi de işte buydu. Şunu diyebilir miyiz o zaman,

hevasını Hüdâ'nın emrine râm etmeyenler; Hayber'e doğru yola çıkmasın ya da kale kapısına boşuna dokunmasın; zira o ruhla ne Hayber fethedilir ne de kale kapısı yerinden oynatılır? Ne dersiniz, denilebilir mi?

Neyse; sohbet ortamını tasvire geçeyim. Bir işte fani olmadan, aktüel dil ile konuşacak olursak her şeye rağmen devam eden yüksek motivasyondan, artık literatüre girmiş kavramla adanmışlıktan bahsediyordu. *“Bir insan eğer bir işe kendini bütün bütün vermediyse, fikri, zihni, ameli dağınıklıklar yaşıyorsa, bu insanın isabetli kararlar vermesi mümkün değildir. Bakın Hz. Ömer’e (radiyallahu anh); torunun adını unutacak kadar işinden fani olmuş birisi. Bir de hataları kendinden bilmesi var. Hani M. Akif’in ifadeleriyle: “Kenâr-ı Dicle’de bir kurt kapsa kuzuyu, gider adl-i ilâhî Ömer’den sorar onu.” Doğrusu bu değil mi? Koynumda bir akrep; haber verene rahmet. Evet; mahviyet, tevazu, hacalet, kendini sıfır olarak görme ve bunu “Ben sıfırım.” diye ilan etme bu işin esasıdır. “Ufkuma hayalleri bile yetişmez; yaptığım şeyleri rüyalarında bile görmez, göremez.” deme, kafir sözüdür. Bunu Müslüman bile söylese, söyleyen kafir olmaz ama gerçek değişmez; kafir sözüdür bu.”*

İşte yukarıda anlattığım Hz. Ali ve Hayber meselesine bu sözlerden sonra girdi ve devamında dedi ki: *“Televizyonlarda bazen denk geliyor; taksinin altına bir adam yatıyor ve taksi üzerinden geçiyor. Basit şeyler bunlar. Asıl önemli olan dediğim gibi nefsin sökü� atılmasıdır. Her neyse, Allah inâyetini üzerimizden eksik etmesin. Maiyyetini yâr etsin.”*

Dua cümleleri bazen sohbetin bazen de faslın bittiğinin işareti. Burada sohbet bitmedi ama fasıl bitti. Yeni bir fasıl ya bir soru ile açılır, ya elektronik levhada çıkan bir kelâm-ı kibarla ya da biraz önceki fasıl adına akla gelen yeni açılımlarla. “Hz. Ömer” dedi söze başladı. Anlaşıldı ki Hz. Ömer’e ve adanmışlığa, kendini işe vermeye takılmış zihni. *“Keşke şu üç meseleyi sorsaydım Efendimiz’e (sallallahu aleyhi ve sellem) diyor Hz. Ömer. Bir insan neden söyler bunu? Çünkü oturup kalkıp onu düşünüyor da onun için.”*

Bu sözlerden sonra bir müddet durdu; salonda yerini alanları sağdan sola, soldan sağa bakışları ile süzdü. Bir düşünce oluşmuştu zihninde, bu açık ve netti. Fakat ihtimal bunu söyleyip söylememekte tereddüdü vardı ya da dinleyici

kitleyi tanıyabildiği ölçüde gözden geçirme ihtiyacı duydu ve söyledi: “Bugün sahip olduğumuz nice imkânlar var; var ama ihtimal usul ve üslup hatası yapıyor ve bu imkânları değerlendirilmesi gerektiği ölçüde değerlendiremiyoruz. Tebşir edilecek yerde inzar da bulunuyoruz. Hâlbuki bakın şu Allah’ın lütfuna. Maddi imkânlar insanların istek arzu ve heyecanları ile birleşmiş. Geriye bunları rantabl kullanma kalıyor. O da usul ister, üslup ister, metod ister. Hâdiseleri iyi okuma önemlidir. Zaten sorumluluklar ona göre belirlenir. Dün yaptıklarınızı bugün hiçbir değişikliğe gitmeden tekrar eder durursanız, onlar bugün için bir şey ifade etmeyebilir. Çağı ve hâdiseleri okuma yanında insanı okuma da ihmal edilmemelidir. Doğru üslubu bulma adına gösterdiğiniz bu gayretler aynı zamanda ilâhî inâyete bir çağrıdır.”

Kısa bir müddet durdu ve başta beyan ettiği hususa bir daha döndü: “Bir yerde yaptığınız bir işten dolayı zaferiyyâ olursunuz. Bir başka yerde aynı şartlar, aynı imkânlarla aynı işte başarılı olmazsınız. Hâlbuki sebep-sonuç ilişkisine göre başarılı olmanız gerekir. İhtimal orada bir iç-beğeni (ucb) devreye girmiş ve o iç-beğeni size hüsrân yaşatır. Hâlbuki başarılar, zaferler iç-beğeniye değil; Allah’a hamd ve şükür hissini kamçılmalı. O’nun lütuf ve ihsanları arttıkça bizim de O’nunla irtibatımız artmalı; artmalı ki sonsuz daha iyi görülsün. Sonsuzu sıfır kadar güzel gösteren bir şey yoktur. Sıfır olun ki sonsuzu yakalayın. Enaniyetin mırıltılarını yaptığınız işlerin içine sokmayın.”

Son cümle: “Allah bize ihlâs, samimiyet ihsan eylesin, ihsan buyurduğu lütufları geri almasın, inâyetini eksik etmesin.” Amin...

Sıradanlığa Harb İlanı

“Sıradanlığa harb ilan etmişler; siz de öyle olun.” dediği an beynimde şimşekler çaktı. Kimdi bu sıradanlığa harb ilan edenler. Hocaefendi’nin bizzat kendisi değil miydi bize “müşârun bi’l benân” yani “*Parmakla gösterilen insan olun.*”, “*Okullarınızda, iş yerlerinizde, toplumda mercî olun.*” diyen ve böyle diyerek bizlere hedef gösteren, ya da hedef çıtamızı yukarıya çeken. Bir şeyleri kaçırdığımın, meseleye yanlış bir zaviyeden baktığımın farkındaydım ve onu bulmak için düşünmeye başlamıştım ki gerek kalmadı. Kalmadı çünkü Hocaefendi hemen peşi sıra “*Sıradanlık insanlarla ilişkiler itibarıyla önemlidir.*” dedi. Mesele anlaşılmıştı. Hz. Ali’nin beyanı içinde insanlardan bir insan olmak, fâikiyet/üstünlük mülâhazaları içine girmemek, içinde yaşadığı toplumda sahip olduğu özellikleri itibarıyla parmakla gösterilen bir insan olduğu hâlde mahviyet ve tevazu içinde bulunmak, herkesin kendisine danıştığı mercî makamında yerini aldığı hâlde kibir ve gurur içine girmemek, insanlara tepeden bakmamak. Sözü, literatürde tehzîb-i ahlâk, ahlâk-i hâmide tamlamaları ile ifade etmeye çalıştığımız İslâmî, insanî ve evrensel kaidelerle hemhâl olmaktı Hocaefendi’nin kasdı.

Devam etti Hocaefendi: “...Ama Allah ile münasebet itibarıyla sıradan değil sıradışı olmak önemlidir.” Aklınıza gelebilir; sıradışı olmak ne demek? Bu konuda müşahhas bir örnekten, sınırları belli bir çerçeveden söz edilebilir mi? Devam eden bir tek cümle bu soruların cevabını veriyordu: “Hz. Ebû Bekir gibi Allah ile münasebette derin, fakat o derinliği bilmeyecek kadar da sıradan olma.” Akibetinden endişe etme diyebilirsiniz siz buna ki Hz. Ebû Bekir’in nice beyanlarında bunu yudumlamak mümkündür. Kılı kırk yararcasına bir hayat yaşadığı hâlde Hz. Ebû Bekir’in maaşlarından arta kalan parayı bir testi içinde kendisine takdim edildiğinde “Yaşanmaz bir hayat bıraktın geride.” diye Hz. Ömer’i de ilave edebilirsiniz. Çok sık yaptığı kabristan ziyaretlerinde kabre

bakıp: “Ey kabir! Sen ahiret menzillerinden ilk menzilsin. Sende kurtulan ötesinde de kurtulur.” diyen Hz. Osman’ı da ilave edebilirsiniz. Ya Hz. Ali’ye ne demeli? Kendisine nisbet edilen *Nehcü’l-Belağ’a*’ya baktığımızda insana “Olmaz böyle bir derinlik, söylenemez bu sözler.” dedirten Hz. Ali, ilave edilecekler listesinde mutlaka yerine almalı.

Bir müddet durdu Hocaefendi ve bahse medar düşünce kaymasının temeline işaret etti söylediği bir cümleyle. Dedi ki: “*Ben, ben, ben diyenlere ötelerin kapısı açılmaz.*” Hocaefendi’yi yakından takip edenler bilir. “Ene, nahnu ve hüve”, türkçesini söyleyecek olursak “ben, biz ve O” ekseninde şu ana kadar söylediği sözler mübalağası da içinde mücelledlerle ifade edilebilir. Öz aynı, söz değişik; muhteva aynı, o muhtevayı yansıtan kelimeler, cümleler değişik. İşte şimdi yine oraya gelmiştik. Anlaşılan o ki bu durakta biraz duracaktık; çünkü hep öyle olurdu. Tekrar ile tizkâr’ın kesiştiği nokta burası ve en başat özelliği unutmama olan insan için önemli bir durak. Tahmin ettiğim gibi oldu ve o durakta durmaya başladık. Fakat bu defa benlik adına söylediği şeyler söze değil fiile, literatürde “vucud dili” denilen şeylere işaret ediyordu. “*İnsanın ben demesi her zaman sözle olmaz. Bazen insan, bakışı ile, burnunu çekmesi ile, çalımli çalımli yürümesi ile, kılık kıyafeti ile de ben der.*”

Pekâlâ kimdir bu insan? Hocaefendi’ye göre batmış, bitmiş hatta ölü bir insandır. İfadeleri aynen şöyle: “*Ben diyen işi batırmıştır. Bitmiştir o insan. Hem kendisi bitmiş hem de işi bitirmiş ve batırmıştır.*”

Faziletfüruşluk değil; değil zira 74 yıllık hayatı meydanda. Değil; çünkü neredeyse ağzından çıkan her sözün kayda alındığı ve bu kayıtların dört haneli rakamlarla ifade edilecek çoklukta olan bu insanın söyledikleri, yazdıkları meydanda. Onun için faziletfüruşluk değil dedim aşağıda aktaracağım sözleri için; belki örnek olma, meselenin ehemmiyetine binaen öne çıkarma diyebiliriz. Hüşyâr bir kalb, yaşlı gözler ve hıçkırıklarla birkaç defa kesilen dört-beş cümlelik sözleri şunlar: “*Hemen her davranışında şirke girdiğim korku ve endişesini yaşadığımı Allah bilir... Biraz önce namazda aklıma geldi; sen beni de affeder misin Allahım, dedim... Sonra kendi kendime ‘Haydi be oradan, Allah senin gibi ıvır-zıvır insanları affeder mi dedim... Rabbim... şahid bu*

duygularıma...”

Asıldan hiç ayrılmadık ama âdet olmuş böyle demek; yeniden asla yani Hocaefendi’nin sözlerine dönelim. Yukarıda Hocaefendi’ye göre “Ölü bir insandır ben diyen insan.” demiştim. Bu benim yorumum değil; bizzat kendi ifadesi: “İnsanın kendisi ölü olursa, başkasına can verebilir mi? İnsanın canından can dökülmeli ki başkalarına can verebilsin, diriliş eri olabilsin. Kendini nefyedenler Allah’ı hakiki mânâsıyla isbat etmiş ve onun zıllinde/gölgesinde kendini ifade etmiş olurlar...”

İdrakte zorlanıyor olabiliriz bu yaklaşımları. Ben zorlandığımı itiraf edeyim. Pekâlâ nasıl izah getiriyorsun bu zorlanmaya diyecek olursanız, seviye meselesi diyorum. Bakış açısı, varlığı duyma, hissetme diyorum. Hayat felsefesi ve yaşayış tarzı diye ilave ediyorum. Ardından aile, yetişme tarzı, çevre diyorum. Ne dersem diyeyim mesele sonunda geliyor imana ve imanın yaptırım gücüne dayanıyor. Rica ederim, “Neticesinde Sen’i kaybedeceğim bir başarıyı bana verme Allahım!” diye dua dua yalvaran bir insandan söz ediyoruz. “Defalarca anlatmışımdır; çok eski yıllarda İzmir’de şimdi merhum birisi ile bir evde kalıyorduk. Evin balkonu denize nazırdı. Bir gün ben de çıktım balkona. Güzel bir manzara. İçimde birden dünyaya karşı farklı bir his oluştu. Hemen içeri girdim ve yemin ederim o evden ayrılınca kadar bir daha hiç balkona çıkmadım.”

İşte şimdi asla dönelim ve yazıyı Hocaefendi’nin “ben, ben, ben” deme eksenindeki sözleri ile tamamlayalım: “Hiçbir şey bizimle başlamamıştır; hiçbir şey de bizimle bitmez. Merak etmeyin.”

Gemileri Batırsak da Hz. Muhammed (s.a.s.) Gibi Bir Rehberimiz Var

Bir sohbet öncesine götürmeye çalışacağım sizleri bu yazıda. Elektronik levhada otomatik olarak dönen kelâm-i kibârların zihne yaptığı çağrışımlar, kalbe akın eden ilhamlar, halkada yerine alan ve ağızdan dökülecek inci-mercan misal sözlerin avcılığını yapmaya hazır mütevveccih ve hâhişkâr simaların olduğu bir sohbet öncesi.

Konu bütünlüğü yok; yok ama söylenenlerin toplamına baktığın zaman ortaya çıkan derinlerden derin bir mânâ ve muhteva var. “Ben ne öğrendim şu on dakikalık sohbet öncesi muhabbetten.” dediği zaman insanın kendine, istidadı nisbetinde sayfalarca yazabileceği, dakikalarca anlatabileceği bir nokta var. O nokta, “İlim bir nokta imiş; cahiller onu çoğaltmış.” özdeyişindeki nokta. Öz de diyebilirsiniz siz buna. O öze baktığınız zaman “Aa, ben de söylebilirim bu cümleleri.” diyeceğiniz kadar sade, düz ve anlaşılır şeyler ama söylemeye kalktığınız zaman yolda kalacağınız kadar da mürekkeb ve derin. Söz konusu hadisler olsa, bunun adı belli; cevâmiu’l-keîm. Konumuz hadis olmadığına göre onu başka bir sıfatla ifade etmek zorundayız. Allah seleften razı olsun ki onu bize söylemişler; sehl-i mümtenî. Kolay olan, kolay görünen ama imkânsız denecek ölçüde zor.

Sıralamaya dikkat etmeyecek; öncesi-sonrası demeyecek bir harman yapacağım sizler için. En son cümlesiyle başlıyorum mesela. Ketencizâde’nin

“Azîzim, rehberim, pîrim, efendim, şem’-i tâbânım

Ziya-i himmetimdir her iki âlemde devrânım

Benimle müttefikdir bu recâda cümle ihvanım.”

dizelerini terennüm etti.

Nereden gelmişti buraya: “Kur’ân ile test edilmeyen düşünceler, düşüncenin falsosudur.” demiş ve İslamî zaviyeden izahını yapmıştı. Can dostum bu düşünceleri destekleyen kendisine ait bir cümlemin bir parçasını hatırlattı izahın bitiminde. “Derinliğin sırrı, duruluğu ifadesi geçiyor.” dedi. Sözü edilen cümle “Din Ufku” yazısında Kur’ân’ın ele alındığı bölümde yerini alıyor. Şöyle diyor orada: “...Oysaki Kur’ân, derinliğinin sırrı, duruluğu; öyle engin, öyle zengin bir kaynaktır ki, her muhatap onu, kendi idrak seviyesinin ufkunu aşkın bulup daha ilk kademde böyle bir kaynağa sahip olmanın itmi’nânına erebilir.”

“Kinayedir bu.” dedi ve sonra bir misal verdi. “Mesela; siz Nil’in, Mississippi’nin veya Amazon’un kenarında durur ve nehrin içine bakarsınız. Gerçi şimdilerde biz onu kirlettik ama eskiden çok rahatlıkla nehrin dibini çakıl taşlarına varıncaya kadar görebilirmişsiniz. Bu manzara karşısında nehre girip o taşları toplamak isteyebilirsiniz. Ama içine girdiğiniz an derinlerden derin bir nehirle karşılaşrsınız. İşte Kur’ân da böyledir. O Allah’ın yemeğe ‘mama’ diyen bizlerle konuşması gibi dıştan bakınca duru mu duru, anlaşılabilir bir kelâm fakat içine girdiğinizde derinlerden derin bir derya.”

“İradenin hakkını vermek ibadet sayılır.” diye bitirdi bir başka fasılda. Sû-i zannın insana hiçbir sevap kazandırmadığını ve kazandırmayacağını anlattı. Ardından “Öyleyse sû-i zan yapıp insanları etrafımızdan kaçırma ve günaha girmek yerine hüsn-ü zan içinde bulunup herkesi kendimizden âlâ görmek gerek.” dedi. Tahminim ahlâk-i âliyeyi İslâmiye ile bağdaşmayan bir hareketin, bir tavrın ya kendisine intikal ettirildiği ya da bizzat kendisinin müşahade ettiği merkezinde oldu. Nitekim yanılmadığımı “enaniyetine, onur, şeref diyen insanlar” deyince anladım.

Baştan anlatayım: “Meyveli ağaçların dalları meyvelerle donandıkça, dalların gözü hep toprakta olur.” Neden? “Çünkü ağaç bir taraftan toprağın bağrına yeni fidanlar salmak ister; diğer taraftan da dalları ağırlığını taşıyamayınca toprağa doğru eğilme lüzumunu hisseder. Bu hakikata dilbeste olmuş insanların en önemli yanı, doldukça kendilerini boş hissetmeleridir. Dolu mideler gibi geçirip başkalarını rahatsız etmemeleridir. Enaniyete, egoizme, egosantrizme onur, şeref dememeleridir. Böyle bir tavır sergileniyorsa, bu tavır çok çirkin bir tavidir Bir

de bu tavrı onurum, şerefim, haysiyetim diye müdafaa ediyorlarsa, bu hatayı mük'ap hâle getirmek demektir.”

Sonra ses tonunu sertleştirdi ve ateşin hatip edasıyla “Böylelerinin, insanlıklarını yeniden yakalamak imkânları yoktur.” dedi ve Nef’i’nin meşhur beytini söyledi:

*“Akla mağrur olma Eflatun-ı vakt olsan dahi
Bir edib-i kâmil gördükde tıfl-ı mekteb ol!”*

Tam da burada ciğerleri delecek bir nazarla etrafa bakıp derin bir iç geçirdi ve sözlerini şöyle sürdürdü: “*Mala, mülke mağrur olma, deme var mı ben gibi. Bir muhalif rüzgâr eser savurur harman gibi. Evet, ben diyenler yollarda takılıp kalıyor. Ben demeyenler yollarına devam ediyor.*” Salonda bulunan hemen herkesin estağfirullah dediği son cümleleri ise şuydu: “Ben diyenler birer tibn-i bîkarâr gibi savrulur giderler. Nereden biliyorsun? Kendimden.”

Soruya geçeceğiz, herkes farkında. Hocaefendi de farkında, yazılmış soruyu elindeki kağıt parçasında tutan arkadaş da farkında ama söz insanı bırakmıyor. Konunun hassasiyeti, herkesten çok daha fazla hassasiyet gösterilen konunun ehemmiyeti söze devam ediyor ve o da devam ediyor. “*Sonsuzun karşısındaki rakam sıfırdır ve bu ikisinin ortası yoktur. Allah sonsuzdur ve O sonsuz olduğu için insan sıfırdır.*”

Soruya geçebiliriz tarzında gözüyle işaret etti; tam soru okunacaktı ki bir cümle daha söyledi. İhtimal aktarmaya çalıştığım tespitlerin yapılmasına, bu tespitlerin ete kemiğe büründürülüp cümleler şeklinde ifadesine vesile olan o hâdise veya hâdisenin failleri ya da bu gidişatın belki de insanı sürükleyeceği nokta gözünün önüne geldi ve dedi ki: “*Necip Fazıl merhum bir kitabının adına ‘O ki O Yüzden Varız’ koymuştu. Evet, O ki o yüzden varız ve biz gemileri batırsak da Hz. Muhammed gibi (sallallahu aleyhi ve sellem) bir kaptanımız var.*”

Bilinmesi Gerekli Olan

“*Bilinmesi gerekli olan şeylerin başında O gelir. İnsanı O’na götürmeyen her düşünce aslında bir falsodur. Düşüncenin falsosu diyebilirsiniz buna.*” Mutlaka anlamışsınızdır O zamiri ile ifade edilenin kim olduğunu. Büyük harflerle yazmamızdan belli zaten. O, Allah’tır. (*celle celâluhû*).

Mutad ikinci sohbeti için koltuğuna oturur-oturmaz ağzından çıkan ilk sözlerdi bunlar. Bir problem mi vardı, ihsasları ile bir şeyler mi hissetmişti acaba salondaki insanlardan yoksa kendisine intikal eden bir meseleden dolayı mı söyledi bunu, bilmiyorum. Hangisi olursa olsun, netice odaklı düşünelim ve soralım kendimize: Bu önemli tespit karşısında biz neredeyiz? Sahip olduğumuz, olduğunu zannettiğimiz ilim, bizi ne ölçüde, hangi seviyede Allah’a götürüyor? Malumatımızın çoğalması, akademik kariyelerdeki unvan sıçramalarımız; acaba aynı ölçüde Allah ile irtibatta farklılığa, irtibatın düne nisbetle daha da derinleşmesine sebebiyet verdi mi? Cevabımız evet ise, problem yok demektir. Ama ya hayır ise?

Sonra soruya geçildi. Soruyu değil de soruya verilen cevaptaki bir noktayı sizlerle paylaşmak istiyorum. Niçin soruyu söylemiyorum; bana göre umumi mânâda değerlendirilebilecek cevabın sorunun çizdiği çerçeveye sıkıştırılmasını istemiyorum. Zira usul ilminde yerine alan kaideye göre “Sebeb-i nüzûl veya vürûdun hususiyeti hükmün umumiliğine mani değildir.” “Sen söyle, soruyu da bilmek istiyoruz.” diye itiraz edebilirsiniz bu düşünceme. Haklı bir itiraz bu ama herkes için geçerli değil. Onun için soruyu söylemeyip dar bir alana sıkıştırılmaması gereken dediğim cevabın o bölümüne geçeceğim.

“Emanet” dedi Hocaefendi. Emanet deyince öyle zannediyorum ki yüzde doksanlara varan ölçülerde herkesin aklına sahibine geri iade edilmek üzere bir şahsa veya kuruma teslim edilen mal akla gelir. Enterensandır hıyanet ayrı bir kelime ve ayrı bir kavram olduğu hâlde emanet dendiğinde o da akla gelir.

Çünkü emaneti hıyanet ile birlikte düşünürsek, üzerine bir de örnekler ilave edersek çok daha iyi anlaşılır.

Bu girişten emanetin bambaşka bir mânâda kullanıldığı sonucuna varmış olabilirsiniz. Doğru, Hocaefendi ayrı bir mânâda kullandı emaneti ve dedi ki: *“İslam Dini bize bir emanettir. Hiç kimsenin tek başına sahip çıkamayacağı, benim diyemeyeceği, Hz. Âdem’den bugüne peygamberinden sıradan müminlere varıncaya kadar herkesin hakkı olan bir büyük emanet hem de. Öyleyse o emaneti muhafaza etme ve gelecek nesillere teslim etme zorundayız.”*

Sonra döndü bu konuda dikkat edilmesi gerekli bir hususa özellikle vurgu yaparak dedi ki: *“Etrafınızda binlerce sizi düşman bilen küffâr ve hüssâd var. Kur’ân’ın tabiriyle hain gözler var. Sizlere kötülük yapmak için fırsat kolluyorlar bunlar. Öyleyse mebdeden müntehaya her şeyi çok iyi planlamalı ve ona göre adım atmalı. Aksi hâlde...”*

Yani siz plan, proje bağlamında size düşeni yapmaz, etrafınızda var olan bu düşmanları ve düşmanlıkları hesaba katmadan, herkesi kendiniz gibi bilerek yürümeye durursanız; gelirler gülyabâniler gibi önünüzü keserler. Şaşırmayın! Varlığınıza dahi tahammül edemeyen ve bunu umuma açık yerlerde üstü kapalı, umuma kapalı yerlerde ise üstü açık bir şekilde ifade eden insanlardan ne bekliyordunuz ki? Bu ara fasıldan sonra yeniden “aksi hâlde” deyip devam edeyim. “Aksi hâlde, emanete hıyanet etmiş olursunuz.” Anlaşılan o ki başını önüne eğip ya da at gözlüğü takıp ilerleme değil, etrafı kol-kolaçan etme, çevrenin düşünce ve hissiyatlarını kontrol etme öncelikli şart.

İkinci bir şey daha, dedi Hocaefendi emaneti koruma adına. *“Deryada damla olan amelinizle yapılanlara sahip çıkmayın. Meseleyi kendinize bağlamayın. ‘Ben yaptım, ben tuttum, ben buldum, ben olmasaydım’ demeyin. Eğer meseleyi kendinize bağlar, ben merkezli götürürseniz; yine ihanet etmiş olursunuz.”*

Sonra ses tonunu sertleştirdi ve salonda alınan nefeslere dahi hâkim bir edayla: *“Meselenin popülizme tahammülü yoktur. Dinin muhafazası, peygamber mesleğidir. Öyleyse tıpkı peygamberler gibi fevkalade hacalet, fevkalade tevazu içinde ‘Ben yokum.’ demesini bilmelidir insan. Hatta “Eğer benim varlığım bu emanetin muhafazasına ve gelecek nesillere intikaline zarar verecekse, ‘Canımı*

hemen al Allahım!’ demeli, bunu diyecek kadar mert olmalıdır. Ama varlığı bir arpa boyu emanetin korunmasına destek verecekse o zaman da ‘Yaşat Allahım, beni!’ demelidir.”

Bu sözlerden sonra ses tonunu indirdi ve sözlerini şöyle tamamladı: “*İmana vabestedir bu. Ben, ben, ben diyenlerin bu meselede yapacakları hiçbir şey yoktur. Bugün gürül gürül aksa bile yarın biter böyleleri. Çünkü bu meslek nefy esası üzerine kuruludur. Yok, yok olmalı ki var olsun.”*

Aynı çerçevede üçüncü bir teklifi daha oldu Hocaefendi’nin. İstişare, şura, meşveret. “Zaten temel bir mesele bu.” diyebilirsiniz. Haklısınız. Ben onu değil de istişareye getirdiği açılımı sizlerle paylaşmak istiyorum. Dedi ki: “*İstişare icmâ hasıl eder. İcmâ hasıl olmazsa egolar devreye girer ve karşınıza egosantrik insanlar çıkar.”*

Kısa bir izahla bitireyim: Egoist; bencil, hodbin, kendi çıkarından başkasını düşünmeyen ve bu uğurda herkesi ve her şeyi feda edebilen insan demektir. Egosantrik ise; psikolojik bir özelliktir ve her türlü hâdiseyi kendisi ile ilişkilendiren, her şeyin merkezine hep kendisini koyan ve kendisini gören insandır. Dikkat ederseniz Hocaefendi egoist demiyor, egosantrik diyor. Farkı fark edin lütfen.

Sözü tekrar başa alıyorum. “*Bilinmesi gerekli şeylerin başında O gelir.”* demişti ya, işte oraya. O cümlelerini Hocaefendi bir dua ile bitirmişti, onu sona sakladım. “*Allah, bize kendisini nasıl bilmemiz gerekiyorsa öyle bildirsin.”* Sanırım problemlerin başı da, çözümün kendisi de bu dua cümlesinde yatıyor. Biz hakkıyla Allah’ı bilsek, bilinmesi gerekli şekliyle O’nu tanısak, ne egoist oluruz, ne de egosantrik.

Egoist ve Egosantrik

Bundan önceki yazımı egoist ve egosantrik ayrımını ifade eden bir açıklama ile bitirmiştım Hocaefendi'nin sözlerine dayanarak. Demiştım ki o bir parağraflık açıklamada: “Egoist; bencil, hodbin, kendi çıkarından başkasını düşünmeyen ve bu uğurda herkesi ve her şeyi feda edebilen insan demektir. Egosantrik ise; psikolojik bir özelliktir ve her türlü hâdiseyi kendisi ile ilişkilendiren, her şeyin merkezine hep kendisini koyan ve kendisini gören insandır. Dikkat ederseniz Hocaefendi egoist demiyor, egosantrik diyor. Farkı fark edin lütfen.”

Hocaefendi'nin o sohbette söylediğı sözler bitmemiş ama benim yerim bitmişti. Bu yazıda önemine binaen devam edeceğim o sohbet notlarına. Belki hatırlayacaksınız, sohbet, yurt içi ve yurt dışında yapılan fevkalade güzel hizmetlerin “Ben yaptım, ben tuttum, ben başardım, ben olmasaydım.” türünden “ben” merkezli ele alınmaması eksenini üzerine oturuyordu.

Devam etti Hocaefendi: “*Bugün dünyanın 140 ayrı ülkesine gidildiğı söyleniyor. Oralara giden arkadaşlarımızın birçokları gittikleri ülkenin dilini bilmiyorlar. O ülkeye yönelik tarihî, kültürel, dinî, sosyal alanlarda bir malumat sahibi değiller. Ciddi bir eğitimden geçmiş değiller. İdari sistemlerinden habersizler. Kısa-orta vadeli plan ve projeleri de yok. Çoğunlukla şartların yönlendirmesine göre hareket ediliyor. İnsan-insan münasebetlerinde önemli yer işgal eden psikoloji eğitimi de almamışlar. Ama bütün bunlara rağmen gittikleri yerlerde başarılı oluyorlar. Ağza kolay; 140 ayrı tarihin, kültürün, idarî sistemin ve hayat tarzının olduğı yerde yüzlerce müessese. İşte maddi donanım açısından yetersizliğine rağmen elde edilen başarıyı insanın kendinden bilmesi, “ben, ben, ben” demesi Allah’a karşı saygısızlıktır. Bunları şahsına mal etmesi şıktır. Bereketini alır Allah, eğer böyle denirse.*”

Yüzlerce, binlerce defa söylediğı şeyler bunlar Hocaefendi'nin. İsteyen bu

gözle 60'ı aşkın eserlerine baksın, binleri aşan sesli ve görüntülü vaaz ve sohbetlerini dinlesin. Yüzlerce yerde aynı hakikatin farklı şekillerde vurguladığını görecektir. Bu kısa hatırlatmadan sonra biz yine sohbete dönelim.

Çok kısa bir müddet sustu bu sözleri söyledikten sonra ve aynı heyecan atmosferi içinde sözü farklı bir zaviyeye kaydırıldı. Bu defa “ben” değil de “o” diyenleri hedefine koydu. *“Ben değil de ‘Falan yaptı.’ dersiniz de aynı şeydir. Bu da Allah’a karşı saygısızlıktır, bu da şirktir, bu da bereketi alır götürür. Doğrusu, her şeyi Allah yapıyor.”* Siz burada şu ilaveyi yapabilirsiniz; bizleri de layık olmadığımız hâlde istihdam buyuruyor. İstihdam edene hamdler, şükürler; istihdam edilene de tebrikler, şükranlar.

Layık olmadığımız hâlde dedim; çünkü liyakatimiz desek, sohbetten hiçbir şey anlamamışız demektir. Ne güzel anlatır bunu Bediüzzaman Hazretleri. Der ki: *“İmana ve Kur’ân’a hizmet etmek her insana müyesser olmaz. Bu ancak ‘istihdam edilmek’le mümkündür. İstihdam edilmek için kişinin ‘ihlâs, tesanüt ve sadâkat’ vasıflarına sahip olması gerekir. Bununla beraber ‘Allah bu dini racül-i facir ile de kuvvetlendirir.’”* hadisine göre fâcir ve fâsıklarla da Allah dine hizmet ettirir. Bu bakımdan her insan, hatalı, noksan ve günahkâr olduğu için dine hizmet ediyor olsa da kendisini racül-i facir bilmelidir. Hizmetini, ubudiyetini, geçen nimetlerin şükrü ve vazife-i fıtrat ve fariza-i hilkat ve netice-i sanat bilmeli, ucub ve riyadan kurtulmalıdır.”

Bir başka yerdeki ifadeleri de aynen şöyle: *“İkinci Fıkra: Sen ey mağrur nefsim! Üzüm ağacına benzersin. Fahirlenme! Salkımları o ağaç kendi takmamış, başkası onları ona takmış.*

Üçüncü Fıkra: Sen ey riyâkâr nefsim! ‘Dine hizmet ettim’ diye gururlanma إِنَّ اللَّهَ لَيُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ *“Muhakkak ki Allah, dinini facir eliyle de kuvvetlendirir.”* sırrınca müzekkâ olmadığın için, belki sen kendini o racül-i fâcir bilmelisin. Hizmetini, ubûdiyetini; geçen nimetlerin şükrü ve vazife-i fıtrat ve fariza-i hilkat ve netice-i sanat bil, ucb ve riyâdan kurtul!”

Pekâlâ egoizme girmeme, egosantrik olmama noktasında özellikle dikkat edilecek şeyler var mı? Yukarıda söylenenleri içselleştirmek -ki bana göre zaten

imana ve imanının derecesine taalluk eden mevzulardır bunlar- ve mefhumu muhalifiyle hareket etmek yeterli. Hocaefendi'nin menfi istikamette söylediği her şeyin aksini düşünmek ve uygulamak zaten işin yörüngesine, olması gerekli olan zemine oturması demektir. İlave bir izaha ve açıklamaya gerek yok. Ama Hocaefendi bu suale cevap olabilecek bir-iki hususa işaret etti. Dedi ki: *“Etrafınızdakileri değil, kendinizi sorgulayın. Kendinizle yüzleşin. Kendinizle hesaplaşın.”*

Söylediği, söylemek istediği şeyler çok açık Hocaefendi'nin. “Ben, ben, ben” sedalarıyla ortalığı velveleye veren insanın kendisini aşması, ancak samimi, candan ve doğruyu bulmak için yaptığı bir muhasebe ve murakabe ile olur. Gececek aynanın karşısına o insan ve soracak kendisine: ‘Neredeyim ben? Yeterli miyim? Aşkın bir ruha, derin bir felsefeye, sahih bir dünya görüşüne, stratejik bir zekaya, ihata edici bir muhakeme gücüne, hayata bütüncül gözle bakabilecek bir nazara, insan ilişkilerini sağlam zeminde götürecektir pedagojik eğitime, devletlularla resmi münasebetleri arızasız götürebilecek bilgiye ve dehâya, enginlerden engin bir hayat tecrübesine, yaşadığım ülkenin diliyle düşünecek -dikkat edin konuşacak demiyorum- rüyalar görecektir ölçüde dile vâkıf mıyım?’ Bütün bu sorulara vereceğiniz cevap hayır ise, ben demenin ne mânâsı var o zaman?

İkinci dediği şey şu oldu Hocaefendi'nin ve zaten sözlerini bu cümlelerle bitirdi: *“Ağaç şiddetli rüzgârlar karşısında devrilmemek için toprağın derinliklerine doğru kök üstüne kök salar. Sizler de bunca düşmanlıklar karşısında kendi değerlerinize bağlılığını her gün yeniden kontrol etmeli ve o değerlere doğru kök üstüne kök salmalısınız.”*

Hocaefendi'yi inandığı değerlerden taviz veriyor diye suçlayanların kulakları çınlasın.

İnsanlığa Niyet Etmek

Spontane diyorlar; doğaçlama demek. Ne öncesinde düşünme ne sonrasını hesap etme olmaksızın şartlara bağlı olarak aniden gelişen durum demek. İşte böyle bir durumla karşılaştım geçenlerde; onu paylaşmak istiyorum sizinle.

İkinci namazını kılmış; o gün âdeti olmamasına rağmen belki de birkaç dakikalığına hasbihâl etmek için tesbihat sonrası koltuğa oturdu. Bir çocuk, babasının da cesaretlendirmesi ile kalktı ve huzura gelip el öpmek istediğini söyledi. “Ben el öptürmüyorum.” dedi çocuğun başını okşayarak. Çikolata getirilmesi için işaret etti etrafındaki birisine ve çocuğu yanına oturttu. Halka hâlinde iki yanına oturmuş az sayıdaki insanı gözleri ile süzerken, bu manzarayı sessiz-sakin bir şekilde seyreden boynu bükük bir başka çocuğa gözü ilişti. O mahçup çocuğun daha fazla mahzun ve mükedder olmaması için “Sen de şuraya gel, otur.” dedi ve ona yanında yer gösterdi.

Hocaefendi ortada, çikolataları ellerinde iki küçük çocuk yanında, sevgiyle, muhabbetle, merhametle okşanan saçlar, insanların yüzlerinde tebessüm. Manzara aynen böyle. Şefkatin mücessem bir şekli gibi geldi bana o an bu manzara ve beni hayalen de olsa Efendimiz’in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) çocuklarla münasebetine taşıdı. Annesinin Resulullah’a hizmet etsin diye verdiği ve tam 10 yıl yanında kalan Hz. Enes’le, onun kardeşi Umeyr ile torunları Hz. Hasan ve Hüseyin ile ve hadis kitaplarında yer alan daha nice çocukla ilişkileri gözümün önüne geldi . Ve hiç düşünmeksizin birden kendimi bir soru sorarken buldum. Spontane dediğim de bu zaten.

Önce bir izah; Nugayr, Umeyr’in vefat eden serçeye benzer küçük kuşunun adı. Kuşçağız bir gün ölmüş. Onu üzgün gören Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) abisi Enes’e sormuş: “Nesi var kardeşinin?” O da anlatmış hâdiseyi. Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kalkmış Umeyr’in yanına gitmiş ve âdeti ona teselli verir ya da taziye verircesine: “Ya Umeyr! Senin Nugayr’e ne oldu?” demiş.

Soruya gelince, “Nebiler Serveri’nin (sallallahu aleyhi ve sellem) etrafındaki küçücük bir çocuk dahi olsa, onu tanıması, derdiyle dertlenmesi, teselli ve tesliye de bulunması...” Soruyu tamamlamaya gerek kalmamıştı. “Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) diriğ etmeden etrafındaki herkesin her türlü derdi ile ilgilenirdi.” dedi, benzeri örnekleri sıraladı ve şöyle bağladı sözlerini: “Derin insanlık.”

Spontane ikinci soru ise şuydu: “Pekâlâ bizlerin bu ölçüde küçük-büyük demeden çevremizle ilgilendiğini düşünüyor musunuz?” Hassas bir ruh, mütecessis bir göz, engin bir tecrübe ve iflah etmez bir takiple etrafını sürekli kolaçan eden birisinin gözlem sonucunu almak için iyi bir fırsattı bu. Çok kısa bir süre durdu, düşündü. Nezakati ve nezaheti sanki mani oluyordu bu soruya cevap vermek için. Belki kırarım diye korkuyordu etrafındakileri. Cevabı okuyunca siz de böyle yorumlayacaksınız o kısa müddet susmasını ve düşünmesini, bundan eminim. Dedi ki: “Niyet ediyor ve niyetimizin sevabını alacağımızı düşünüyoruz.”

Siz nasıl anlar, nasıl yorumlarsınız bu cevabı bilmem ama bizim kullandığımız dile tercüme edeyim anladığım kadarıyla: Hayır, ilgilenmeyi düşünüyor, niyet ediyor ama ilgilenmiyorsunuz.

Sözün geldiği bu noktada sizi isterseniz yıllar öncesine götüreyim. Hocaefendi’ye Bornava Camii’nde vaizlik yaptığı yıllarda soruyorlar yatsı namazı öncesi soru-cevap sohbetlerinde: “Niyet insanı kurtarır mı?” İrticalen verdiği cevabı çok net Hocaefendi’nin “Neticede bir iş ve amele götüren niyet insanı kurtarabilir. Aksine, azim ve gayrete inkılâp etmeyen bir niyet ise asla...” Sonra bu cevabın açılımını yapıyor ve diyor ki: “Niyet, bir kast ve teveccüh, bir azim ve şuur demektir. Niyet sayesinde insan, nereye yöneldiğini, ne istediğini bilir ve yine onun sayesinde bir bulma ve elde etme şuuruna ulaşır.”

Niyetin Hocaefendi’nin yaptığı mezkûr tarif ve fonksiyonu açısından “Niyet ediyor ve niyetimizin sevabını alacağımızı düşünüyoruz.” cevabına geri dönecek olursak, anlaşılan o ki bizim niyetimizde bir problem var. Zira niyetimiz söz konusu çerçeve içinde kendine yer bulan bir niyet olsaydı, bizi amele götürürdü. Hocaefendi’nin gözlemleriyle götürmediğine ya da götürse bile istenilen, arzu

edilen, olması gereken yerde bulunmadığına göre bizim niyetlerimizi tashih etmemiz gerekmekte. Çünkü Hocaefendi'nin mezkûr cevabının ilerleyen kısımlarında söylediği gibi *“Niyete dayandırmadan ne bir şeye varlık kazandırabilmek, ne de sonra onu devam ettirebilmek mümkün değildir.”*

Bilmiyorum sizde mi öyle düşünüyorsunuz ama insanî münasebetlerimizin mekanikleştiği kanaatindeyim ben. Ebeveyn çocuk ilişkilerinde de, akrabalar arası münasebetlerde de, iş, okul, mahalle vb. sosyal münasebetlerde de mekanik ilişkilere sahibiz. İslamî kültürümüzün beşeri münasebetler adına önümüze koyduğu en önemli ölçü olan “Allah rızası” yerini tek veya çift taraflı menfaate terk etmiş durumda. Sanki münasebete geçen iki insan değil de iki devlet. Çünkü menfaat, devletlerarası münasebetin merkeze koyduğu bir olgudur. Candan, kandan, gönülden diyebileceğimiz samimi dostluklar sanki yok. İsterseniz istisnaları hesaba katarak insafsızlık etmeyelim ve gün geçtikçe azalıyor diyelim.

Bütün bu söylenenler karşısında *“Ameller niyetlere göredir.”* hadis-i şerifini -ki İmam-ı Şâfiî bu hadisin dinin yarısını teşkil ettiğini söyler- nereye koyacağız diyebilirsiniz. Şöyle söylenebilir diye düşünüyorum: Sebepler dünyasında yaşayan ve imtihan için bu dünyaya gönderilen insanlar olarak plan ve programımızı Allah'ın rahmet ve merhametini, Rahimiyet ve Rahmaniyetini unutmamakla beraber adaletine göre yapmak zorundayız. Çevremizi koruyup kollamada *“Niyet ediyor ve sevabını alacağımızı düşünüyoruz.”* Bence Allah'ın Rahman ve Rahim isimlerinin tecellilerine güvenin göstergesi. *“Neticede bir iş ve amele götüren niyet insanı kurtarabilir. Aksine, azim ve gayrete inkilâp etmeyen bir niyet ise asla...”* cevabı ise âdalete vurgu yapıyor.

Öyleyse niyetlerimizin hakiki mânâda niyet olması için kendimizi bir kez daha gözden geçirelim. Buna ait ne güzel bir yol haritası çizer Hocaefendi bize. Der ki: *“Her şey evvela zihinde bir tasarı olarak belirir. İkinci bir teveccühle planlaştırılır. Daha sonra da azim ve kararlılıkla tahakkuk ettirilir. Bu ilk tasarı ve plan olmadan, herhangi bir işe başlamak neticesiz olacağı gibi, irade ve azim görmeyen her tasarı ve plan da akîm ve neticesiz kalacaktır.”*

Koca Sultan Fatih Mehmet Han ile bitireceğim. O der ki: *“Hüner, bir şehir bünyâd eylemektir. Reâya kalbin âbâd eylemektir.”*

Haset Realite Tanımaz ve Te'vil-i Ehâdis

E ve döndüm, eşim her zamanki gibi sen nasılsın demeden önce ‘Hocaefendi nasıl?’ sorusunu sordu. Öyle bir şey demem lazım ki hem doğru olsun hem de eşim üzülmesin. Türkçemizdeki o enfes tabirle idare-i kelâm etmem lazımdı sizin anlayacağınız. Üzmek istemiyorum eşimi; çünkü gerçeği bütün çıplaklığı ile söylesem üzülecek. Kaldı ki ne benim ne de onun duadan öte yapabileceğimiz bir şey yok. Yalan da söyleyemem. Öyleyse yalan olmayacak ama onu da üzmeyip duaya sevk edecek kadar kapıyı açmalı ve gerçeği söylememeliydim. An’lık bir karardı ve öyle de yaptım; idare-i kelâm ettim.

Ardından gece boyu çok ama çok düşündüm; kaç defa bilgisayarın başına oturup yazayım, paylaşayım dedim; sonra vazgeçtim. Aldım-verdim sabaha kadar. Çekimserliğimin sebebi yanlış yorumlar yapılır mı; cansız satırlardan hareketle zihinde oluşacak çağrışımlar acaba ümitsizliğe sebep olur mu sorularına net cevap veremeyişim. En onulmaz yerlerde bile bize ümit aşıl原因, ümit konuşan, ümit yazan ve ümit çağlayanları, ümit şelaleleri gibi coşan o insanın “ümitsiz” gibi algılanmasına sebep olmam hem beni üzer hem de gerçeklere aykırı olurdu. Bu satırları okuduğunuza göre geçti o endişem; geçti ama yine de ümitsizliğe düşür olacak yorumların önünü kapamak için bu açıklama ile başlama ihtiyacı hissettim yazıya.

“Şu anda vücuduma bıçak saplasanız, damarlarımdan bir damla kan çıkmaz.” dedi. Bildiği, gördüğü, hissettiği şeyler karşısında sahip olduğu hâl ve bu hâlin kelimelerle ifadesi işte bu. Siz bu sözleri okuduktan sonra zihninizde nasıl bir resim canlanır bilmem ama sizin zihninizde canlananın ötesini, hakikisini bir grup arkadaşla beraber gördük ve yaşadık. İlk değil bu manzara benim ve birçokları için. Böyle giderse son da olmayacak.

Pekâlâ neydi bu? Nedendi bu manzara? Sıradan hâdiseler onun duyarlılığına

çarptığı için mi böyle olmuştu yoksa en duyarsız insanları bile bu hâle getirecek derecede ciddi hâdiseler mi söz konusuydu? Hemen söyleyeyim; Hocaefendi'nin duyarlılığı müselleme ama bence ikincisi. “Nereden çıkartıyorsun?” sorusunu sormakta haklısınız. Şundan: “*Te’vil-i ehâdis, bugün cereyan eden hâdiseleri iyi okuma ve gidişatın nereye doğru olduğunu görme demektir. Daha açık ifadesiyle, te’vil-i ehâdis hâdiseleri doğru görme, doğru okuma ve doğru yorumlama demektir.*” Hâlbuki biz Hz. Yusuf kıssasında anlatılan 11 yıldızın secde etmesi, kuraklıkla tabir edilen rüyalardan hareketle te’vil-i ehâdisi hâdiselerin âlem-i misaldeki farklı veçhesinin âlem-i şehadette bilinmesi olarak biliriz.

Zaten Elmalılı’dan Yusuf Sûresi’ne başlanmıştı. Bu sözler de o münasebetle söylendi. Tabir caizse ağzını bıçak açmayan bir insan vardı bugün derste. Anlaşılan bugünkü ders her zamankinden daha farklı bir dille gerçekleşecekti; lisan-ı hâl. Kaldı ki bu dil, bizim asırlardır sadece kitap sayfaları, sohbet notları, satır aralarında kalan, ete kemiğe bürünmüş şekliyle görmediğimiz, duymadığımız bir dildir. Bir arkadaş Elmalılı’yı okurken o, okyanus kenarında güneşin batışını seyreden insan misali bakışını ufkun enginliklerine salmış ve dalgın dalgın düşünüyordu. Daha fazla devam etmezdi bu ders. Nitekim öyle de oldu. Bir ara fasla gelince “Öylesine oturmuş dinliyorum, burada keselim.” dedi ve kestik.

Aynı günün öğleden sonrası, illerde yapılan Türkçe Olimpiyatları’nı izliyoruz birlikte. Arada mikrofon uzatılan kişilerden bazıları kendisine selam gönderiyor, saygılarını sunuyor, böylesi büyük bir çabaya fikrî mimarlık yaptığı için teşekkürlerini ifade ediyorlar. Hepsi de estağfirullah sözleri ile karşılık buluyor. “Keşke beni demeseler...” diyor. Her konuşmada bu ve benzeri karşılıklar, daha fazla susmama engel oldu. “Realite” dedim ve ilavelerde bulundum. Verdiği cevap çok ama çok manidardı: “*Hased realite tanımaz.*” Anlaşılmıştı. Bu cevabın sabahki moral bozukluğu ile alâkası var mıydı bilemem ama bunun mutlaka bir arka zemini vardı.

Program, düşünce dünyasının kahredici pençelerinden kısa bir müddet için bile olsa kurtulmasına vesile olmuştu. Kısmen rahatladı. “*Bir doktorun dediği gibi*

rehabilite etti bizi de bu program baksanıza.” diyerek latifede bulundu. Hem kendi hem de etrafındakilere biraz nefes aldırđı dudakları geriye götüren bu latife. Sonra... Sonrası malum, yeniden derin düşüncelere daldı ve çoğu zaman yaptığı gibi tefe’üle müracaat etti. Daha önce de arz ettiğim gibi tefe’ül, belli bir seviyenin insanları için teselli olabilir. Bir tek şartla: Te’vil-i ehâdise her iki vechesiyle de vâkıf olacaksın.

Müminun Sûresi 28 ve 29. âyetler çıktı. Bu âyetlerde Allah Teâlâ, Hz. Nuh’a hitaben şöyle buyuruyor: *“Sen ve beraberindeki kimseler gemiye bindiği zaman:Bizi zalim kavmin elinden kurtaran Allah’a hamd olsun, de. Yine de ki: Ey Rabbim! Beni güvenli ve bereketli bir yere indir. Sen, konuk edenlerin en iyisi, en mükemmelisin.”*

Biraz önce kaydetmeyi unuttum. Aynı şekilde sabah dersinin sonunda da bir tefe’ülde bulunmuştı. O zaman da İbrahim Sûresi 19. âyet çıkmıştı. *“Allah’ın gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattığını görmedin mi? Eğer dilerse sizi ortadan kaldırıp yepyeni bir halk getirir. Allah’a göre bu sözü edilecek bir şey değildir.”* Bence, her iki tefe’ülde çıkan âyetler mânâ ve muhteva itibarıyla teselli verir, yol gösterir tarzda. Bilmem siz ne düşünürsünüz?

Haddimi aşıyorum ama bir âyet de ben ilave edeceğim buraya. Te’vilsiz, tefsirsiz, yorumsuz olarak. *“Ve şüphesiz sen pek büyük bir ahlâk üzerinesin. Artık yakında göreceksin ve onlar da görecekler. Sizden hanginizin fitneye tutulduğunu. Elbette senin Rabbin kimin kendi yolundan şaşırıp saptığını, kimin Onun yoluna gittiğini daha iyi bilendir.”* (Kalem Sûresi, 4-7)

Sen Yusuf Ol, Kaç! Kaç ki Gömleğini Arkadan Yırtsınlar

Ehlinin malumudur; tabî, faydacı, yorumcu, normcu, sosyolojik, realist vb. isimler altında birçok hukuk akımından bahsedilir hukuk tarihinde. Bunlardan bir tanesi de son dönemlere has olmak kaydıyla feminist hukuk akımıdır. Uzmanların görüşüne göre tutarlı bir hukuk anlayışı koyamamıştır bu akım. Genelde erkek karşıtlığı üzerine kurmuşlardır hukuki görüşlerini.

“Farklı fakat eşit” bu görüşün özeti gibidir. Fakat bunların haklı olduğu bir nokta vardır; o da sair hukukî akımların erkek egemen bir bakış açısıyla ortaya konduğu ve savaştan çocuğa, karı-koca ilişkilerinden cezaların belirlenmesine kadar erkeğe ait (masculine) özellikler gözetilerek kadına ait (feminine) özelliklerin ihmal edilmesidir. Hâlbuki doğru olan ne masculine ne de feminine aksine kadını da erkeği de içine alan daha insanî hukukî norm ve formların olması gerektiğidir.

Yazıya böyle bir giriş yapmamım sebebi, Hocaefendi’nin Herkul Nağme sitesinde tefsir dersi notları diye nitelendirebileceğim bölümde yayımlanan Hz. Yusuf ve Zeliha -Züleyha da diyenler var- arasındaki kıssadan hareketle yaptığı yorumlara dayanak teşkil etmesi. Hocaefendi burada feminist hukuk akımının haklı dediğimiz düşüncesine temel olacak bazı yorumlarda bulundu. Gerçi daha önceleri bu türden başka yorumları da vardı Hocaefendi’nin. Mesela, nafile oruç tutma mevzuunda fıkıh kitaplarında gördüğümüz bir içtihadî hüküm: “Kadın kocasından izin almadan nafile oruç tutamaz.” Buna gerekçe olarak da genelde kocanın şehvânî isteğinin zamanlaması gösterilir. Pekâlâ diyor Hocaefendi: “Aynı şey kadın için geçerli değil midir?” Cevap tabi ki evet. O zaman, aynı gerekçeye bağlı olarak erkeğin nafile orucu için karısının izni devreye girmesi gerekir. İşte erkeksi veya kadınsı değil insanî boyut derken kastedilen bu. Her iki cinsin birlikte mütala edildiği bir hukuk anlayışı.

Tefsir dersine ve notlarına geri dönelim. Mısır melikinin karısı olan Zeliha'nın Hz. Yusuf'un nefsinden kâm almasını konu alan âyetleri okuduk. Kıssa çok meşhur olduğu için yerden ve zamandan tasarruf adına âyet meallerini vermiyorum. İsteyenler hafızalarını da tazelemek için Yusuf Sûresi'ni bir daha okuyabilirler.

Rivâyet ama özellikle dirâyet açısından birçok noktalara temas etti Hocaefendi o derste. İffetin Allah'ın en büyük lütuflarında biri olduğuna değindi. Misyon ve iffet arasındaki irtibata temas etti. Peygamberlerin ardından sahabe, asfiya, mukarrabîn, evliya ve salihine kadar nice büyük insanların bu türlü imtihanlardan geçtiğini ve imtihanı kaybetmemek için ne kadar dikkatli yaşadıklarını misalleri ile anlattı. Özellikle Kur'ân hadimlerinin mülahazalarında dahi bir kirlilik olmaması için dikkatli davranmalarının gereğine işaret etti. Aksi hâlde ferdin değil koskaca bir camianın itibarının hâk ile yeksân olabileceği ve böylesi vâkî veya muhtemel şayialar karşısında dağılma ve çözülme tehlikesinden dem vurdu. Bu türlü imtihanlara, belalara muhatap olmamak için Kur'ân hadimlerinin birbirlerine dua etmelerinin gereğinin altını çizdi. Bütün bunları Herkul Nağme'den tekrar dinleyebilirsiniz. Şöyle bağladı Hocaefendi sözlerini: *“Mesele sadece bir vak'anın resminden ibaret değil; her satırı, her cümlesi, her kelimesi, her harfiyle büyük dersler veriyor Kur'ân bize gördüğünüz gibi.”*

Tam o esnada birisi kulağıma eğildi ve Batı dünyasında bu âyeti delil göstererek İslam'ın kadını mücerred mânâda fitne unsuru olarak anlattığını fısıldadı. Gözünden kaçmadı bu manzara Hocaefendi'nin. Keskin nazarıyla bir nigâh-ı âşina kıldı bize doğru. Ben de kulağıma fısıldanan şeyi söyledim. İyi ki de söylemişim. “Bana göre tam aksi; burada kadının fitne unsuru olması değil, erkeğin kadına karşı zaafı anlatılıyor. Nitekim bu hususu sabah akşam dualarımızda yaptığımız “Allahümme ecirne min şeri'n-nisâ, min fitneti'n-nisâ, min belâi'n-nisâ yani kadınların şerrinden, fitnesinden, belasından Sana sığınırım duasını anlatırken söylemişim.”

Burada duralım ve söylemişim dediğim şeyi aktaralım. Şöyle diyor Hocaefendi bu dua ile alâkalı olarak: *“Erkek için bir imtihan unsuru olması*

açısından kadına “fitne” de denilmiştir. Bir kısım müminlerin sabah-akşam dualarında “Allahümme ecirnâ min şerri’n-nisâ, Allahümme ecirnâ min belâi’n-nisâ, Allahümme ecirnâ min fitneti’n-nisâ” demeleri yani “Allahım, erkekliğin altında kalıp kadınla imtihanı kaybederek bir kötülük işlemekten bizi koru. Allahım, şehvetin arkasında sürüklenip bir felakete uğramaktan bizi muhafaza et. Allahım bir kadının câzibesine kapılıp doğru yoldan sapmaktan bizi halâs eyle!” diyerek Allah Teâlâ’ya iltica etmeleri kadının potansiyel bir ibtila vesile olmasındandır. Güzeller Güzeli Yaratıcı, kadına cemalinden bir parıltı vermiş ve onu tenasübü, güzelliği, edâsı ve endâmıyla erkeğin gönlüne çok cazip gelebilecek bir hilkatte yaratmıştır. Bazıları, o câzibe karşısında iradelerinin hakkını vermekte zorlanabilirler; kadını bir imtihan vesilesi görür ve onun karşısında iradesiz davranmamak için de sabah akşam ellerini açıp -arz ettiğim gibi- Allah’ın hıfz u himayesine sığınır. Yoksa, müminler, kadının şer, bela ve fitne olarak yaratıldığını asla düşünmez ve kadın fitnesinden korunma dualarını o bâtil inanca bağlamazlar.

Bu açıdan, aslında erkek de kadın için bir imtihan aracıdır ve kadın da erkek sebebiyle başına gelebilecek şerden, beladan ve fitneden sürekli Hazret-i Hafız’e sığınmalıdır. Hatta o da -dilerse- dualarında “Allahümme ecirnâ min şerri’r-ricâl, Allahümme ecirnâ min belâi’r-ricâl, Allahümme ecirnâ min fitneti’r-ricâl” diyebilir. Evet, erkek-kadın münasebetleri çerçevesinde her ikisi de birbiriyle imtihan olmaktadır ve herbiri diğeri için bir imtihan unsuru, bir bela sebebi ve bir fitne vasıtasıdır.”

Hiçbir te’vil ve tefsire gerek olmayan bu açıklamayı Yusuf Sûresi’nde kimin şehvetine mağlup olduğunu düşünerek bir daha okuyun isterseniz. Orada şehvetine yenik düşerek fitne unsuru olan Hz. Yusuf mu yoksa Zeliha mıydı?

Yazıya başlık yaptığım cümleye gelince; bunlar Hocaefendi’nin sehl-i mümteni veciz beyanları idi ki bu yazının kaleme alınmasının hem sebebi, hem de yazının bir cümlelik özetidir. Dedi ki: “Sen Yusuf ol, kaç! Ne diye gömleğini önden yırttırıyorsun. Kaç, kaç ki arkadan yırtsinlar.”

İçinize Dönün ve Sorun

Eğer söz konusu olan “söz” ise elbette ne söylendiği, nasıl söylendiği, ne zaman, nerede, kime söylendiği önemli. Söz sahibinin muradı, ancak bu unsurları bir bütün hâlinde gözetmekle anlaşılabilir.

Hocaefendi’nin “sohbet-i canân” ismiyle müsemma kıldığı konuşma teması. Sözü eninde-sonunda sohbet-i canâna bağlama, bir girizgâh bulup sözü oraya getirmesi değil; aksine direkt “Hüve”, “İnsanlığın İftihar Tablosu” (*sallallahu aleyhi ve sellem*), “tevhid”, “O’nun hakkı bizim de vazifemiz.”, “hiç olduğumuzu idrak”, “elin-âlemin muvaffakiyet olarak gördüğü her şeyi kıskançlık derecesinde O’na verme” deyip bu temel düşünceyi Kur’ân ve Sünnet’le temellendirmesi onun sohbet üslubunun en önemli ve en belirgin özelliklerinden biridir. En azından ben böyle anlıyorum. Şöyle de denilebilir diye düşünüyorum. Hocaefendi’nin ne dediği yani konuşma teması artık belli ama ya nasıl dediği? Bunu hiç düşündük mu? Şahsen son dönemlerde hep bu gözle dinliyorum Hocaefendi’yi. Şimdi nasıl temellendirecek diyorum. Bu yeni bir yaklaşım diyorum, bu enfes örneği ilk defa duydum diyor ve nasıl sorusuna cevap arayan bir gözlemle dinliyorum.

Böylesi bir ortamı tasvir etmeye çalışacağım bu yazıda ama ona geçmeden önce akla gelme ihtimali bulunan bir soruya kendimce cevap vereyim. Soru şu: Neden bu kadar tekrar? Dört şey söyleyebilirim. Birincisi; yukarıda da ifade ettim. Eğer söz konusu muhtevayı tek kelime ile tevhid diye özetleyecek olursak, tevhid Allah’ın hakkı bizim de vazifemizdir. Kulluk için yapar bu tespiti Hocaefendi ama aynı şeyi tevhid ekseninde kullanmanın hiçbir mahzuru yok. İki; Kur’âni metoddur bu. Literatürde bunun adına “tasrif” denir. Aynı hakikati muhataba bıkkınlık vermeyecek bir usul ile, her defasında değişik vechelerini nazara vererek, ön plana çıkartarak defalarca anlatma demektir tasrif. Bakın Kur’ân’a, bu gözle okuyun peygamber kıssalarını, inceleyin namaz, zekat gibi meselelerde defaatla verilen emirleri, aynı şeyi göreceksiniz. Üç; ihtimal bizler

için acı ama acı olduğu kadar da gerçek; kıvam. Demek ki Hocaefendi muhatabı olan insanların tevhid ekseninde olması gerektiği yerde olmadıkları kanaatinde. Bu bir yorum. Katılmayabilirsiniz. Fakat bu denli tekrarın, bu ölçüde tizkârın (hatırlatma), ‘olan ile olması gereken’ arasındaki boşluk hatta uçurumdan kaynaklandığını düşünüyorum. Yoksa muhatapları, beklenen seviyenin insanı olsa, bir başka fasla, bir sonraki aşamaya geçirdi Hocaefendi. Dördüncüsü; va’z u nasihat ve irşad görevinin sürekliliğinden hareketle konumunun gereğidir bu tekrarın gerekçesi. Allahu a’lem.

Gelelim sohbet ortamına. Daha doğrusu ders halkasına. Ömrünün son demlerindeki hizmet mahalli olan Tacikistan’da kendisine verilen isimden dolayı Hacıata diye bilinen Hacı Kemal Ağabey ile bir hâtırasını nakletti. Kelimesi kelimesine “*Hatayı benim yaptığımı anladım.*” dedi. Çok dikkatimi çekti bu cümle, rikkatime dokundu bile diyebilirim. Bizim gibi sıradan insanların belki de haklı gerekçelerle hayatında yüzlerce defa söylediği söze karşılık aldığı cevabı böyle yorumlamıştı Hocaefendi: “*Hatayı benim yaptığımı anladım.*”

Hâtıradan mevzua değil aksine bir âyet tefsiri münasebetiyle yaptığı ilave yorumdan hâtıraya intikal etti. Mevzu; ahiret endişesi idi. Yaşlı gözlerle Cehennem’e doğru sürüklenen kulun sürekli hesap mahalline kafasını çevirip Cehennem kararı karşısında şaşkınlığını anlattı. Allah’ın “*Durdurun o kulumu neden sürekli geriye bakıyor?*” sorusu ve “*Kulun ben böyle zannetmiyordum; bütün günahlarıma rağmen Rabbimin merhameti ile beni affedeceğine inanıyordum.*” mealinde verdiği cevabı ve ardından Allah’ın “*Çevirin onun yönünü Cennet’e. Kulum beni nasıl biliyorsa, ben ona göre muamele ederim.*” dediğini anlattı.

Gözyaşlarını sildi ve dedi ki: “*Korku çok şiddetli olmalı, beyinde bir tümör gibi kendini hissettirmeli ama şu klimanın havayı temizlemesi gibi recâ gelmeli ve bu korkuyu temizlemeli. Demeli ki insan, istihkakım burası; burası ama Rabbim, senin de rahmetin...*” Cümle yarım kaldı biliyorum; elden ne gelir, ağlamaktan gerisini getiremedi kendisi de zaten. Gözyaşlarını sildikten sonra söylediği şey de şuydu: “*Sürekli tefekküre ihtiyaç var. Bu tefekkürde korkudan ümide, endişeden şefkate...*”

İşte şimdi bahsini ettiğim Hacı Kemal Ağabey hâtırasına geldi. “Malatya’ya konferansa gitmiştik. Evde kalıyorduk. Ben bir odada, arkadaşlar diğerinde. Odamdan lavaboya doğru giderken yan odada kakhaha sesleri eşliğinde sohbet ettiklerini gördüm arkadaşların. “Çok gülme kalbi öldürür.” hadisinden hareketle başımı odaya doğru uzattım ve “Cennetle mi müjdelendiniz de böyle gülüyorsunuz?” dedim ve ayrıldım. Bizim gibi sıradan insanların yüzlerce defa dediği cümle işte bu. “Lavabodan dönüşte Hacı Kemal’in arkadaşlara ‘Allah benim gibi birisini Cehennem’e koyup da ne yapacak.’ diyerek ağladığını duydum.”

Ben de şahidim. Talebeliğimiz yıllarında kaç defa görmüşümdür hıçkırığa hıçkırığa ağladığını ve aynen böyle dediğini. Bir defasında sünneti kılmış, farz için bekliyorduk. Yan yana denk gelmiştik. Birden bardaktan, ne bardağı, kovadan boşalan su misali gözyaşlarını akıtmaya başladı, başını önüne eğdi, mütemadiyen ağlıyordu. “Tam bir gönül insanı” diye aklımdan geçirmiştim ki dudaklarından şu cümleler dökülüyordu: “*Benim gibi birini Cehennem’e koyacaksın da ne olacak Allahım!*” Naz mı niyaz mı, derinliğine vâkıf değilim ama başka bir hâlin, başka bir makamın insanı gibi konuşuyordu.

Hocaefendi’ye geri döneyim; Hacı Kemal’in işte bu sözünü şöyle yorumladı Hocaefendi: “*Hatayı benim yaptığımı anladım. Çünkü bizler kendi hakkımızda çok acımasız olmalıyız ama başkaları hakkında hüsn-ü zan etmeliyiz.*”

Bitiriyorum; biz ise maalesef bugün kendi muhasebemizle meşgul olmaktansa başkalarının muhasebesi ile meşgulüz. Nefsimize hüsn-ü zan, muhataplarımıza sû-i zanla bakıyoruz. Sanki herkes cehennemlik sadece cennetlik olan bizmişiz gibi. Sanki herkes yanlış yapıyor, doğru düşünen, doğru yapan sadece bizmişiz gibi. Allah için içinize dönün ve sorun, böyle değil miyiz? Hocaefendi’nin sürekli tevhid demesinin altında yatan da bundan başka bir şey değil ihtimal. O kıvamı yakalayamadık. O mertebenin insanları değiliz henüz. Ne bu hâlin ne de bu makamın sahibiyiz. Bırakın hâl ve makam sahibi olmayı, bizler henüz tasavvufî mânâda ne hâlin ne makamın, tarifini de muhtevasını da biliyoruz.

Dayanılmaz Yalnızlık

Okyanusun ortasında çoklarının ulaşılması imkânsız dediği hedef için devâsâ rehber eşliğinde bir grup gönüllü yola çıkıyor. Hedefin uzaklığı, oraya ulaştıracak araçların yetersizliği, istikrar ve istikamet içinde seyretmeyen iklim şartları ve belki de hepsinden önemlisi yola çıkan gönüllülerin aşk, şevk ve heyecanları bir kenara, eğitimlerinin yetersizliği, bazılarının yolda kalmasına ve dökülmesine sebebiyet veriyor. Kimisi hayati tehlike, kimisi becerisizlik, kimisi korku, kimisi ‘Macera bu, daha ötesine tahammül edemem.’ deyip yolu yarıda bırakıp sahile dönüyorlar.

Pekâlâ bu durumda devâsâ dediğimiz rehber ne yapıyor? O, okyanusta belirlenen hedefe doğru ağır, temkinli, vakûr, ciddi bir şekilde kulaç atıyor; atıyor kendisini takip edenlerle arasındaki mesafe de sürekli açılıyor. Onun için o, bir taraftan yoluna devam ederken, diğer taraftan ara sıra geriye dönüyor, yol arkadaşlarının aşklarına aşk, şevklerine şevk katıp heyecanlarını köpürtmeye, bilgi ve tecrübe ile değişen ve gelişen okyanus şartlarına göre nasıl pozisyon alınacağını öğretmeye devam ediyor.

Açılan mesafe dedim, işte tam da burası bu yazıda temas etmek istediğim nokta. Mesafe hem uzaklık hem genişlik de derinlik itibarıyla çok ama çok açılmış durumda. Kapatılmaz mı? Uzaklık ve genişlikte farklı düşünsem de derinlik kapatılır gibi görünmüyor. Onun okyanusun derinliklerinde daldığı ve ulaştığı mevkiyi, makamı, hâli anladığımızdan ya da gördüğümüzden dolayı mı böyle söylüyoruz? Şahsım adına konuşayım, hayır. Aksine anlamadığım ve görmediğim için böyle söylüyorum. Anladığım kadarıyla o yüzlerle-binlerle birlikte çıktığı yolculuğun okyanusun derinliklerine dalınan kısmında tek başına seyahatine devam ediyor. İşte buna yalnızlığın dayanılmazlığı diyorum. Tek başına derinliklere dalan, daldıkça ayrı derinlikleri keşfedip oralara kulaç atan, ara-sıra suyun yüzüne çıkıp geride kalanları toparlamaya çalışan, sonra daha

derin mesafeler katetmek için tekrar derinliklere dönen ama yalnız hem de yapayalnız bir insan.

Bunu resmettim kafamda geçen gün. Öğle sonrası sadece iki kişinin bulunduğu salona üçüncü kişi olarak girdiğimde gördüğüm manzara bana bunu düşündürttü. Nemli gözlerle konuşuyordu. Rahmete hamile bulutlar misali, halk diliyle “ha yağdı ha yağacak” denilen kesişim noktasında duruyordu. Öncesini bilmediğim için yakaladığım yerden aktarayım. “*Hesaplı yaşamak lazım bu dünyada.*” diyordu salona girdiğimde. “*Hesaplı yaşayanlar için İslam şehrahta yürümek misülli kolaydır.*” Hesaplı yaşamak ne demekti? Sanki bu soruyu soracağımı biliyorcasına: “*Hesaplı yaşamak şu demek; dinin zahiri ölçülerine, kıstaslarına riâyetle beraber, iç dünyası itibarıyla de ruhaniyâta açık olma.*”

Sonra birden ağlamaya başladı. Hem de hıçkırığa hıçkırığa. “*Biraz önce öğle namazı sonrası dua ederken meccanen’e takıldım.*” dedi kesik kesik ve boğuk bir sesle “*Dedim ki Rabbime; meccanen bizi yarattın Allahım. Meccanen insan kıldın. Meccanen müslüman yaptın. Meccanen bağışla bizi n’olur. Affetmek için bir karşılık bekleme bizden!*” Ve son cümlesi ile kırık mızrabını öyle bir vurdu ki sazının bamteline, salonda bulunanları da ağlatacak noktaya ulaştırdı. “*Biz kim, Senin affına karşılık vermek kim!*” dedi ve daha arkasını getiremeden hızlıca kalkıp odasına girdi. İnanıyorum ki salonda başladığı fasıl odasında devam edecek.

Yukarıda yaptığım teşbihte “okyanusun derinlikleri, yalnız, yapayalnız yolculuk” derken kasdım işte bu manzara. Neden? Aynı günün ikinci sohbetinde dolaylı olarak verdi bunun cevabını. “*Her şeyimizi çalmışlar bizim.*” dedi. “*İmanımızı, heyecanımızı, hissiyatımızı, hatta gözyaşlarımızı da çalmışlar. Bize hiçbir şey bırakmamışlar.*” Söz almış başını gidiyordu ki acil fren yapan arabalar gibi “Nereden girdiysek buraya!” deyip sözünü kesti ve “*Allah yeniden bu hislerle kalblerimizi şahlandırsın, tıpkı ashab-ı Resulullah gibi.*” dua cümlesini söyleyerek faslı kapattı.

Ben söyleyeyim size nereden o fasla girdiğimizi. Fıtnat Hanım’dan girmiştik buraya. Elektronik levhada Fıtnat Hanım’ın şu dizeleri çıkmıştı:

“*Zahm-ı firkat pek bitirdi kalmadı bende mecâl,*

Söyleyin bu hâlimi cânâna Allah aşkına.”

Zahm-ı firkat; ayrılık acısı demek. Şöyle mânâ verebiliriz bu beyt’e: “Ayrılık acısı bitirdi beni, kalmadı gücüm. Söyleyin bu hâlimi cânâna Allah aşkına.” Bunu okudu ve ardından: “*Fıtnat Hanım’la Leyla Hanım edebiyatımızda kadınların serkârı gibi geliyor bana. Hissiyatlarına göre seçtikleri kelimelerle âdeta bir dantela işler gibi işlemişler düşüncelerini. Allah’a gönülden bağlı geliyor bu kadınlar bana. Evet, Allah’a gönülden bağlı olma bir mazhariyettir. Bu mazhariyeti duyma, hissetme ayrı bir mazhariyettir. Olmayanlar ve duymayanlar varsa istemeliler onu Allah’tan.*” Derken nasıl olduysa Fuzuli’ye intikal etti.

*“Ya Rab belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni;
Bir dem belâ-yı aşkdan etme cüdâ beni.”*

Sonra Hasan Basri’ye geçti.

*“Mahşerde nebiler bile senden medet ister;
Gülyüzlü melekler sana hayran diye sevdim,*

diyor. Benim itirazım var Hasan Basri Çantay’a. Melekler ona hayran olsa ne olur, olmasa ne olur. Sevilmek Onun hakkı. Onu sevmeyi hiçbir şeye bağlamamak lazım...”

Daha öte gidemeyeceğim. Çünkü okyanusun derinliklerine dalacak ne iradem, ne takatım, ne anlayışım, ne de dalsam bile onları sizlere intikal ettirecek lisanım var. Bunun yerine Fıtnat Hanım’ın mezkûr şiirinin tamamını sunayım.

*“Eylesin tesir-i derdin cânâne Allah aşkına,
Girmesin gam hâneme bîgâne Allah aşkına.*

*Kim bilir dert ehlinin hâlin yine yâri bilir,
Kıl tarrahum dîde-i giryâne Allah aşkına.*

*Bezm-i cânânım uzak bi sûziş-i hasret ile,
Gel seninle yanalım pervâne Allah aşkına.*

*Zahm-ı firkat pek bitirdi kalmadı bende mecâl,
Söyleyin bu hâlimi cânâna Allah aşkına.*

*Bî-harâb-âbâd- ı aşkıdır unutma rahm edüp,
Fıtnat'ı gel eyleme dîvâne Allah aşkına.”*

Sadeleştirilmiş şekli:

*“Tesir etsin derdin canana Allah aşkına,
Girmesin yabancı, can evime Allah aşkına.
Kim bilir dert çekenin hâlini yine yâri bilir,
Acımak yok mu ağlayan gözlerime Allah aşkına.
Sevdiğim uzaklarda bu özlem ateşiyle,
Gel seninle yanalım pervâne Allah aşkına.
Ayrılık acısı bitirdi beni, kalmadı gücüm,
Söyleyin bu hâlimi canana Allah aşkına.
Gönül aşkın yıkıntısıdır unutma,
Merhamet et, gel deli etme Fıtnat'ı Allah aşkına.”*

Âyine-i İskender

Şerefü'l-mekân bi'l-mekân, der bir Arap atasözü. “Mekân şerefini mekânından alır.” ya da “Mekân, sahibi ile değer kazanır.” şeklinde tercüme edebiliriz Türkçe'ye bunu. Ramazan'da yaptığım ikinci ziyaret binaya bakan vechesiyle Arap atasözünde anlatılan muhtevayı iyice perçinledi zihnimde.

Ramazan'ın bütününü itikâfa adanmış olmanın -ki değil sadece Ramazan, hayatının bütününü itikâfta geçirdiği kanaatindeyim. Çünkü itikâfın gerek sözlük gerekse ıstılâhî mânâsını ihtiva eden bir hayat felsefesi ve tarzı olduğu onun hayatında gözlemlenebilir bir gerçektir.- binada meydana getirmiş olduğu boşluk kendini öyle hissettiriyor ki adım atasınız gelmiyor onun olmadığı bir yere. Bir başka anlatımla, Ramazan'ın başından bu yana odası ile küçücük salonu arasında geçirdiği, ibadeti merkeze alan ömür, binanın sair yerlerinde firkatin acısını duyuran hasrete, gam, kedere ve gussaya dönüyor.

Düşünüyorum bu hâlet-i ruhiye içinde “Mabeyn'de şunu demişti, koridorda hem de tam şu noktada ayaküstü şöyle konuşmuştuk.” türü hâtıralarla teselli olmaya çalışıyorum ama aklım, gönlüm, kalbim buna itiraz ediyor ve dudaklarımdan “Tadı yok sensiz geçen, ne baharın ne yazın.” mısraı dökülüyor; hem de gayr-i ihtiyari. Hiçbir şey teselli etmiyor insanı. Ne tanıdık salonlar, koltuklar; ne de simalar, dostlar, arkadaşlar, kardeşler...

İşte bu hisler, bu duygular ve bu düşünceler içindeyken birden kapalı kapılar açılıyor ve ‘Tefsir dersi için buyrun içeriye.’ deniliyor. Kıştan yaza geçer gibi, siyahtan beyaza intikal eder gibi bir farklılık oluyor önce. Ilgım ılgım esen rüzgâr misali bir sıcaklık vuruyor önce yüzünüze. Bir taraftan hasretin son bulacağı heyecanı ile çarpan kalbinize sahip olmaya çalışırken, diğer taraftan şeklî şartlarda yanlışlık yapmayalım düşüncesiyle kemâl-i edeble, vakur ve ciddiyetle adım atıyorsunuz salona. Halkada yerinizi aldıktan sonra keskin bakışları tarafından süzüldüğünüzü hissediyor ve ‘İşte bu’ diyorsunuz. Onsuz

salonlarda, koridorlarda, odalarda biraz önce zihninizden geçen her düşünce, dudaklarınıza gayr-i ihtiyari dökülen şarkı güfteleri birden uçup gidiyor ve kendinizi bambaşka bir atmosferde buluyorsunuz; buluyor ve kulak kesiliyorsunuz ağızdan dökülecek hikemiyâta.

Kısaca anlatmaya çalıştığım bu hissiyatı derste anlatılanlarla birleştirence zihnimde aklıma birden âyine-i İskender teşbihi geldi. Malum Makedonya kralı Büyük İskender, fethetmiş olduğu her yere kendi adını verdiği bir şehir kurdurmuş. Mısır’da da aynı âdetini devam ettirmiş. Osmanlılar’ın “Bahr-i mutavassıt” ya da “Bahr-i sefîd” dedikleri Akdeniz kenarına da İskenderiyye şehrini kurdurmuş Büyük İskender. Denizden şehre gelen gemileri gözetlemek için yüksekçe bir kule de yaptırmış. Bugün “Pharos Kulesi” ya da “İskenderiye Feneri” adıyla anılan 3 katlı 140 metrelik bu yüksek kulenin üzerine büyük büyük aynalar koydurtmuş. Fenerin içinde yakılan ateş aynalara yansıyor ve kıyıda 30 mil uzaklığa kadar olan mesafe, aynalar vasıtasıyla görülebiliyormuş. Bir mânâda radar görevini gören bu düzenekle düşman gemilere karşı şehir korunduğu gibi fener, dostlara da yol gösterme görevini üstleniyormuş. Devrine göre oldukça ileri bir teknoloji sayılan ve tabir caizse uzakları yakın eden aynanın bu özelliğinden dolayı ileriye gören, bugünden yarına “ala basîretin” doğru tespitlere dayalı doğru tedbirler alan kişiler “Âyine-i İskender” teşbihi ile anlatılır olmuş edebiyatımızda. Hatta bir başka adı daha vardır bu aynanın: “Âyine-i âlem-numâ” yani “Cihanı gösteren ayna.”

İsra Sûresi okunuyordu muhtelif tefsirlerden. Ders 11. âyet ile başladı. Âyet şöyle diyor mealen: “*İnsan, bazen şerri, tıpkı hayrı istercesine ister. Pek acelecidir bu insan!*” Muhtelif müfessirlerin kanaatleri kısa kısa özetlendi. Âyetin kızgınlık anlarında yapılan bedduadan, aceleci davranıp bir mefkureyi sıkıntıya sokacak davranışlara varıncaya kadar çok geniş bir dairede ele alıp yorumlanması gerektiğini söyledi ve ardından dedi ki: “*Hased zaten aceleciliğin dışı vurmasıdır. Hâlbuki hadisin ifadesiyle teenni Rahmân’dan, acele etmek ise şeytandandır. Vakte merhun meseleleri bir çırpıda gerçekleştiremezsiniz. Üstad bunu bir cümle ile ne güzel ifade eder: “Dünya dâru’l-hikmet, ahiret dâru’l-kudrettir.”*” Sonra içtimai hayata ait nice misaller verdi. Verdiği her bir misal

“gafil kafaya bir tokmak” gibi iniyordu. Yakın-uzak çevreden verdiği örnekleri, yaptığı imaları anlayan insanların o esnada “Hiç mi bu perspektiften bakılmaz?” sorusunu sorduğuna eminim.

Söz bu minval üzere akıp giderken birden durdu ve önemli bir istisnayı hatırlattı bizlere. “*Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah’ın rızasını kazanmanın dışında -ki orada hiçbir zaman tevakkuf yaşamamıştır- teenniyi elden bırakmamıştır.*” Cümleye dikkat ederseniz, hem teenninin Efendimiz’in hayatındaki yerini hem de istisnasını ifade ediyor. Akademik çalışmalarını bir an önce bitirip unvan almak isteme örneğinden hareketle “*Değmeyen şeylere karşı gösterilecek hırs, maksadın aksi ile tokat yemenize sebebiyet verir.*” dedi ve “*Allah bilir, siz bilmezsiniz.*” âyetinin maksudunu nazara veren bir tarzla “*Onların ne getireceği ve hangisinin hayırlı olacağı belli degildir.*” ikazları ile göndermelerde bulundu. Bu minval üzerindeki sözlerini de şununla tamamladı: “*Herkes liyakatının, kapasitesinin üstünde mazhar olduğu nimetlere istidrac nazarıyla bakmalıdır. Allah öyle yapmasın.*” Amin sesleri yükseldi salondan.

İlerleyen âyetlere bağlı olarak yorumlar başka alanlara kaydı. “*Rabbiniz size sizden daha iyi bilir.*” diye mânâ verdi 25. âyete mesela ve masiyete başkaldırmanın şeytanı nasıl çatlattığını anlattı. Bikâî’nin âyetler arasındaki ahenkten hareketle yaptığı “İsra Sûresi sanki bir çırpıda inmiş gibi” sözünün aslında bütün Kur’ân için geçerli olduğunu ama onu görmek, anlamak ve idrak etmenin zamana vabeste olduğuna değindi.

Evet; gördüğünüz gibi dar bir çerçeve ile şimdilik sınırlı kalsa da Atâullah İskenderânî misali ağızdan çıkan hikemiyât dolu sözler, bir âyine-i İskender gibi bugünüme ve geleceğimize ışık tutuyor. Işık tutuyor da problem bizde. Biz bu hikemiyâti ne kadar anlıyoruz? Anladığımızın ne kadarını yaşıyoruz? Yaşadığımızın ne kadarını anlatabiliyoruz? Yaşadığımız ve anlattığımızın ne kadarını anlayabiliyorlar?

Biz Kimiz, Neyimize Güveniyoruz ki?

İkinci öncesi sohbet ortamı oluşup koltuğuna oturduğunda her zaman yaptığı gibi dikkatlice etrafını sağdan-sola, soldan-sağa süzdü ve söze insan mahiyetinin bî kem u keyf olan mahiyeti ile başladı. Kem u keyf, kemmiyet ve keyfiyet, bugün kullandığımız dille ifade edecek olursak nitelik ve nicelik demek. Pekâlâ neydi Hocaefendi'nin söylediği? İnsan mahiyetinin tarif ve izahının yapılamayacağı, onun ne rakamlarla, ne az-çok gibi sıfatlarla, ne de durum, husus, iç yüzü gibi kelimelerle ifade edilemeyecek özelliklere sahip olmasıydı. Delili, İbrahim Hakkı Hazretleri'nin meşhur beytinde gizli.

“Sığmam dedi Hak arz u semâya;

Kenzen bilindi, dil madeninden.”

Evet, bu beyti okudu ve devam etti: *“İşte burada bahsi geçen dil insan gönlü, insan kalbidir. Semavat ve arza sığmayan Zât-ı Bârî, insanın gönlüne ve kalbine sığar. Orada bilinir, orada tanınır. Bunu nasıl aklî ölçüler içinde anlayacak ve izahını yapacaksınız ki?”*

Sonra “dil madenine” Allah'ın sığması, O'nun mahiyeti nefsü'l-emriyyesi ile bilinmesi ve tanınması için niyetin yerini anlatmaya geçti. Haklı değil mi? Bizler bırakın Zât-ı Bârî'yi hakkıyla bilmek ve tanımak, sıradan gündelik işlerimiz için bile önce fikrî planda ne yapacağımızı kararlaştırıyor, ardından niyetle işe başlamıyor muyuz? Öyleyse kulluk vazifemizin en önemli boyutunu ihtiva eden Allah'ı bilme ve tanıma gibi bir meselede de elbette önce karar, ardından niyet etmemiz gerekli.

Fakat... İşte bu “fakat” dan sonra söylenen husus bu yazının kaleme alınma sebebi olan “Niyet, şuur ve amel ayrılamaz bir bütündür; bir vahidin üç ayrı yüzüdür.” hakikatının perdesini aralayacak ve bu üçü arasındaki ilişkiyi nazara vermesi açısından çok önemli. “Fakat, söz konusu niyetin kısa süreli olmaması gerek. Zira çıkılan yol, oldukça uzun; hem de çok uzun. Nasıl uzun olmasın ki,

ömrümüzün sonuna kadar devam edecek bir yolculuk bu. Hedefe ulaşmak için de nefis başta insî ve cinnî şeytanların engelleri ile her an karşılaşmak muhakkak ve mukadder. Hatta son nefeste dahi hedefe ulaşma garantisi yok.” Onun için söz konusu niyeti sağlam, kararlı ve sürekli kılmak şart. Bu hakikate işaretle dedi ki Hocaefendi: “*Niyetin en önemli yanı şudur.*” Şuur niyete eşlik etmiyorsa, saman alevi gibi parlar ve söner.

Ne gerek var demez, diyemezsiniz ama imkânsız talep değil mi diyebilirsiniz belki bu aşamada. Ne gerek var diyemeyiz zira ilâhî beyanlar, o beyanları bizlere ulaştıran Peygamberler ve onların açtığı kulvarda ilerleyen kutupların, asfiyaların, mukarrabinlerin, velilerin hayatları meydanda. İmkânsız talep diyebiliriz; zira bizim kıvamımız ortada. Böylesi uzun bir yolculuğa çıkabilecek donanımımızın olmadığı açık ve âşikar. Dolayısıyla O’nu hakkıyla bilme ve tanıma adına sebepler planında hedefe ulaşılması imkânsız bir yolculuğa çıkmanın ne mânâsı var denilebilir.

Eğer bu son cümleyi bir soru olarak kabul ederseniz sorunun cevabı kendi içinde gizli. Aslında kendi kelime ve cümlelerimle ifade ettiğim bu yaklaşımı Hocaefendi sohbet içinde kendine sordu ve cevabını şöyle verdi. Dedi ki: “*İnsan olarak bizim O’nu bilme ve tanıma adına bu yolculuğumuz ne ifade eder ki diyebilirsiniz. Ama unutmayın, bu uğurda gösterdiğiniz şuurluca bir cehd var, bir gayret var. Zaten önemli olan da işte bu şuurluca gösterilen cehd ve gayrettir. Bakın Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) hadislerine. Yolda başkalarına eziyet verir, takılır düşer düşüncesiyle bir taşı yol kenarına itmeyi imanın bir parçası olarak bize anlatmış. Bunu yapan insana ahirette öyle bir sevap verilir ki insanın başı döner. Bu kadar büyük sevap ve mükâfat bu küçük ameliye için mi der insan. Madem böyle, madem küçük amellerle böyle büyük sevapları peyleme imkânı verilmiş insana, öyleyse bu yolda yaya yürümemeli. Atlı, kanatlı bir şekilde yol almalı. Önüne çıkan her fırsatı bu istikamette değerlendirmeli.*”

Pekâlâ alternatifi var mı? Şöyle de sorabilirim; yola çıkmayıp ne yapacağız? Bir başka sohbette insanın kafasına balyoz, suratına bir yumruk gibi inen ve insanı âdeta sarsan oldukça sert şu sözleri ile devam edeyim isterseniz: “*Neyimize güveniyoruz?*” Evet, kimiz, neyiz, neyimize güveniyoruz ki bu

yolculuğa çıkmayacağız? Bilinmeye, tanınmaya O’nun (*celle celâluhû*) ihtiyacı yok aksine bilmeye ve tanımaya bizim ihtiyacımız var. Bildiğimiz ve tanıdığımız ölçüde duaya, niyaza daha cami bir tabirle kulluk izharına bizim ihtiyacımız var.

Bakın ne diyor Hocaefendi: “*Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) amellerin en faziletlisi az dahi olsa devamlı olanıdır.*” buyuruyor. Evet, taşı aşındıran, mermeri delen suyun gücü, kuvveti değil, damlaların sürekliliğidir. Bu sürekliliğini sağlamaya muhtacız. Ciddi rehabiliteye ihtiyacımız var. O’nunla oturup kalkmaya, O’nunla olan münasebetlerimizi sürekli kontrol etmeye ihtiyacımız var. Kendimizi herkesten dûn görmeye ihtiyacımız var. Alvar İmamı edasıyla “*Herkes yahşi men yamân, herkes buğday men saman.*” demeye ihtiyacımız var. Allah’ın Rab ismi şerifine sığınmaya, O’nun terbiyegerdesi olmaya, bu çizgide azm u iktiran içinde bulunmaya ihtiyacımız var. Tıpkı Sufiler gibi. Onlar kendilerini bu terbiyenin verildiği ocaklardaki büyüklerin kucaklarına atmışlar.”

Unutmayalım; biz kimiz, neyiz, ve neyimize güveniyoruz ki? Vereceğimiz doğru cevap, bizim Allah ile münasebetimiz açısından istikametimizi belirleyecektir. Cevap aramada yardımcı olacağı düşüncesiyle o sohbette zikri geçen bir beyt ile bitireyim yazıyı:

“Mazhar-ı feyz olamaz düşmeyicek hâke nebât;

Mütevazi olanı rahmet-i Rahmân büyütür.”

Yani “Tohum toprağa düşmedikçe filizlenip büyüyemez. Allah’ın rahmeti de kibirlileri değil ancak mütevazi olanları büyütür ve yüceltir.”

Objektif Değil, Tarafım!

Mithat Cemal Kuntay, M. Akif hakkında biyografi kitabı kaleme alan bir yazar. “Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır / Toprak, eğer uğrunda ölen varsa vatandır.” ölümsüz beytinin şairi. Türkiye’de ilk hukuk doktoru unvanı alan hukukçu. 1885-1956 yılları arasında yaşayan Mithat Cemal’i anlatmak değil maksadım. İsteyenler hakkında yazılmış makale ve kitaplara müracat edebilir. Niyetim; onun M. Akif hakkında yaptığı nısfet denilen hakkaniyet duygusunun hâkim olduğu, hakperestçe kaleme alınan şu değerlendirmelerini aktarmak.

Der ki M. Cemal: “M. Akif Ersoy, hayatta da, sanatta da yanlış anlaşılan adamdı. Lodos duasıyla eğlendiği için Fatih’te zındıktı. Bazı mısraları, Ziya Gökalp aleyhinde yazdığı sanıldığından İttihat Terakkiçilere göre İtilafçıydı. 31 Mart’a sevinmediği için İtilafçılar nezdinde İttihatçıydı. İstiklalimiz kalmazsa ma’bedimizin de kalmayacağını söylediği için Şişli’ de softaydı. Balkan harbinde medeniyete tükürdüğü için saat beş çaylarında gerici adamdı. Göreneğe kızdığı için mahalle kahvesinde züppeydi. Mukaddesata inandığı için piyasada, borsada tufandan önceki adamdı. Meşrutiyette sokağın şuursuz heyecanını beğenmediği için fırkalarda hürriyeti anlamayan adamdı. Harb-i umûmîde Amerikan mandasına karşı çıktığı için mandacıların gözünde Amerika’nın keşfinden habersiz adamdı. Birilerinin gözünde dinde yeniliklere karşı çıkan adamken bazılarına göre İslam reformatörüdür. Maddeten de yanlış anlaşılan adamdı. O’nu İstanbul’da hoca, Mısır’da Hıristiyan sandılar. O bu yanlış anlaşılmanın bedelini ağır ödedi. Ama her zaman kendi kendisi ve onurlu bir insan olarak kaldı.”

Şimdilik bunu bir kenara bırakıyor ve Hocaefendi’ye geçiyorum. Önce, kendisinin Bediüzzaman Hazretleri hakkında 1993 yılında söylediği ve geçenlerde kaset kaydından yeniden dinlediğim için zihnimde alabildiğine canlı

olan bir değerlendirmesi. Diyor ki: “Onu sizlere ne zaman anlatsam hakkını verdiğim, layık-ı vechiyle anlattığım kanaatında değilim.” Tam burada gözyaşlarına hakim olamıyor Hocaefendi ve bağıryanık bir âşık misali titreyen sesi ile devam ediyor: “*Ama olsun; başkalarının mübalağa olarak göreceği, subjektif sayacağı değerlendirmeler yapıp insanları ondan uzaklaştırma yerine, onun hakkını yemeyi tercih ederim. Nasıl olsa Allah kalbimi biliyor.*” diyor ve hıçkırıklara boğuluyor.

Mithat Cemal’in M. Akif değerlendirmesinden sonra bunu da bir yere koyun. Şimdi gelelim asıl meseleye. İki yılı aşkın bir süredir bu sayfalarda “Huzurda” diyeceğim Hocaefendi’nin ders ve sohbet halkasından ortam tasvirleri ile birlikte bazı sözlerini, tespitlerini, düşüncelerini, kanaatlerimi, hissiyatını aktarmaya gayret ediyorum. Bunları aktarırken ben nerede duruyorum? Objektif miyim, -ki bunun ne anlama geldiğini izaha çalışacağım aşağıda- yoksa mübalağaların birinin bin para olduğu olduğu subjektif bir yerde miyim?

Çok açık-seçik ve net bir şekilde ifade edeyim; medh, sena ve mübalağa kulvarına girmemeye özenle dikkat ediyorum. Kendisinin Bediüzzaman Hazretleri için söylediği ve benim için bir ölçü ve kıstas olan o değerlendirmeyi ben de Hocaefendi hakkında uygulamaya çalışıyor ve “Allah kalbimi biliyor. Mübalağalı ifadeler kullanarak insanları onun yaptığı âyet tefsirleri, hadis şerhleri, fıkḥî mütalalar ve hayat felsefesi olabilecek genel değerlendirmelerinden uzaklaştırmak yerine kendisinin hakkını yemeyi tercih ederim.” diyorum. Yapılagelen bu değerlendirmelerin dar bir çerçeve ile sınırlı kalmayıp bütün insanlığın istifadesine sunmak için böyle düşünüyorum. “Yakın körlüğü” ithamına maruz kalma ihtimalini göze alarak yapıyorum bunu hem de. Kimin söylediği değil, ne söylendiğinin daha önemli olduğuna inandığım için nazarları oraya doğru tevcih etmeye çalışıyorum. Bunu başaramıyor olabilirim Gökyüzündeki kameri gösterirken, kameri gösteren parmağa daha fazla vurgu yapıyor olabilirim. Eğer öyleyse düşünce ve niyetime rağmen bu benim hatamdır.

Neden mi böyle yapıyorum? Çünkü “Üstadınız lâyuhtî değil. Onu hatasız zannetme hatadır.” kültürünün çocuğuyum ben. “*Kardeşlerim! Ben bir söz*

söylediğim zaman, ben söylemişim diye alıp hemen koynunuzda saklamayın. Alın sözlerimi mihenge vurun. Mihenginiz Kur'ân ve hadis olsun. Eğer sözlerim altın çıkarsa alın koynunuzda saklayın; yok eğer bakır çıkarsa bin gıybeti de peşine takınız ve bana geri yollayınız.” sözleri ile büyümüş bir insanım. “Haddimden fazla fevkalâde hüsn-ü zan ile müfritâne âlî makam vermek yerine, fevkalâde sadakat ve sebat ve müfritâne irtibat ve ihlâs lâzımdır...” düsturunu çok küçük yaşlarda düstur olarak benimsemiş bir mahallenin sâkiniyim.

Bununla beraber objektif olmayı tarafsız olmakla karıştıran bir insan değilim. Objektif olmak demek taraf olmamak demek değildir. Herkes bilsin ki ben tarafım. Hocaefendi tarafında yerini alıyorum; onun durduğu yerde duruyorum. Çünkü inanıyorum ki objektif olmak adaletli olmak demektir. Nısfet duygusu ile hareket etmek, meselelere önyargısız yaklaşmak demektir. Nasıl taraf olmazsınız ki Mithat Cemal'in Mehmet Akif için yaptığı türden değerlendirmeleri hak edecek ölçüde bir düşmanlık var Hocaefendi'ye karşı; hem dost hem de düşman çevreden. Böylesi haksızlıkların irtikab edildiği bir yerde objektiflik nâmı altında tarafsız olmak demek adaletsizliktir, insafsızlıktır.

Nitekim, Mehmet Akif hakkında Mithat Cemal'in yaptığına benzer bir değerlendirmeyi Doğan Koç, yazdığı akademik bir makalede Hocaefendi için yapıyor. Akademik usullere göre eleştirme değil aksine hasmâne hislerle sadece Hocaefendi'yi karalama maksatlı hazırlanmış 450'ye yakın İngilizce ve Türkçe kitap, makale, gazete ve internet haberini inceleyerek bir veritabanı oluşturuyor ve bir sonuca ulaşıyor. Burada, ne dendiğini aktaracak ama kimin neden ve hangi sebeple dediği üzerinde durmayacağım. Bunun için makalenin tamamını okumanızı öneririm.²

Koç'un yaptığı tespitlere göre Hocaefendi; CIA ajanı, Vatikan kuklası veya Papa'nın Gizli Kardinali, Kripto-Yahudi, İslam'ın Truva Atı, ılımlı İslam yanlısı, Amerika'nın Humeyni'si, Türkiye'de Laik Devleti Yıkıp İslam Devleti kuracak olan şeriatçı, yeni Osmanlı İmparatorluğu ve halifeliğin diriliş gayesini gözetten birisi, Amerika'nın Büyük Ortadoğu Projesi'nin Türkiye temsilcisi, Siyonist bağlantıları ve gizli ajandası olan aşırı milliyetçi...”

Zihin değil mide bulandıran bu nitelendirmeler İngilizce ve Türkçe kaynaklara

göre değişiklik arz ediyor tahmin ettiğiniz gibi. Karalamanın yapılacağı yere göre mahiyet değiştiren ama son tahlilde itibarsızlaştırma, karalama hedefine hizmet eden ve bu yönüyle tek merkezden kumanda edildiği izlenimi veren bu çalışmalar karşısında nerede durmamız gerekir sizce?

Objektiflik deyip, tarafsızlık deyip, insafı, hak ve adaleti bir kenara mı bırakmalıyız? Yoksa insaf deyip, hak ve adalet deyip duruş yerimizi mi belirlemeliyiz? Kendilerini karşıt cephede konumlandıran ve düşman olarak tanımlayanların düşmanlıklarına amenna ama ya dostların vefasızlıklarına ne demeli? Sadece iman ortak paydasında buluşmak bile vefa demeyi, vefalı olmayı gerektirmez mi?

[2](http://ejeps.fatih.edu.tr/docs/articles/122.pdf) <http://ejeps.fatih.edu.tr/docs/articles/122.pdf>. Bu çalışma genişletilmiş şekliyle “Strategic Defamation of Fethullah Gülen. English vs. Turkish” adı altında kitap olarak da yayımlandı.

Buyurduğunuz Gibi!

Sadece bir kişi ile paylaştıım. Öyle hatırlıyorum. İki ay önce iki-üç günlük bir beraberliğimiz oldu aynı çatı altında. O zata “Size göre şu üç günün en önemli hâdisesi nedir?” diye sordum. Bir tespitim olduğunu anladı ve seni dinlemek isterim dercesine sustu. Fazla bekletmeden kanaatimi izhar ettim. Tahsinle yâd etti ve “Bu gözle bakmamıştıım.” dedi. O kanaatimi paylaşacağım sizinle bu yazıda.

Bir mesele arz ediliyordu Hocaefendi’ye. Malum, Hocaefendi hizmette birçok projede fikrî öncülük yaptığı gibi sorular ve sorunlar ekseninde tavsiyelerine, düşüncelerine müracaat edilen bir konumda bulunmaktadır. Öncesine vâkıf değilim ama arz şeklinden anlaşılan o ki daha önceden bir-iki defa konuşulan ve eldeki verilere göre “şöyle olsa” diye Hocaefendi’nin görüş bildirdiği bir meseleymiş bu. Açıkçası son gelişmeler anlatılıyordu ama bu gelişmelere bağlı ortaya çıkan sorular, problemler ve alternatifler özelinde ne düşündüğü sorulacaktı kendisine. Yalnız konu arz edilirken eski konuşmalara atıfla üst üste birkaç defa “Daha önce buyurduğunuz gibi” denildi.

Böylesi bir atmosferde, böylesi bir söylem tabi ki hata değil, kusur değil, kabahat de değil. Suç ve günah hiç değil. Dinî ve millî kültürümüz içinde yerini alan büyüğe saygının, hürmetin, ihtiramın kelimelere, cümlelere dökülmüş şekli. Ben olsam ben de aynı şeyi derdim ve derim. Nasıl demem ki daha birkaç gün önce neredeyse torunu yaşındaki bir insanın sözlerine atıfda bulunurken “Buyurduğunuz gibi” dedi bizzat kendisi. Bu hitap şekli, muhatabı kabulle, zihnî dünyanda ona ve görüşlerine verdiğin yer ile doğru orantılı bir davranıştır.

Âmennâ ama Hocaefendi hâdiseye böyle bakmadı. Bakmadı zira üçüncü veya dördüncü tekrarda çok net bir çıkış yaptı: “*Ne buyurması Allah aşkına! İstişare ediyoruz burada.*” şimdi nasıl okuyacak, nasıl anlayacak, nasıl anlamlandıracak ve en önemlisi nasıl hayata taşıyacağız bu bir cümlelik çıkışta verilen ve/ya

verilmek istenen mesajı? İndirgemeci bir yaklaşımla meseleyi ele alıp istişarelerde buyurma, tabir-i diğerle emretme yoktur mu diyeceğiz? Hocaefendi bile olsa istişare heyetinde yer alan herkesin oyu eşittir mi diyeceğiz? Bence ne o, ne de bu. Doğrusunu bulmak için Kur’ân ve hadisiyle istişarenin teorik dinî temellerine, sünnetiyle pratiğine ve 15 asrı bulan tarihî çizgide geleneğe bakmamız gerek.

Bizler her şeyden önce akletmenin, tefekkür ve tezekkürde bulunmanın emredildiği, tersinden ifade edecek olursak atalar kültüne saplanıp kalmanın yasak edildiği bir dinin mensuplarıyız. Göz, kulak, kalp, akıl vb. bütün azaların insanoğluna veriliş gayesi bu değil midir zaten? İnsanı hayvanlardan ayırt eden irade işte tam da burada devreye girmeli değil midir?

Bakın Kur’ân ne diyor: “*Biz Cehennem için cinlerden ve insanlardan öyle kimseler yarattık ki onların kalpleri vardır ama bu kalplerle idrak etmezler, gözleri vardır onlarla görmezler, kulakları vardır onlarla işitmezler. Hasılı onlar hayvanlar gibi, hatta onlardan da şaşkındırlar. İşte asıl gafil olanlar onlardır.*” (A’râf Sûresi, 179) Bir başka âyet: “*Kendilerine: Allah’ın indirdiğine ve Resûle (onların hakemliğine) gelin denildiğinde ‘Atalarımızı ne hâlde bulmuştuk o bize yeter.’ derler. Ataları hiçbir şey bilmeyen, doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı onlara tâbi olacaklar?’*” (Mâide Sûresi, 104) Bahsettiğimiz bu noktaya vurgu yapan daha onlarca âyet sunabilirim, fakat eskilerin tabiriyle şiddet-i zuhurundan gizli olan bu meselenin bilindiği ve anlaşıldığı düşüncesiyle kesiyorum.

Efendimiz’e gelince; Uhud, Hendek, Hudeybiye vs. deyip hemen her Müslümanın bildiği spesifik örnekler değil aksine hayatının neredeyse her bir karesi üzerinde durduğumuz konuya örneklik teşkil edecek malzemelerle doludur Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatı. Nasıl olmasın ki “*Bu iş hususunda onlarla istişârede bulun.*” (Âl-i İmran Sûresi,159) ve “*Müminlerin işleri kendi aralarında meşveret iledir.*” (Şûra Sûresi, 38) âyetlerinin ilk muhatabı Nebiler Serveridir. Bu hakikati çok iyi anlayan sahabe, saygı unsurunu da zedelemeyen Efendimiz’in kendisi ile yaptığı istişarelerde kanaatlerini, düşüncelerini alabildiğine net bir şekilde ifade etmişlerdir. Bunun en net örneğini Bedir Savaşı

öncesi yaptığı istişarede görebiliriz. Karargâh kurulmuş, ordu konuşlandırılmış olmasına rağmen Habbab ibn-i Münzir'in "Vahiy mi yoksa kendi görüşünüz mü ya Resûllallah?" sorusu ile başlayan süreç, Habbab ibn-i Münzir'in teklifinin kabulü ile son bulmuş ve ordu karargâhını değiştirmişti.

Geleneğe gelince; artı-eksi, müsbet-menfi yüzlerce örneği ile gelenek de bizim şûra, istişare, meşveret dediğimiz, yüzümüzün akı örneklerle doludur. Şunu unutmamak lazım; özgürlük insanlığın dolayısıyla İslam'ın en temel özelliklerinden biridir. Özgürlüğün en önemli alanlarından biri hiç şüphesiz zihindir. Zihnî mânâda özgür olmayan, hür düşünmeyen, düşünemeyen, başkalarına bağımlı bir hayat sürdüren insan bedenlen özgür olmuş, çok bir mânâ ifade etmez. Köleliğin bir başka boyutudur bu.

Hocaefendi'ye geri döneyim. Bana göre İslâmî ve insânî temeller ekseninde sadece kapısını araladığımız istişare kurallarından hareketle yaptığı Hocaefendi o çıkışı ve yerinden oynayan taşları yerli yerine tekrar oturttu. Zaten başka türlü de düşünülemezdi. "Sağlıklı bir istişare, aksiyona denktir." diyerek istişarenin yerine işaret eden Hocaefendi'nin şu ana kadar bu bağlamda söylediği ve yazdığı o kadar çok şey var ki?

Sadece bir-iki iktibasta bulunacağım. *"Bugün farklı dünyalara doğru yürürken hem başkalarına karşı olan tavırlarımızda, hem kendi benlik ve hırslarımız açısından biraz daha hür düşünceli ve hür iradeli olmalıyız... Yakın tarihimiz itibarıyla, böyle bir anlayışın İslâmî topluma mâl edilemediği bir gerçek... Zaten mektebin bir kısım dogmaları heceleyip durduğu, medresenin hayata kenarından köşesinden baktığı, tekkenin bütün bütün gidip metafiziğe gömüldüğü, kışlanın sadece kuvvetle gerinip, kuvvetle gürlendiği bir dönemde bunların hayata mâl edilmesi de mümkün değildi."*

"En akıllı insan, meşverete en çok saygılı ve başkalarının düşüncelerinden de en çok yararlanan insandır. İş ve plânlarında kendi fikirleriyle yetinen, hatta onları zorla diğer insanlara da kabul ettirmeye çalışanlar, önemli bir dinamizmi elden kaçırdıkları gibi, çevrelerinden de sürekli nefret ve istiskal görürler."
"Şûrâyı önemsemeyen bir toplum tam mümin sayılamayacağı gibi, onu uygulamayan bir cemaat de, kâmil mânâda Müslüman kabul edilmemiştir." Yeni

Ümit dergisinin 24. sayısında Şûra başlığı ile yayımlanan yazıyı bu gözle bir daha okuyun isterseniz.

Kavl-fiil, kelâm-amel ve yeni tabirle söylem-eylem bütünlüğünü hayatına mal etmiş Hocaefendi aktarmaya çalıştığım o tek karelik çıkışı ile bir kez daha bizlere “olan” ile “olması gereken” arasında farkı gösterdi. Bu vesile ile bir teklifim var, ümmet-i Muhammed olarak aynaya bakalım hep birlikte. Biz de böyle mi yapıyoruz yoksa “İstişare meclisidir; herkes kanaatini söyleyebilir ama sonuçta benim dediğim olur.” dayatmasında mı bulunuyoruz?

Eyvah!

Eyvah! Yazının başlığı bu. Eyvah kelimesini mücerred mânâda ele aldığımızda bir vaveylayı, hüznü, pişmanlığı, kaçırılan fırsatları, içine düşülen durumun kötülüğünü anlatır. Bediüzzaman Hazretleri'nin "Eyvah aldandık. Şu hayat-ı dünyeviyeyi sabit zannettik. O zan sebebiyle bütün bütün zayi ettik." sözleri bu yaklaşımı ne kadar da güzel isbat eder. Dolayısıyla siz de yazı başlığını okuyarak böyle bir zanna sahip olabilirsiniz. Ama bazen de muhteva başlıkla ters orantılı olarak ele alınır. Bir tür cinas diyebilirsiniz buna. Yani "Eyvah!" yukarıda ifade ettiğimiz mânâları muhtevi olmakla beraber konunun ele alınış şekli, verilmek istenen mesaj tam aksi istikamette kendine yer bulur. Ekrem Dumanlı'nın "Eyvah! Eyvah ki ne eyvah!" başlıklı dâsîtanî yazısı buna en güzel örneklerden biridir. Bakalım sizler bu yazıyı hangi kategoriye koyacaksınız.

Aslında sohbetin sonuydu. Hadis olup olmaması ayrı mesele ama haksızlıklar karşısında susmayı dilsiz şeytan kabul eden bir kültürün, bir medeniyetin çocukları olarak susmamanın nasıl olması gerektiği konusunda konuşuluyordu. Öyle ya konuşmanın tek bir çeşidi yok. Haksızlıklarla yerine, zamanına, mekânına, muhtevasına göre karşı çıkmanın yüzlerce, binlerce yolu var ve dil ile konuşma bu yollardan sadece biri.

Ülkemiz başta, İslam dünyasının yakın geçmişte geçirdiği travmalardan bahsedildi ve yine ülkemiz merkezli bu travmaya verilen cevaplardan. Herkesin başını önüne eğip dün-bugün mukayesesi yapmaya durduğu bir sohbet iklimiydi. Anlatılanlar bu mukayeseye kova kova su taşıyordu âdeta. Bu sürece destek veren hemen herkesin, her grubun adı geçti. Kıyıda köşede kalmış hâdiseler dahi yeniden hatırlandı ve zikredildi. Teşekkürler, minnetler, dualar âdeta birbirini takip etti... Ve fasıl kapanmak üzereydi ki birden Abdülhak Hamid Tarhan'ın şu dizelerini okumaya başladı:

*“Eyvah ne yer ne yâr kaldı
Gönlüm dolu âh u zâr kaldı
Şimdi buradaydı gitti elden
Gitti ebede gelip ezelden
Ben gittim o haksâr kaldı
Bir köşede tarumâr kaldı
Baki o enîsi dilden eyvah
Beyrut’ta bir mezar kaldı.”*

Herkesin şaşırdığını tahmin ediyorum çünkü ben çok ama çok şaşırdım. Bu muhabbet tam da mutlu bir son ile bitecekken nereden çıktı, dedim. Buna kendi içimde cevap bulmaya çalışırken bir başka eyvah sökün etti dilinden:

*“Eyvah! Üç beş kafirin imanına kandık,
Bir uykuya daldık ki Cehennem’de uyandık...”*

Bu da Mehmet Akif Ersoy’un A’raf Sûresi 155. âyetin meali olan “İçimizdeki beyinsizlerin işledikleri yüzünden bizi helak eder misin Allahım?” cümleleri ile başladığı ve “Ya Rab! Bu uğursuz gecenin yok mu sabahı?” adını verdiği şiirindeki iki mısraydı. Biz yorumsuz peşi peşine söylenen bu şiirlerin sebebini kendi içimizde düşünmeye devam ederken bu defa Ziya Paşa’nın bir terkid-i bendine atladı:

*“Eyvah bu bâzîçede bizler yine yandık.
Zîra ki ziyan ortada bilmem ne kazandık?”*

Ve son olarak dedi ki: “Bir de “Ekrem Bey’in, ‘Eyvah!’ diye bir yazısı vardı ama onu ezbere söyleyemeyeceğim.”

Abdülhak Hamit ile başlayan eyvah’lar Ekrem Bey’le son bulmuş, sıra yoruma gelmişti. Dedi ki: “**Dümdüz bir hayat yok.** ‘Herkes bir dert bu âlemde mukarrer.’ Gördüğünüz gibi zehir zemberek nice şeyler daha sonra şeker şerbete inkılab etmiş. Ama böyle devam edecek diye de bir şey yok.”

Mesele anlaşılmıştı. Ne dün ne de bugüne bakarak yaşamama; her an her şeyin olabileceği, müsbet ve menfi değişimlerin ağında bulunduğumuzun şuurunda olarak bir hayat geçirmeyi, başka bir ifadeyle ümitsizliğe ya da rehavete

kapılmanın doğru olmadığını anlatmak istiyordu. Zira sohbet neredeyse ümitlerimize fer veren bir mecrada cereyan etmişti. Demek eyvahların hatırlatılma sebebi buydu. Tek kelime ile ifade edecek olursak: Denge. Dengeye vurgu yapmıştı Hocaefendi.

Artık kalkacaktı. Farklı bir açıdan son sözlerini söyledi; bu da imanî bakış açısydı. *“Bir de haşr u neşr ve ötesi var.”* dedi. *“Burada çekilen sıkıntıların bekâ edalı dönüşü var. Cennet var, Cemallullah var, rıza-i ilâhî var. Bunları da hatırdan dûr etmemek lazım. Bize bunları anlatan Efendimiz’i sürekli yâd etmek lazım. Zira O (sallallahu aleyhi ve sellem) öyle bir mir’at ki Allah görünür dâim.”*

Sonra durdu ve Nef’i’nin meşhur dizelerini okuyarak odasına doğru yürümeye başladı:

*“Âşıka ta’n etmek olmaz mübtelâdır n’eylesin,
Âdeme mihr u mahabbet bir belâdır n’eylesin.”*

Allah ne dünyada ne de ukbada ‘eyvah’ diyen kullarından eylemesin bizleri. Dünyaya bakış, onu kabulleniş bu süreçte en önemli nokta. Yukarıda yaptığım iktibasta yarım bıraktığım Bediüzzaman Hazretleri’nin şu vecizesi dünyaya bakış açımızı netleştirmede hayatî ehemmiyete sahip bir değerlendirmedir. Birlikte okuyalım: *“Eyvah aldandık. Şu hayat-ı dünyeviyeyi sabit zannettik. O zan sebebiyle bütün bütün zâyî ettik. Evet, su güzerân-ı hayat bir uykudur, bir rüya gibi geçti. Şu temelsiz ömür dahi bir rüzgâr gibi uçar gider.”*

Lanet Diyoruz

Müşebbeh ile müşebbeh bih (benzeyen ve benzetilen) arasındaki benzemenin her yönden olması gerekmediği hakikatını hatırlatarak önce bir teşbih yapacağım. Teşbihimin net anlaşılması için asıl vak'ının çok iyi bilinmesi ve o vak'ının sadece bir karesinin zihinlerde çok iyi canlandırılması gerekir. Rumî takvimle 31 Mart 1325'e tevafuk ettiği için (miladî takvime göre 13 Nisan 1909) 31 Mart vak'ası olarak kayıtlara giren hâdisе sonrası divan-ı harb-i örfî ilan edilir Osmanlı topraklarında. Günümüz diliyle sıkıyönetim demek. İsyan bastırılır, sonra hâdiselere adı karışan hemen herkes tevkif edilir ve başkanlığını meşhur Hurşit Paşa'nın yaptığı mahkemede yargılanır. Tam bir herc ü merc dönemi. Yaş ile kuru birlikte yanıyor. İthamlar, iftiralar almış başını gidiyor. Nitekim bu süreçte suçsuz yere birçok insanın idam edildiğini tarihler kaydediyor.

Bediüzzaman Said Nursi de isyan sonrası bir itham ve iftiraya kurban giderek tutuklananlar arasında. Hâlbuki o, isyan öncesi devrin Tanin, İkdam, Serbesti, Mizan, Sabah, Şark ve Kürdistan gazetelerinde yazılar yazarak hak aramanın yönetime isyan yoluyla olmayacağını yazan birisi. Hatta ihtilalin baş elemanlarından Derviş Vahdeti'nin çıkarttığı Volkan gazetesinde bile isyan aleyhtarı yazılar yayımlar Bediüzzaman. Bu yazıların etkisiyle 8 tabur askerin isyana destek vermekten vazgeçtiğini biliyoruz biz bugün. Daha ötesi isyanın üçüncü gününde Üstad, kendisi gibi düşünen ulemayı da yanına alarak harbiye nezaretine gitmiş ve askerlere bir konuşma da yapmıştır. Dolayısıyla Bediüzzaman'ın tutuklanması tam anlamıyla haksızlıktır, zulümdür, istibdaddır. Nitekim mahkemeye verdiği müdafada bunu açıkça dile getirir. Müdafaanın ayrıntısına girmeyeceğim. Ancak, Hurşit Paşa'nın mahkeme penceresinden darağacında daha yeni asılmış insanları göstererek "Sen de şeriat istemişsin." sorusuna "*Şeriatın bir hakikatine bin ruhum olsa feda etmeye hazırım.*" diye

başlayan o fütursuz müdafasını okumanızı tavsiye ederim.

Sonuçta Bediüzzaman beraat eder ve talebeleri ile birlikte Beyazıt Meydanı'ndan Sultanahmet'e doğru yürür. Hareket ordusu muhafızlarının Bediüzzaman'a eşlik için toplanan kalabalığa müdahale etmesine kızan Üstad, orada bir söz söyler ve bu sözü tekrar eder ta Sultanahmet Meydanı'na kadar gider. Yukarıda özellikle bir karenin zihinde iyi canlandırılması gerekir dediğim kare işte burası. Tahayyül etmeye çalışın. 'Şarkın yalçın kayaklıkları' arasından çıkmış, heybetli ve vakûr duruşu yürüyüşüne akseden Bediüzzaman ortada, etrafında yakın talebeleri ve bu dar dairedeki halkanın etrafını ise oraya destek için gelen halk çevrelemiş. Bediüzzaman'ın dilinde ise âsitanenin semalarını çınlatan o meşhur söz: *"Zalimler için yaşasın Cehennem! Zalimler için yaşasın Cehennem! Zalimler için yaşasın Cehennem!"*

Benzeri bir manzara yaşadık geçenlerde. Teşbih dediğim de bu. Başka bir ifadeyle o manzarayı görünce yukarıda anlattığım kare aklıma geldi. Manzara şu; ikindi sonrası 15-20 dakikayı bulan bir beraberlik oldu. Bir vesile ile söze başladı ve o sözün açtığı yolda ilerledi. İlerleyen dakikalarda o yolun şehrhâ hâline geldiğini gördük. Kaynağını bulan su misali ağzından çıkan söz muhatabın kalbine bir şekilde yol bulup giriyor ve heyecan yavaş yavaş doruğa çıkıyordu. Tam bu minval üzere konuşurken ayağa kalktı ve salonun çıkışına doğru yürümeye başladı; fakat sözlerine devam ediyordu. Halkada yerini alan hemen herkes ağızdan çıkan bu heyecanlı ve helecanlı sözlerin bir tek kelimesini bile kaçırmamak için Hocaefendi'nin etrafını sarmış, salon çıkışına doğru birlikte yürüyorlardı. Hocaefendi ise tıpkı Bediüzzaman'ın "Zalimler için yaşasın Cehennem" demesi gibi "lanet, lanet, lanet" diyor ve "lanet" diye biten o kısa cümleleri salonun kubbelerinden yankılanarak etrafı sarıyordu.

Şimdi size işte bu lanet'in hikâyesini anlatabilirim. İkindi sonrası artık yıllarca kendisine arkadaşlık etmiş bulunan iki kişinin yerde oturduğunu görünce kanepelere oturmalarını işaret etti. Nezaketin, hürmetin, ihtiramın, saygının, nazara vermenin gereği olabileceği gibi saçlardan kaşlara inen ihtiyarlık belirtilerinin gerektirdiği ihtiyaç belki zaruretti bu. Nitekim daha onlar işaret edilen yerlere oturmadan "Yaşın-başın gerektirdiği şeyler bunlar." dedi hemen.

Konuya girilmişti. Yol açılmıştı bununla ve şimdi bu yolu şehrâh hâline getirecekti. Önce Üstad'ın İhtiyarlığı gençliğe değiştirmem.” sözünü aktardı. Ardından gençliğin Allah'ın bir lütfu, ihsanı olduğundan dem vurdu ve Allah'ın gölgesi altında gölgelenecek yedi sınıf insandan biri olan Allah'a ibadet neşvesiyle kalbi dopdolu genci nazara vererek gençlik dönemlerinde nafîle ibadetlerin daha çok yapılması gerektiğine işaret etti. *“Rükudan kalkmak, secdeye gitmek problem hâline gelmeden çok ibadet etmeli. Tıpkı gençliğinde maddi açıdan yatırım yapıp ihtiyarlığında onunla geçinen insanlar misali, gençlikte yapacağımız ibadetlerin sevabı ile ihtiyarlıkta ayakta durmalı.”* dedi.

Sonra Allah'a karşı ibadette tabir caizse yarışan ve kendi aralarındaki bu yarışı atbaşı götüren üç Abdullah'tan söz etti; Abdullah ibn-i Ömer, Abdullah ibn-i Abbas ve Abdullah ibn-i Amr ibn-i As. Daha sonra da Abdullah ibn-i Amr'ın ihtiyarlık günlerinde “Keşke Allah Resulü'nün sözünü dinleseydim.” temennisini anlattı. Çünkü o, gençlik yıllarında bir gün tutup bir gün tutmama şeklindeki nafîle orucu bile az görmüş ve “Daha fazlasına güç yetiririm.” demişti Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem).

Söz; yuva, mektep ve cami üçgenine kaydı. Yuvanın boşluğundan, sûri şekilde kılınan namazların çocuğun ruhunda bir heyecan uyarmayacağından bahsetti. Gece kalktığında seccadede anne-babasını ağlayarak gören çocuğun evi ile şeklî namaz kılınan hanenin çocuğa olan tesiri arasındaki farkı nazara verdi. Ardından mektep'e geçti. Çağın anlayışına uygun blokajlar üzerine oturtulması gereken eğitim felsefesinden, ruh ve mânâ köklerine uygun model eksikliğinden dem vurdu.

Ve cami dedi. Namaz kılarken hıçkırıklara boğulup bayılıp giden, riya ve süm'aya kapalı insan yokluğundan ve çektiği 99'luk tesbihin iki tanesi kararan bir insanın menkıbesinden bahsetti. “Kim olduğu sormayın.” dedi önce. Hazret, neden bu ikisi karardı diye taaccüp etmiş. Bir nida gelmiş: “Çünkü sen bunlarda Sübhanallah, Elhamdülillah derken, başkalarına duyurma niyetin vardı.” Nihâyet yüzüne medh ü sena edilen sahabi karşısında Efendimiz'in “Kardeşinin boynunu kırdın.” hadisine değindi. Otururken son sözleri *“Allah nezdinde küre gibi olup kendi nezdinde bir nohut tanesi kadar küçük görme.”* dedi ve ayağa kalktı.

Şimdi başa dönüyoruz. Birden ayağa kalktıktan sonra alabildiğine heybetli, haşmetli ve celadetli bir şekilde yürürken “Yolumuz bu bizim.” diyordu Hocaefendi yüksek sesle. “*Alkışa, beğeniye kapalıyız. Alkışa lanet, alkışlayana lanet diyoruz. Fanteziye, lükse kapalıyız. Fantaziye lanet. Lükse lanet diyoruz. Cenazemize kimse gelmesin, mezarımızı kimse bilmesin varsın. Bunları arzu etmeye de, arzu edenlere de lanet diyoruz. Lanet, lanet, lanet.*”

Salondan çıkarken kubbelerden yankılan son sözler bunlardı. Lanet! Lanet! Lanet!

Affetmeme Lüksümüz Yok

Kutlu ocaktan ayrılalı tam 20 gün olmuş. Döndüğümde ne buldum? Gelmeden önce sordum bu soruyu kendime; dolayısıyla gözlem, idrak ve şuur kapılarımı her zamankine nisbetle daha da aralamaya gayret gösterdim. Gerçekten 20 gün öncesi ile 20 gün sonrası arasında gördüğüm, aklettiğim ve tabi ki hissettiğim fark neydi? Yerleşik düzen aynı şekilde devam ediyordu. Teheccüt dahil namaz vakitlerine göre düzenlenmiş günlük hayat, sistemli bir şekilde kendine yer bulmaya devam ederken, dersler, sohbetler ve dualar yerli yerindeydi. Zahiri açıdan bir fark yoktu anlaşılan. Ama huzura gelince, tefsir ve fıkıh dersleriyle, mabeyn ve ikinci sohbetleri ile farklı bir derinlik hissettim. Anlatılan şeyler hemen hemen aynıydı. Kur’ân’ın tasnif usulünün beşer kelâmına döküldüğünde görülebilecek en yüksek noktalardan biri olarak gördüm huzur sohbetlerini. Kapalı kapılar ardında sadece O ve O’nun bulunduğu mekânlarda yapılan ibadetlerin yansıması olsa gerekti huzurda massettiğim şeyler. Subjektif değerlendirmeler bunlar. Katılanlarınız, tasdik edenleriniz olduğu gibi katılmayanlarınız da olabilir. Hepsinin başımın üstünde yeri var.

Subjektif değerlendirmeleri bir kenara bırakıp objektife geçelim. Yunus Sûresi okunuyor. *“Bilesiniz ki, Allah’ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir, de.”* âyeti ile başladı ders ve devam ediyor: *“Onlar iman etmiş ve Allah’a karşı gelmekten sakınmış olanlardır. Dünya hayatında da ahirette de onlar için müjde vardır. Allah’ın sözlerinde hiçbir değişme yoktur. İşte bu en büyük başarıdır.”* (Yunus Sûresi, 62-64) Elmalılı merhum sadece mealde geçiştirmiş buraları. Tefsir adına bir şey dememiş. Hocaefendi Elmalılı’nın usulü adına bazı kısa açıklamalarda bulundu önce, ardından sözü ahirzamanda İslam’ın hakiki mânâda temsilciliğini yapacak insanların vasıflarına getirdi ve dedi ki: *“Ahir zamanda bu işi, hayatını halk ve Hak yörüngesinde sürdüren insanlar yürütecek. Şekilcilik değil, haz, zevk, lezzet değil; ruh yörüngesinde yürüyenler.*

Oturuşu, kalkışı, duruşu, susması, konuşması her şeyiyle ihsan şuuruna sahip olan insanlar. Bir hadiste denildiği gibi görüldüğünde Allah hatırlanan kişilerdir bunlar.”

Hocaefendi'nin düşünce dünyasını yakından takip edenler bilir. İlk değil bu; ihtimal son da olmayacak. Şimdiye kadar yüzlerce belki de binlerce defa dile getirmiştir bu düşüncelerini Hocaefendi. Notlarıma bir göz gezdirdim mart ayının son haftasında yerini alan bir günde de demiş aynı şeyleri. Oradaki ifadeleri de şöyle: *“Ne eski şeyleri tekrar edip duralım, ne de gücümüzün yetmeyeceği büyük büyük iddialarla ortaya çıkalım. İmkânlarımız nisbetinde, realize edebileceğimiz şeyleri yapalım. Bunun için zamanı iyi okumak şarttır. Hâdiseleri iyi gözlemlemek ve yorumlamak zorundayız. 40-50 yıl önce yapılan şeyleri sürekli tekrar etme, günümüz için bir mânâ ifade etmeyebilir. İşte zamanın ruhunu kavrayıp ona göre yapılacakları yapmada en önemli amil...”*

Burada keseyim ve tahmininizi sorayım, ne demiş olabilir Hocaefendi? Sebepler planında okumak, gözlemlemek, amatör ruhu kaybetmeden profesyonel bir mantığa sahip olmak vs. Tabi bunların hepsi var ama hangisine öncelik vermiştir. İhtimal çoklarımızın hiç aklına gelmeyen bir şeye. Dedi ki: *“...en önemli amil, Allah ile irtibattır. Onun içindir ki bu işi temsil edecek insanların veli olacağına dikkat çeker nice büyükler. Öyleyse dikkatli olmalı; elde edilen zaferler, başarılar karşısında bir iç beğeniye girmemeli. Girilirse hüsrana yaşarsınız. Doğrusu şudur; Allah'ın lütuf ve ihsanları arttıkça sizin de O'nunla olan irtibatınız artmalıdır.”*

Tasrif demiştim yukarıda. Aynı hakikatlerin farklı ifade ve beyanlarla dile getirilmesi. Bakın devamında ne diyor: *“Biz artık bazı şeyleri aştık. Bedir'i, Uhud'u, geride bıraktık dersiniz Huneyn'de yaşananları hatırlayın. Unutmayın, Hak ile münasebetinizin zayıflığı düşmanlarınızın üzerinize gelmesine vesile olur. Öyleyse inâyet serasına sığınmayı zinhar ihmal etmeyin.”* Gördüğünüz gibi maddi sebeplerle hâdisenin manevi boyutu yan yana, alt alta, üst üste getirildiğinde bir sıralama yapılması şart. Öncelikler sıralaması diyebilirsiniz buna. İngilizce'de çok sık kullanılan bir terim bu: “Priority list” yani öncelikler listesi. Yapılması gerekli olan şeyleri hayata geçirmede zamanlama sıralaması

yapma. Ehem, mühim tasnifinde bulunma. Fıkıh usulü literatürü ile kaydedeyim, zaruriyat, haciyat ve tahsiniyat kategorilerini oluşturma. Yusuf el-Karadavi'nin bir kitabına isim olarak verdiği gibi “Fıkhu'l evveliyat”ı tespit etme ve ona göre yaşama. Bu zaviyeden bakınca görünen o ki böyle bir listemiz yok ve bu yok bizim âdeta tabiatımıza mal olmuş. Aynen şöyle diyor Hocaefendi: *“Yanlışlıklar tabiatımıza mal olmuş. Önce bunları fark, ardından terk etmeli. Öncelik, sonralık sıralaması yapmalı. Bakın içkinin, faizin haram kılınış sürecine. Bir metot anlatıyor Kur'ân bununla bize.”*

Tefsir bitti ve fıkha geçtik. Hac bahsi okunuyor. Hac deyince elbette akla gelen ilk şeylerden birisi; af. Arafat, dua ve af etrafında dönüyor söz. O arınma kurnasını velev ki son defa bile olsa bir kez daha ziyaret edebilir miyim düşüncesi ile hemhâl olan mürde gönül, yaşlı gözlerle dinliyor okunan bahsi. Bedenen ders halkasının başında ama ruhen ve hayalen nerelerde olduğunu kestirmek zor olmasa gerek. Bir ara sözü kesti ve dedi ki: *“Affetmeme gibi bir lüksümüz yok. Zira af kapısını başkalarına kapayan, kendi hakkında af kapılarını da kapamış olur. Ben bazen acaba diyorum murad-ı ilâhîye muhalefet mi ediyorum diye düşünüyorum; çünkü herkesin Cennet'e gitmesini arzuluyorum. Cehennem boş kalacakmış bana ne diyorum?”*

Gerek Hak ile irtibat gerekse af eksininde mesajın verildiğinde şüphe yok da alınıp-alınmadığını, anlaşıp-anlaşılmadığını bilemiyorum.

Skorsky'nin Düştüğü

18. Ocak Burasıydı

14'ü Özel Harekât timinden toplam 17 askerimizi operasyonlara takviye birlik olarak götüren Skorsky helikopterinin dağa çakılarak düştüğü ve hepsinin şehit olduğı haberi sabah haber özetleri verilirken intikal ettirildi, Hocaefendi'ye.

11 Kasım günü gazetelerimizin “Dağ gibi acı, 17 şehit Türkiye'nin yüreğine düştüler, 17 Skorsky aynı anda 17 ocağa düştü, Şehitlere yandık, Öyle bir acı ki, 17 ocağa ateş düştü, Yüreğimiz yanıyor, Arkadaşları için canlarını verdiler.” vb. başlıkları manşetlerine taşıyan gazeteciler, haberin intikalinden sonra burada yaşanan havayı, üzüntüyü, gam ve kederi görselerdi, atacakları manşet bunlardan farklı olmaz, hatta çok daha öte şeyler söylerlerdi.

“Ateş önce beni sonra düştüğü yeri yakar.” diyen ve bunu insanlığın kemâl zirvesine ait ölçülerden biri olarak vaz' eden Hocaefendi'den zaten daha farklı bir davranış beklenmezdi. “Yaşamayan bilmez.” deyiminin tam da kullanılacağı zemin olarak görüyorum şimdi bu satırları kaleme alırken; zira harfler, kelimeler, cümleler, kavramlar, edebiyatın tasvirinden teşbihine çeşitli anlatım sanatları bana yardım etmiyor dün yaşadıklarımı anlatmak için. Ama illa bir şey demem gerekiyorsa, en basitinden şunu diyebilirim; akrabaları ile birlikte 17 şehidimizin bütün aile efradının evlerinde yaşanan hüznün bir tek farkıyla kat kat fazlasının burada yaşandığını rahatlıkla söyleyebilirim. O fark ise, sakinleştirici iğne yapma teklifini “Bırakın şehidime ağlayayım.” diyen baba misali feryâd u figân yokluğu.

Evet, feryâd u figân yoktu ama herkesin üzerine karabasan gibi çöken ağır bir hüznün havası vardı. Tebessüm için dahi olsa dudakların geriye gitmesine mani olan, anlatılması, tasviri âdeta imkânsız bir atmosfer vardı. Bu atmosfer akşam namazından sonraya kadar devam etti. Konuşan diller âdeta lâl kesildi. Her

fırsatı değerlendirip sohbet-i canân adına bir yol bulup kalblere feyiz olup akan hikmet damlacıkları durdu. Skorsky helikopterinin düştüğü 18. ocak kesinlikle burasıydı.

Akşam namazı sonrası iki elin parmak sayısını geçmeyecek ölçüde insanla huzurdayız. Dost ve arkadaş olma, dostluk ve arkadaşlık yapma değil -zira bunları kâmil mânâda yapabilmek için aynı frekansı paylaşmak lazım- belki kısa bir zaman dilimi için bile olsa yalnızlığı giderme, fırsat doğarsa gündemle alâkalı birkaç soru ile konuşmasını sağlama ve bu vesile ile efkârını öğrenme imkânı olur düşüncesindeyiz. Haber bültenini daha yeni dinlemiş ve televizyonu kapatmıştı. Mübalağasız bir 4-5 dakika ağzından çıt çıkmadı. Akıttığı gözyaşlarından, uykusuz geçen gecelerinden olsa gerek alt tarafları âdeta torba torba olmuş gözleriyle herkesi teker teker süzdü. Kim bilir neler düşünüyordu bizleri süzerken. Aklından neler neler geçiyordu. Bu minval üzere devam eder ve kendiliğinden konuşmaya başlarsa öğrenebilecektik bunu. Ve oldu.

Kendiliğinden konuşmaya başladı. *“Türkiye’de o kadar çok felaket var ki!”* dedi önce. *“Helikopter kazası ve 17 şehit, kar, fırtına, bora, yağmur, sel. Her tarafta bir felaket, bir musibet var. İhtimal çok aşkın bir mesavî irtikap ediliyor. Bunun karşısında Müslümanca bir dik duruş da yok. Bunları ıslah etmeye gayret gösterenlerin gayreti de ihtimal yeterli değil. Olsaydı, Allah bu felaketleri, musibetleri göndermezdi.”* Sonra Hud Sûresi’nin 117. âyetini okudu. Orada Allah şöyle buyuruyor: *“Rabb’in, halkı dürüst hareket eden, hem kendi nefisleri hem de birbirlerini düzeltmeye çalışan diyarları, haksız yere asla helak etmez.”*

İnancın, imanın göstergesi bu son cümle. Sandy kasırgasında zarar görenler için de aynı şeyi demişti daha bir hafta önce: *“Eğer tam inansaydık, bir tane ağaç devrilmezdi. Devrilen ağaçlar inhirafımızın göstergesi.”* Neden? Çünkü yeryüzünde her şey O’nun elindedir. O, ol der ve olur, olmamasını dilediği şey de olmaz. Mühim olan felaketler, musibetler noktasında olmamasını dileyecek bir duruş sergileyebilmek, ilâhî iradenin bu şekliyle tecellisine zemin hazırlayabilmek, o kıvamı tutturabilmek. Bakış açımız, kabulümüz, iman ve iz’anımız bu olursa, Hocaefendi’nin bu tahlilinin anlaşılmayacak bir yanı yok. İtirazlara medar olmaması için bir cümle ilave edeyim sözün burasında;

cebriyeci bir bakışla maddî sebepleri bütün bütün devre dışı bırakmak değildir bu.

Kısa bir süre suskunluktan sonra söze başlangıç yapmak için kardeşi Hasbi Nidai Gülen'in taziyeleri ile alâkalı birkaç aktarımda bulunmak istedi birisi. "Centilmenlik" dedi. "Dinde öyle çok yeri olan bir şey değil; daha çok geleneklerde yerini alan bir husus. Çok teşekkür ederim." dedi ve yine sözü başladığı yere getirdi. Demek zihni sürekli onunla meşguldü. *"Umumi bir bohemlik var. Müslüman dünyada olmaması gerektiği ölçüde var belki de. Müthiş bir israf var. Bakın şu şehit ailelere. Hepsinin evinde feryad u figan var. Delicesine ağlıyorlar ve bizim elimizden de bir şey gelmiyor. O zaman elimizden gelen şeyleri düzgün yapalım. Yaptıklarımızı düzgün yapıp yapmadığımızı gözden geçirelim. İslahçılar olalım. Yoksa Allah'ın hırpalaması çok şiddetli olur."*

Sonra yine daldı. Haberlerde gördüğü bir manzaraya takılmış. Onu dile getirdi ve açıkça "Kıstasları, ölçüleri kim belirliyor acaba?" diye sordu. Zira mesele son tahlilde itikada kadar uzayan ve orada karar kılan bir mevzuymuştu.

Ara fasıllarda geçen bazı şeyler de olunca artık yorulmuştu. Kalkarken son sözleri her zamanki gibi ilk sözleri oldu: Allah ile irtibat. *"Eğer Allah ile münasebetiniz kavi ise çeşitli sıkıştırmalarda Allah sizi aradan sıyrır. Yol açar size. Bakın Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatına. Bugün dünya nüfusunun neredeyse üçte biri onun arkasında. Bakın asrın devasa kametine. Onca takipler, tazyikler, zehirlemelere rağmen eceliyle ruhunun ufkuna yürümüş."*

Başta söyledim, Skorsky helikopterinin düştüğü 18.ocak burasıydı diye...

Çırak Çıkan Evde Hüzün Olur

*“Hüzün zaman zaman deli dalgalarla gelir,
Gönlümün kıyısına vurur,
Aşınan kayalar gibi ruhum,
Suskun, yorgun öylece durur.”* (Cansın Erol)

Ben ve benimle birlikte nice arkadaşım aynı süreçten geçti. Süreler farklı ama süreç aynı. Kimisi bu yazının kaleme alınmasına sebep olan arkadaş gibi 9, kimisi 5, kimisi 3. Nedir bu rakamlar? Talebelik yıllarını, huzurda rahle-i tedris müddetini, 24 saat aynı çatı altında birlikte yaşama süresini ifade eden yıl sayıları bunlar. Sonra hayatın tabi seyri içinde son bulan sürekli birliktelik ya da yeni başlayan geçici firâk. Başka bir tabirle “çırak çıkış”. Evlenen, koca evine giden kız çocukları için derler bunu Anadolu’da. Bu kutlu ocakta aynı şey oğlan çocukları için deniyor denebilir. Osmanlılar döneminde saray, konak veya köşk gibi yerlerde yıllarca hizmet edenlerin evlilikleri veya hayatını kendi ayakları üzerine kurmaları adına verilen izin için kullanırlarmış bu tabiri.

Dün bir kişi daha çırak çıktı bu ocaktan. Sevinç ve hüzün bir arada yaşandı burada. Sevinç, -lâ üzekki alallahi ehade- 9 yıllık talebelik hayatında istikametini, istikrarını, istimrarını korumasında; her safhasını istişare ile, her adımını amennalarla ve dualarla atmış arkadaşımızın, neticede gönül huzuru, ruh itminânı içinde hayatının bir başka eşiğine geçmiş olmasında. Hüzün ise; dile kolay tam 9 yıllık seviyeli beraberliğin son bulup arkadaşımızın çırak çıkmasında. Rica ederim, çırak çıkan evde hüzün olmaz mı? Sevinçle iç içe de olsa, elbette olur.

İşte düğünün olduğu günün ikindi namazı sonrasındaki konu hâliyle buydu. Hissettirmemeye çalışsa da hüznünü yüzünden okumak mümkündü Hocaefendi’nin. Çünkü onun talebesine karşı duyduğu ülfet ve ünsiyet, vehle-i ulâda (ilk bakışta) bir boşluk olarak zuhur edecekti bundan sonra. Zira biz

biliyoruz ki 74 yıllık bereketli hayatında defalarca yaşadı bu manzarayı. Aslında bu manzarayı defalarca yaşaması da ülfet ve ünsiyeti doğurmalı. Hayır, tam aksine, beraberlik ülfet ve ünsiyeti, ayrılık boşluk doğurdu onda. Fakat Allah'ın insanoğlu için takdir buyurduğu çizgi bu olduğu için kabullenmekten başka çare yok.

Böyle bir atmosferde oturdu salona. “Velime için mi gelmişlerdi?” dedi etrafındaki kalabalığı görünce. Evet cevabını alınca “Allah, murâd-ı ilâhisine muvafık kılsın.” dua cümlesi ile başladı konuşmasına. Ve devam etti: “*Bazı şeylerde vakt-i merhununu beklemek ayrı mesele, zamanı büzmeye çalışıp acele etmek ayrı meseledir.*” dedi. Gafil kafalara bir tokmak gibi inen bu başlangıç sözleri, sohbetin ilerleyen dakikalarında ihtar ve tembih ile tanımlanacaktı bizzat kendisi tarafından. “Hırs” olarak nitelendirdi acele etmeyi, zamanı büzmeye çalışmayı. “*Allah'ın rızasını bir an önce tahsil etmeye çalışma haricinde çok hatarlıdır hırs bir mümin için.*” dedi. “*Müminler bu hırsın karşılığını yani cezasını seviyesine göre çeşitli şekillerde görür. Kimisi şefkat tokatlarına maruz kalır, kimisi huzur diye girdiği yuvada huzursuzluk bulur. Allah çektirir böylelerine. Belki de bu çekmesi günahlarına keffaret olur, temizlenir ve ilâhî huzura günahsız olarak gider.*”

Sonra Allah'ın adını bütün dünyaya duyurmada acele etme ama neticesine karışmama misali üzerinden hırsta dengeyi ele aldı. “*Anlatmada hırs, kabul ettirmede temkin*” diye özetledi görüşlerini. Söylemek istediği şey başkaydı ve bunu hemen herkes anlamıştı. Şu sözler de bu tespitin ispatı: “*Ben bu misali vereyim, siz bunu içtimaî hayatta başka şeylere de tatbik edin. Acele ederseniz, pâyinize dâmen dolaşır. Bir an önce şu işi bitirelim derseniz, başkalarının plan, program ve hesabını kaale almazsanız, danışmanın gereklerini yerine getirmezseniz çok defa akâmete maruz kalırsınız, kilitlenirsiniz.*” Bu fasılda sözlerini şöyle bitirdi: “*Ben bu kadar arz etmiş olayım, siz bunun etrafını doldurun. Umarım, bu sözlerin içindeki tembih ve ihtarı anlamışsınızdır.*”

Kısa bir müddet sessizlik oldu. Alan almıştı mesajı. Anlayan anlamıştı bu sözlerle anlatılmak istenen şeyleri. Dolayısıyla daha fazla uzatmanın belki de bir mânâsı yoktu ve faslı değiştirdi.

Bu yeni fasılda söylediği sözleri yorumsuz aktaracağım. Çünkü yorumu ihtiyaç bırakmayacak ölçüde açık seçik ve net anlatılan şeyler. *“Kulluk çok zor. Dağları aşmak kadar zor; kandan-irinden deryaları geçmek kadar zor. Bunu anlayan ve bütün derinliği ile yaşayanlar sofiler olmuş bizim tarihimizde ve şehrahta yürür gibi yürümüşler. İbrahim Hakkı-vâri: “Hakk’ın olacak işler. Boştur gâm-u teşvişler. Ol hikmetini işler. Mevla görelim neyler. Neylerse güzel eyler.”* diyenler ve bunu hayatlarına şîâr edinenler şehrahta yürümüş. Biz de aynı şehrahta yürüyoruz ama kaza yapıyoruz çoğu yerde. Çünkü bizler mübtediyiz. Allah ile münasebet açısından ilk mektebi bile bitirmemiş cahilleriz. Subjektif mülahazalarla bu daire içinde duranlar Allah ile münasebetlerini gözden geçirmeliler. Koridorda değil, harem dairesi de diyemeyeceğim ama kabul dairesinde bulunuyoruz. Öyleyse...”

Sonra vâhid-i kıyasî olsun diye, harem dairesinden bir misal verdi: *“Harem dairesinde bulunanlar helal lokmayı bile ağızlarına koyarken gözünün ucuyla bakar ve ne diyor acaba derler. İnsanlığın İftihar Tablosu Efendimiz böyledir, sair enbiya-yı izâm, aşere-i mübeşşere ve sahabe efendilerimiz böyledir.”*

Yatağına sığmayan debisi alabildiğine yüksek nehir misali coşmuştu ve söz sular-seller gibi yatağında akıp gidiyordu; gidiyordu ama giderken ses tonunda heyecan, ruhlarda ürperti, kalplerde haşyet kendini ağırdan ağıra hissettirmeye de başlıyordu. *“Allah bir kere daha bu millete inkisar yaşatmasın.”* dedi Bu sözler Merhum Üstad Necip Fazıl’a ait. Bu sözün hikâyesini anlattı Üstad’ın çalkantılı hayatındaki safhalar üzerinden. Vefatına yakın yanına gelen ziyaretçilerden birilerine bizzat kendisi söylemiş ve demiş ki: *“Allah bir kere de beni bu cemaatle inkisara uğratmasın.” “O büyüklerin beklentileri bu ise, çok doğru durmak lazım. Dünya karşısında eğilmemek lazım. Aksi hâlde Allah’tan başkasına karşı eğilmemeyi şîâr edinmiş kişiler olarak eğilmeyi israf etmiş oluruz.”* Artık heyecan doruktaydı. Bamteline dokunmanın zamanı gelmişti. Dokundu da: *“Cehennem korkusuyla kulluk yapmayı kalleşlik sayarız. Cennet arzusuyla kulluk yapmayı kalleşlik sayarız. Dünya malı-mülkü ile bu işi götürmeyi kalleşlik sayarız.”*

Bu sözlerden sonra sükûnete ermiş dalgalar misali sustu ve etrafını süzdü

insanın ciğerine mızrak gibi saplanan o derin bakışlarıyla. Kalkacaktı; kalkacaktı ama şiirine kafiye koymalıydı. İki defa, derundan gelen bir sesle “kolay-zor.....kolaaay-zooooor” dedi. Bunu “müminin çelişkisi” olarak tesmiye etti ve *“Zoru gerçekleştirmek lazım. Kolaycılar değişimi, bizim tabirimizle ba’s-u ba’de’l-mevti gerçekleştiremez, 3 asırdır yıkılmış ruh âbidemizin mimarı olamazlar.”*

Ve gitti... Hüzün hakimdi dostlar bugün çırak çıkan bu ocakta....

Dediğim Dedik

Twitter’da “Bir sohbetten hareketle dediğim dedik” başlıklı bir yazı kaleme alacağım dediğim için başlığı böyle koydum. Hikâyesi şu; sohbet sonrası Twitter adresime girdim. Ülkemizin bitme-tükenme bilmeyen ve insanı yoran yoğun gündemi arasında ön plana çıkan bir husus tartışılıyordu ve henüz dinlediğim sohbet ise bu meselelere vurgu yapıyordu. Ben de boş bulundum ve o sözü verdim.

Ertesi sabah yazıyı yazmak için bilgisayarın başına oturdum ama gece yazının muhtevasını düşünürken sohbetin asıl mihverinden hareketle Taşlıcalı Yahya’nın “Kâşki sevdiğimi sevse kamû halk-ı cihân / Sözümüz cümle hemân kıssa-i cânân olsa” beytinden vurguladığı “kıssa-i cânân”ı, Hocaefendi’nin tabiriyle “sohbet-i cânân”ı ön plana çıkartsam dedim.

Bu niyetle yazıya başlarken Twitter’da yaptığım kısa bir gezinti beni şaşkına çevirdi. Çünkü “Dediğim dedik, başlıklı bir yazı kaleme alacağım.” sözü ve özellikle “dediğim dedik” deyiminden hareketle öyle yorumlar yapılmış ki dudağınızın uçuklamaması mümkün değil. Kimileri doğru tahminde bulunup istişare ile alâkalı demiş; kimileri bu tahmini biraz daha ileriye götürüp şuna-buna göndermeler vardır demiş; kimileri daha dar dairede meseleyi farklı alanlara çekmiş; kimileri de mücerred merakla bekliyoruz tarzında dileklerini ifade etmiş. İşte bu manzara beni ilk düşünceme geri döndürdü ve sohbet-i cânân yerine “dediğim dedik”i merkeze alan kısmı yazmaya karar verdim.

Bir ikindi sonrasıydı. “Beş dakika oturayım.” dedi. Sakin bir gün yaşıyordu bugün burası. Sakin demem her zamankine nisbetle ve insan sayısı açısından. Kalabalık değil, demek istiyorum. Yoksa Allah’ın lütfu ve ihsanı ile yüklenen misyon ve o misyonun gerektirdiği ruh, his, heyecan, akıl, mantık, fikir, hareket açısından bakınca “sakin” vasfı gerçeği yansıtmaz. Bu ocak, sözünü ettiğimiz bağlamda hiçbir zaman sakin olmadı, bundan böyle de olacağını sanmam. Çünkü

burası, her daim debisi alabildiğine yüksek, yatağına sığmayan bir nehir gibi; her an dalgaların sizi içine alıp yutacağı fırtınalı bir zemin gibi. İçine girdiğiniz an, eğer görünüşteki sakinliğin bir perde ötesine adım atabilerseniz, sizi koynuna alıp, bağrına sarıp-sarmalayacak his dalgaları, ufuklar ötesi seyahatlara yolculuk yaptıracak düşünce atmosferi, yürekleri durduracak kardeşlik-dostluk heyecanı içinde kendinizi bulur ve belki de kendinizi kaybedebilirsiniz. Her neyse, sakini, sükûnu, sükûneti, sekineyi, meskeni, meskununu, miskini şimdilik bir kenara bırakalım ve mevzua dönelim. Şimdilik dedim; zira sözünü ettiğimiz kavramlar üzerinden bu ocağın tam da tahlilini yapmanın yeri idi.

“*Ahirette altından kalkılamayacak bir şey varsa o da zulümdür.*” diye söze başladı. Allah’ın insanlara zerre miktar zulüm yapmadığı ama insanların kendi kendilerine zulüm ettiği hakikatini anlattı. Bu meali ihtiva eden âyet ve hadisleri ard arda sıraladı. “*Allah’ın ahlâkı bu. Allah’ın ahlâkı ile ahlâklanmak bizim için de emir. Öyleyse...*” mânâsına gelecek beyanlarda bulundu.

Sonra sohbet-i cânân meclislerini gıybetlerle, dedikodularla kirletmenin yanlışlığı konusuna girdi. Hatta “Dudu Nine” tabirini kullandı. Kimdir Dudu Nine, detaylıca bilmiyorum ama bildiğim ‘kendini mükemmel göstermek için etrafını suçlayan, kimseyi beğenmeyip herkese laf yetiştiren, hadisteki tabiriyle “nem-mâm” yani ona-buna laf taşıyan ve böylece insanların birbirine düşmesine sebebiyet vererek toplumsal huzura zarar veren birisi’ Dudu Nine. Onun için halkımız arasında bu özelliklere sahip insanlara Dudu Nine benzetmesi yapılmıştır öteden beri. Gıybeti anlatırken Dudu Nine’nin gıybetini yapmayalım. İhtimal Dudu Nine diye biri yok. O bir mitoloji kahramanı.

Biz devam edelim. “Hâlbuki” dedi Hocaefendi “*Meclislerin tenevvürü, ruh ve kalbin kanat çırpıp yükselere uçması sohbet-i cânânla olur.*” Bu fikri temellendirme adına Fatır Sûresi 10. âyeti okudu. “*İbadetleri kanatlandıran salih kelimelerdir. Melekler öteler ötesinde onları elden ele dolaştırır.*” dedi. Âyet-i kerimede Allah şöyle buyuruyor: “*Kim izzet istiyorsa bilsin ki izzet tamamiyle Allah’ındır. Güzel ve temiz sözler O’na yükselir. Amel-i salihî, güzel ve makbul işi de Allah yükseltir. Kötü işleri gizlice tasarlayıp kuranlara şiddetli azap vardır. Onların kurdukları bütün tuzaklar mahvolur.*”

Ardından enaniyet asrında yaşadığımızı atıfla Allah ile aramıza giren ve bize kûsuf ve husuf yaşatan haylûlelerin başında enaniyetin geldiğini söyledi. “Benim dediğime itibar edilmedi.” diyenlere “Edilmesin, ne olur?” çıkışında bulundu. İzmirli yıllara kadar giderek bazı örnekler verdi kendi hayatından. Kendi konumuna işaretle “*Hayatım boyunca dediğim dedik demedim. Zira bunu tarihte Firavunlar, Nemrutlar demişti.*” dedi.

Ve insanlığın İftihar Tablosu’nun (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Bedir ve Uhud Savaşları öncesi ve sonrası istişarelerini anlattı. Bu bölümü kendi sesinden dinlemenizi hararetle tavsiye ederim. His ile aklın anlatım dilinde nasıl bütünleştiğini gösteren bir başka enfes örnek gibi geldi bana. Dinlerken aklınızla rasyonel bir âlemde yolculuk yaparken hissiyatınızla gözyaşlarınızı akıtacağınızı tahmin ediyorum.

Şimdi burada duralım. İtiraz edenleriniz olabilir ama kanaatimi söyleyeyim; istişareyi kurumsallaştıramadık. Sûre içinde bir tek âyette yer almasına rağmen öneminden dolayı bir sûreye isim olmuş şûra’yı müesseseleştiremedik. Hayatımızın neredeyse her alanını saran “Burada demokrasi var ama benim dediğim olur.” çarpık anlayışından uzaklaşamadık. Dün, Hulefa-i Raşidin ve belli dönemleri itibarıyla Emevi, Abbasi, Selçuklu, Osmanlı bunu yapmış olabilir. Ama onları idealize ederek, bayraklaştırarak, ‘Bir zamanlar biz böyleydik.’ diyerek bugünü yaşayamaz, sorunlarını hall u fasl edemeyiz.

Aynı mevzu ile alâkalı kaleme aldığım bir yazı münasebetiyle bana ulaşan bir e mailde okuyucumuz aynen böyle diyordu: “İstişarenin faziletlerini anlatmak, huşu içinde dinlemek sorunlarımızı çözmiyor. Hâlbuki Batı’da insanlar oturup “İstişare ne güzel bir şey.” diye konuşmaz. Faydalıysa bunu hemen bağlayıcı hâle getirirler. Biz kural koymuyoruz ancak yıllarca uygulamadığımız bir müessesesinin güzelliği üzerine konuşmaya devam ediyoruz.” Ben ilave edeyim; Allah’ın beyanı, Efendimiz’in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) tatbikatları, ecdadımızın örnek alınacak nice uygulamaları olduğu hâlde hem de.

Yeter artık. Kandırmayalım kendimizi. Yıpratmayalım değerlerimizi. Sözümüzle amelimiz aynı istikamette yol alsın. Ebû Bekir (*radıyallahu anh*) gibi konuşup, Ebû Cehil gibi davranmanın mânâsı yok.

“Bana Dua Et Sözünü Ayağa Düşürmeyelim!”

Altını çize çize defaatla okumanızı, her bir ana fikir ve o ana fikir etrafında söylenen her cümle üzerinde düşünmenizi hararetle salık veririm Hocaefendi’nin *Yenilenme Cehdi* isimli kitabında yer alan “Müminin Mümine Karşı En Büyük Yardımı: Dua” başlıklı makalesini. Saygısızlık etmiş olur muyum karar veremedim ama söyleyeceğim. Hocaefendi “*Bana dua et cümlesini ayağa düşürmeyelim.*” diyor. Ben ise “Çoktan ayağa düşürdük Hocam.” diyorum. Bana göre nezaketini konuşturuyor; hedef gösteriyor; aman ha mânâsına gelen ikazda bulunuyor Hocaefendi; yoksa o da biliyor ki hatta 74 yıllık hayatını celvet hâlinde (makamında insanlarla iç içe) yaşayan birisi olarak bizden daha iyi biliyor ki biz bu sözü de, bu sözün altına yatan muhtevayı da çoktan ayaklar altına düşürdük.

Nasıl bu kadar net ve bu kadar cüretkâr oluyorsun diyebilirsiniz. Bu soruyu sormakta haklısınız. Cevabım şu; şimdi sizlere Hocaefendi’nin dua ufku adına tefsir dersleri esnasında not aldığım bazı değerlendirmelerini arka arkasına aktarayım; sizler de, ben de bu sözleri bir endam aynası yapıp karşısına geçelim ve soralım kendimize: Gerçekten biz bir arkadaşımıza “Bana dua et.” derken, duaya bakış açımız bu mu? Bu şuur içinde miyiz? Onun duasıyla ve tabi ki Rabbin onayı ve yaratması ile dua istemeye sebep teşkil eden işin bir çırpıda hall u fasl olacağına inanıyor muyuz?

Dua ile örgülenmiş, bana göre “mücessem dua” olmuş hayatından değil veya ondan bazı kareler değil, eline kalemi alıp üzerinde düşününe düşününe yazdığı dua eksenli yazılardan değil, tefsir dersi esnasında ağzından dökülen sözler bunlar. Okumada perspektif aralığını belirleme adına önemli olduğu için bu hatırlatmayı bir kez daha yapmak istedim.

“Allah insanlara her zaman yakındır. Esas uzak olan insandır. Cismanî istekleri, arzuları, hırsları insanı Allah’tan uzaklaştırır. İşte dua ile insan bu

uzaklığı aşmaya çalışır. Bu zaviyeden dua, insanın Allah’a karşı olan uzaklığını aşma çabasının adıdır.”

“Dua, sebepleri çer-çöp gibi bir kenara atıp doğrudan doğruya müsebbibu’l-esbab olan Allah’a teveccühtür. Bu yönüyle dua, ubudiyet-i hâlisadır. Öyleyse istediğimiz şeyleri isteyip nihâî kararı O’na bırakmalı ve ‘hakkımızda hayırlısı ise’ demeliyiz. Bu, O’na olan saygımızın, iman ve itimadımızın gereğidir.”

“Dualarda Allah sadece söze değil sözün yanında bir de sözün sahibine bakar. Acaba o kişi, ağzından çıkan o sözleri ne kadar içselleştirmiş; o sözler onun gönlünde, kalbinde, ruhunda ne kadar yer etmiş; heyecan ve helecanlarına ne kadar yansımış!”

“Duasının kabul edileceğine cân u gönülden inanan insanın elleri boş dönmez.”

“Duada önemli olan, dua dua yalvardığınız şeyin, teveccüh ettiğiniz Zât-ı İlâhi nezdinde bir mânâ ifade etmesidir. Nezd-i uluhiyette hora geçen şeyleri siz kendi aklınız, fikriniz, ruhunuz ve vicdanlarınızla değerlendirin ve ona göre dua edin. Mesela bir kişinin imanı, üzerine güneşin doğup-battığı her şeyden daha hayırlı ise, neyin önemli olduğu, neyin O’nun katında hora geçtiği kendiliğinden tebeyyün etmiyor mu? Bunun karşısında insanın Cennet’i istemesi çok küçük kalır. Öyleyse küçük şeylerle vakit kaybetmemek lazım.”

“Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatına bakın; hayatının her karesinde dua vardır. Bağışlayın; helaya girerken dua, çıkarken dua; horoz ötünce dua, aynaya bakınca dua; yatarken dua, kalkarken dua; elbise giyince dua, evden çıkınca dua. Hasılı; dua, dua, dua. Dua, Efendimiz’in hayatının içine işlenmiş dantelalar gibidir.”

“İnsan bazen öyle bir hâle gelir ki ne isteyeceğini şaşırır. Bu makamda insan “Senin benim hâlimi bilmen, beni bir şey istemekten müstağni kılıyor.” diyebilir. Ama bütün bütün duayı terk etme, Allah’a tazarru ve niyazda bulunmayı bırakma düpedüz nankörlüktür. Unutmayın; Allah kendinden müstağni olanlara gadab eder. Böyleleri ne Allah’ın büyüklüğünün ne de kendi küçüklüğünün farkındadır.”

“Duaların kabulünde üç şey çok önemlidir; zaman, mekân ve insan. Zaman ve

mekân malum. Kadir gecesi, Cuma günü saat-i icabe, Kâbe, Mescid-i Nebi ve Mescid-i Aksâ gibi zaman ve mekânlarda dua etme. İnsana gelince; ondan kasıt, dua eden insanın hâlidir, ızdırabıdır, sancısıdır. Bir karıncanın çukura düşmesi karşısında üzüntü duyan insan, binlerin-milyonların Cehennem'e gidişi karşısında ızdırıp duymuyorsa, o, ızdırıp nedir bilmiyor demektir."

"Duada beşeri mûlahazalara bağlı olarak detaya inmek yanlıştır. Bu tür dualar bir taraftan ferdin zihin darlığını gösterirken, diğer taraftan Allah'ın murâd-ı Sübhani'sine engel koyma mânâsını taşır. Doğrusu, insanın söyleceği cümleler, o cümlelerde seçeceği kelimelerle kendisini murâd-ı Sübhani'nin enginliğine salmasıdır. Rabbenâ âtina fi'd dünya haseneten ve fi'l âhireti haseneten duası bu yaklaşımın delili sayılabilir."

Hocaefendi'nin dua ufkunu anlama adına fikri bir gezinti yaptık ama asıl mevzuu unutmayalım; dua talebi. Nebiler Serveri'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatında yeri olan önemli bir amel. O, başının çok ağrıdığı hastalık döneminde Hz. Aişe vâlidemizden dua istemiş. Hz. Ömer (radiyallahu anh) umre için kendisinden izin istediğinde: "Ey kardeşim! Duanda bizi unutma!" diye dua talebinde bulunmuş. Demem o ki, Efendimiz'in hayatında yerini bulan bu ameliyeyi hayatımıza taşırken, arkadaşımıza "Bana dua et." derken, inanç ufkumuzun nerede olması gerektiğini düşünelim.

O cüretkâr çıkışıma tekrarlıyorum: Hem ferdî hem içtimaî hem de âlem-i İslam çapında "Bana dua et." sözünü çoktan ayağa düşürdük biz. Gelin, çok bilmiş bilgisizler gibi ortalıkta dolaşmaktan vazgeçelim. Gelin, Ahmet Özhan'dan dinlediğim tasnifle duada "Ya Rab" seviyesinden "Ya Rabbi, Ya Rabbenâ ve Ya Rabbe'l-âlemin" seviyelerine doğru basamakları teker teker çıkmaya başlayalım. Gelin "Senin izzetine yemin ederim ki, onların hepsini baştan çıkartacağım." diyen şeytana karşı dua ile bir sur oluşturalım. Ve gelin duayı düşürdüğümüz yerden kaldıralım; kaldıralım ama önce kendimizin ayağa kalkması lazım o ağır hazineyi yerinden kaldırmak ve taşımak için. Tamam diyorsanız, Cezayirli büyük düşünür Mâlik ibn-i Nebi'nin bir sözünü aktarayım sizlere. Merhum der ki: "Eğer şu an Ay'a gitmeye karar verdiksek, hemen şu duvara bir merdiven dayayıp tırmanmaya başlamalıyız."

Son söz Hocaefendi'nin: *“O’na olan yakınlığı korumak lazım. Yakınlığı koruma O’na çok vefalı olmakla mümkün olur. Bu, O’nun hakkı, bizim de vazifemizdir.”*

İstişareyi Kurumsallaştıramama

“Ne kadar dertli insan varmış.” dedirtecek ölçüde mail aldım “Dediğim Dedik” başlıklı yazıdaki “İstişareyi kurumsallaştıramadık.” tespitine cevap olarak. Herkes kanaatini izhar ediyor. Teklifler getiriyor düşünce ve tecrübelerine dayanarak. Bazıları “Boşuna uğraşmayın, olmaz bu iş. Böyle gelmiş böyle gider.” diyor. Kimileri gıybeti merkeze oturtarak ümitsizlik vadilerinde dolaştığını ifade ediyor. Bazıları da soru soruyor “Ne yapmalıyız?”

İstişarede kurumsallaşmaya ticaretin altın kuralı olan arz-talep açısından bakmalı diyorum önce. İki kelimedenden ibarettir bu kural ama taşımış olduğu muhteva oldukça engin ve derindir. En basitinden talebi ve arzı oluşturan fiziki şartları düşünün. Arz’da; fabrikasından, işçisine, grevinden lokavtına, belediyesinden devletine; talepte ihtiyaçtan reklamına, kültüründen küreselleşmeye kadar o kadar çok şey akla geliyor ki bunların her biri adına destanlar yazılsa sezâdır.

İstişarede de aynı şey geçerli diye düşünüyorum. Dinî temelleri de olan bu kavramın ete-kemiğe bürünüp kurumsallaşmış şekliyle hayat bulması ve varlık sahnesine çıkması için her şeyden önce bir talebin olması lazım. Tam da bu noktada durduğum yer, gözlemlerime dayanarak ulaştığım sonuç malesef menfi. Taban kitlenin böyle bir derdinin olduğunu sanmıyorum. Şâz ve istisna sayılabilecek bazı çıkışlar istişare özelinde bir sistemin kurulmasına yetecek seviyede değildir. Böyle olunca talebin yokluğunda arz bir mânâ ifade etmiyor. Kaldı ki hakiki mânâsıyla talep var mı yok mu bu da müzakereye açık bir mevzudur.

Yanılma ihtimalini de nazara alarak ifade ediyorum, gördüğüm şu benim. İnsanlar hâllerinden memnun. Kimse rahatını bozmak, statükolarını kaybetmek istemiyor. Nasıl olsa bizim yerimize düşünen birileri var diyor. Cesaretleri yok. Afaroz edilecekleri endişesi ağır basıyor. Devleti kutsamaya kadar giden ve

yanlış anlaşılan biat veya itaat kültürü engelleyici rol oynuyor. Büyüklere saygı anlayışı abartılı biçimde hayata taşınıyor. Hocaefendi'nin tabirleri ile 'araştırma ruhu, hakikat aşkı, düşünce sistematığı ve çalışma disiplinin' olmayışı, tek kelime ile paçalarımızdan dökülen tembellik bizi bulunduğumuz noktaya âdeta sürüklüyor. Böyle olunca istişare arz'ı, onun faziletlerinden, dinî ve güncel-aktüel hayattaki yeri ve faydalarından bahsetmek reel hayatta karşılığı olmayan bir meta gibi ortada kalıyor. Daha açık bir ifadeyle bu hususta söz değerini yitirmiş gibi geliyor bana. Çünkü istişare ile alâkalı söylenen her şey ninni dinler gibi dinleniyor, masal okur gibi okunuyor. İnşallah yanılıyordum.

İlaveten, istişarenin kurumsallaşamaması özelinde şu iki sebebin ağırlıklı rol oynadığını düşünüyorum. Birincisi; sahih bilgi eksikliği. Şöyle zannediyoruz biz. Muhalefet etmek fitnedir, ihanettir, vahdeti bozacak yegâne unsurdur. Muhalefet diye adlandırılan düşünceler eğer daha iyiyi, daha güzeli, daha doğruyu elde etmeye vesile olacaksa, neden fitne olsun?

Sahihs bilgi bu aşamada kurumsallaşmaya yön verici bir rol oynayacaktır. Güncel örnekler bir kenara, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatından birkaç hatırlatmada bulunayım. Bedir Savaşı öncesi ordunun yerini belli etmede Hubab ibn-i Münzir'in teklifi ile yer değıştirmesi; Hendek Savaşı'nda kuşatmanın kaldırılması için yapılan ön anlaşmayı ashabın kabullenmeyişi; Bedir Savaşı sonrası esirlere yapılacak muamele, Uhud öncesi müdafa veya taarruz harbi terciğinde Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) görüşlerine muhalif düşüncelerin açıkça beyan edilmesi vs.

Çokları tarafından bilinmediğini düşündüğüm bir misali kısaca aktarayım. Hz. Aişe vâlidemiz Berire isimde bir cariyeyi almış ve hürriyetine kavuşturmuştur. Sosyal hayattaki bu statü farkı Berire'ye köle olan kocasından ayrılma hakkını kendisine vermiştir. İhtimal geçimsizlikleri de olduğu için bunu fırsat bilerek Berire kocası Muğis'ten ayrılmak istediğini söylemiştir. Karısının bu isteğı karşısında perişan olan Muğis, yemekten-içmekten kesilmiştir. Hatta bir defasında onu ağlar ve düşünceli vaziyette görünce Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında bulunan Abbas'a (radiyallahu anh) "Görüyorsun Muğis'e ne hâle geldi. Muğis Berire'yi çok seviyor ve istiyor, Berire de Muğis'i o ölçüde

istemiyor.” demiş ve ardından arabulucuk yapmaya durmuştur. Berire’nin Efendimiz’e (*sallallahu aleyhi ve sellem*) söylediği bir söz var. Diyor ki: “Emir mi ediyorsun ya Resûllah!” “Hayır” diyor Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*). “Emir değil, sadece arabuluculuk.” “Öyleyse istemiyorum.” diyor Berire. (Buhari, Talak 16) Sonuç; boşanma gerçekleşiyor.

Berire meselesini ferdî, diğerlerini ise içtimaî planda örnek olsun diye hatırlattım ve bunlar sahih bilgi. Yani istişarî ortamlarda çıkan sonuçlara el birliği ile destek verme söz konusu olduktan sonra düşüncelerin özgür bir şekilde ifadesi daha iyi, güzel ve doğruyu yakalama maksadına matuftur; fitne değil, ihanet değil, vahdeti bozmak hiç değil.

İkincisi; Emeviler’le başlayan ferdî iradedeki kırılma. İslam, âyet ve Efendimiz’in (*sallallahu aleyhi ve sellem*) beyanları ile şahsiyetini, kişiliğini, karakterini kulluğu merkeze koyarak hürriyet üzerine kuran bir insan tipi inşa etmeye çalışmıştır. Cahiliyye dönemindeki kısaca “atalar kültü” dediğimiz kabile yapılanması içinde atalarına tabir caizse kul olan pasif fert anlayışında da, ağaca-taşa tapan inançtan da fersah fersah uzak bir anlayıştır bu. İslam insan tipinde, Ahmet Taşgetiren’in tabiriyle “İslam insanında” özgürlük esastır, şeref ve onur esastır. Böylesi fertlerden müteşekkil toplumdur İslam’ın hedeflediği. Ama Emeviler’de, eski cahiliyye dönemine, inancına, anlayışına dönüş söz konusudur. Allah’a kulluk, kula kulluğa, güç ve kuvvete kulluğa evrilmeye başlamış, saltanat ve saltanatı devam ettirme öncelikli değer olunca, o toplumdaki insanlar da evrilme yaşamıştır. Dünyevî refah ve saadet merkeze oturmuştur artık. Kazanımları kaybetmeme bir başka öncelikli değer olmuştur. Hâliyle bu sürecin sonunda dünya-ukba dengesi kaybedilmiş, ibre hep dünyadan yana ağır basmıştır. Bu zihniyet karşısında Ebû Zer gibi dik duran kişiler olsa bile, bunlar iki elin parmak sayısını geçmemiş ve rüzgârın akışını tersine çevirememişlerdir. Hatta o dönemde ilmî alanda yaşanan birçok tartışmanın arka planında bu zihniyetin hâkim olduğu yorumu yapılır tarihçiler tarafından. Mesela kader. Emeviler döneminin neredeyse bütününü kapsayan kader tartışmaları aslında iktidarın işine gelen bir şeydir. Zira insanlar “Madem Allah her şeyimizi takdir buyurmuş, bize düşen o kadere uymak.” demişlerdir. Abbasiler döneminde

Kur'ân'ın mahluk olup-olmadığı tartışmaların perde arkasında da bu vardır. Bu dinî ve kelâmî tartışmalar en azından insanların dikkatlerini ekonomik ve siyasi hâdiselerden geri çekmiştir. Uydurma hadislerin başlangıcı bu dönemdir. Sürecin uzunluğuna bağlı olarak ahlâkî temeller zayıflamış, yeni nesiller bu zemin üzerinde neşet etmiştir.

Emeviler'de başladığına inandığımız bu zihniyetteki kırılma bugüne kadar gelmiştir. Bugün bizim muhalefet anlayışımızın hatta inancımızın temelinde de, devleti kutsamaya kadar giden yorumlarımızın arka planında da o dönemin izlerini görmek ve göstermek mümkündür. Eğer bu yorumu kabulleniyorsanız şunu da kabullenmek zorundasınız. 13-14 asrı bulan bu süreç birden bire sonlanmaz. Bunun sonlanıp tekrar Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) dönemindeki asli temeller üzerine ırcası uzun zaman alabilir. Bu ise sahîh bilgiye sahip, o bilgiyi şuur düzeyine çıkartmış, içinde yaşadığı zamanı bilen ve cesaretli insanlarla olur. İstişareyi kurumsallaştıramamanın sebeplerini biraz da buralarda aramak gerekir diye düşünüyorum. Kaldı ki İslam dünyası olarak bizim kurumsallaştırmadığımız sadece istişare değil ki!

Namazda Allah'tan Uzaklaşma!

Birbirinden farklı atmosferlere götüreceğim sizleri bu yazıda bazen yaptığım gibi. İnsicam içinde arz edecek bir konu olmadığı için değil; aksine parça parça çeşitli vesilelerle söylenen inci misal hakikatler kaybolmasın diye. Niyazi Mısri'den mülhem, aşk oduna yanmış ve sürekli efgâne gelen bir bülbül-ü şeyda'nın âh u zâr'ini dindirmek için, pervane misal ateşe can atan insanlara yardım olur düşüncesiyle, seherlerde âh u efgân edip bülbülü kendine hayrân eden, didesini giryân sinisini büryân eden güle bağban olanlar çıkar, diye yapıyorum bunu.

Parçalardan bütüne ulaşanlar olur belki diye düşünüyorum, kendim ulaşamasam da. Tek tek karelerden hareketle resmin tamamını zihninde canlandırıp ona göre hareket tarzını belirleyenler olur diyorum, belirleyemesem de. Büyük resmi görünce bütün insanlığı ilgilendiren alanlarda çeşitli planlar-projeler üretenler çıkar diyorum, çıkaramasam da. Boyumu aşkın bir çaba bu farkındayım. Halk tabiriyle “Etim ne, budum ne ki.” böylesi şeylere soyunuyorum! Tam bu aşamada kalbimi yokluyorum. Allah şahit, niyetim hâlis, hiçbir gıll u gış yok; öyleyse devam diyorum kendi kendime.

Şöyle başladı: *“Bazen çaresizlik insanları hiç olmayacak şeylere sürükler. Bu durumda sırr-ı ehadiyyet içinde nuru tevhide yönelmeyen, yönelemeyen insanlar kaybeder. Hiç olmadık şeylerle derdine derman aramaya koyulur. Hâlbuki hiç olmadık şeylerle çaresizliğe çare aramak, çaresizliğin şaşkıncasıdır. Şinasi'nin dediği gibi “Ehl-i basiretsen hüner arz etme nâdâna; anadan doğma âmâlar değildir vâkıf elvâna.”*

Rahatsızlıklarından dem vurmıştu; ağrıları-sancıları vardı maddî açıdan. Aldığı müsekkimler teskin etmemişti saklama ihtiyacı duymadığı veya şiddetinden dolayı saklayamadığı ağrı ve sancılarını. Çaresiz bir dert mi? Hayır; çünkü şu yazıyı kaleme aldığım bugün, Allah'ın Şafiî isminin tecellesine mazhar

oldu ve şifa buldu Hocaefendi o derdinden. O zaman niçin çaresizlikten dem vurdu? Bana göre cinas yaptı Hocaefendi. Çaresizlik derken kasdı, maddî değil manevî dertlere yönelikti. Gönderme yapıyordu birisine ve/ya birilerine. Hâlden-dilden anlamayan, Süleyman Hilmi Tunahan Hazretleri'nin çok sık zikrettiği “Dünya umuruna vâkıf olmayan ârif billah olamaz.” tespitinde işaret edilen dünyada ve dünyalı olduğu hâlde hatta bütün himmet ve gayretleri ile dünyaya yöneldikleri hâlde dünyayı bilmeyen, bilemeyenlerdi bu veya bunlar. Salonda da olabilirdi bunlar, dünyanın öbür ucunda da. Zaten âriflerin konuşma tarzı bu değil midir? Meseleleri şahsileştirmeyip umumi bir lisan ile -ki buna lisan-i münasip derler- herkesin hissesini almasını sağlamaları. Nereden mi çıkartıyorum bunları? Şu cümlesinden: “*İnsan bu dünyevî hâdiselere vâkıf değilse; aşk u şevk, heyecan ve helecan, zevk-i ruhaniden de nasibi yoksa, geride sadece aptal aptal dinleme kalıyor.*”

En çok konuştuğu mevzular arasındadır namaz Hocaefendi'nin. Her seferinde farklı bir bakış açısıyla, farklı bir yanını anlatır, Anlatılanlara bakınca “Yaşamayan bilmez.” dersiniz ki aynen katılıyorum. Yaşamayanın, hazzetmeyenin, hissetmeyenin bilmeyeceği, anlamayıp anlatamayacağı derûnî hakikatler bunlar. Bu defa çok farklı bir şey söyledi. İlk defa duyuyorum böylesi bir yorumu onun ağzından. “*Namazla irtibat, mâverâ-i tabiatla irtibat demektir.*” Namaz zaten Allah ile bir irtibat vesilesi değil mi? Öyleyse namaz ile irtibat ne demek? Sürçü lisan mı oldu acaba demeye kalmadan birkaç defa ısrarla “namazla irtibat” dedi. Anlaşılan oydu ki namazın bizâtihi kendisi irtibat nesnesi olarak ele alınıyordu. Devamına bakın: “*Eğer namazı ikame ediyorsak, fikren, zihnen, hayalen onun urve-i vüska olduğunun idraki içindeysek, çok sağlam bir kurnaya ağızımızı vermiş ve çok iyi besleniyoruz demektir. Ama bu ölçüde duyulmayan namaz, hakiki namaz değildir...*”

Üç nokta koydum; çünkü devamı var ve devamı yukarıdaki sözleri tamamlayan unsurlarla dolu. “*Namazı duymadan kılanlar belli bir müddet sonra onu kerhen kılar; kılar ve namazda Allah'tan uzaklaşırlar.*” Şimdi daha iyi idrak ediyor insan “namazla irtibat” yaklaşımını. Demek namazla irtibat öncelikli olarak şart; her ne kadar o araç olsa da.

Pekâlâ Allah’a yaklaştıran bir ibadet olmasına rağmen Allah’tan uzaklaştıran namaz sonrası ne olur? İşte orası dikenli tarla. “*Gayri meşru yollara sapar ve onlarla tatmin arayışı içine girer.*” Namaz kılma ile ikame arasındaki farklardan veya sonuçlardan biri olarak bakılabilir bu yoruma.

Ve son nükte: Kadim dostlarından birisi ziyarete gelmiş ve ayrılıyordu. Ayrılma esnasında “abim benim” deyip dostuna sarılması o dostun kadimliğini de yakınlığını da gösteren bir emare olsa gerek. Dua istedi onlar namına bir başkası. Ayrılacaklar, dua istiyorlar dedi duanın muhataplarının yanında. “Onlar bana dua etsin.” dedi önce ve sonra hepimizin dudaklarını geriye doğru götüren bir kelime ilave etti: “Kolaysa.” Sonra hafif tebessüm ederek yerinden doğruldu, “*İnsanlığa hizmet adına büyük fedakarlıklar yapan, bu çaptaki işlere imza atan insanlara benim duam ne mânâ ifade eder ki.*” dedi. Estağfirullah sözleri salonu çınlatırken o kaldığı yerden devam etti: “*Ben insanlığa hizmet için gece gündüz demeden koştıran kadın-erkek herkese her gün dua ediyorum. Ama duaların kabulü benim seslendirmeme göre değıl de onların hüsnü teveccühü ve Allah ile olan irtibatlarına bağılıdır.*” Orhan Seyfi Orhan’ın duası ile bitiriyorum.

“Yüce Allah’ım, şu karanlık yolları,
Bizi sana ulaştıran yollar et!
İhtirasla kilitlenmiş kolları,
Birbirini kucaklayan kollar et!
Muhabbetin gönlümüzde hız olsun,
Güttüğümüz Hakk’a varan iz olsun,
Önümüzde uçurumlar düz olsun,
Yolumuzda dikenleri güller et!
Dalaletle bırakıp da insanı
Yapma arzın en korkulu hayvanı,
Unutturma doğruluğı vicdanı,
Bizi Sana layık kullar et!”

Hocaefendi'ye Haksızlık Etmeyelim

Taha Akyol'un bir sözünü hatırlıyorum: “Kavramları bilmek bilgi, yerli yerinde kullanmak ise mantık meselesidir ve yüksek bir zihnî seviye gerektirir.”

Yazıya böyle başlamamın sebebi 2013 yılı Ocak ayı başlarında Herkül Nağme'de Hocaefendi'nin “*Hayır sulhtadır, sulh her zaman hayırlıdır.*” başlığı ile yayımlanıp kamuoyuna mal olan konuşmasında PKK ile yapılan barış görüşmelerini ‘hayr’ olarak nitelendirirken kullandığı Hudeybiye Antlaşması teşbihi üzerine aldığım bir e-posta. E-postada kısaca söylenen şu: “Hudeybiye’de Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) Mekke müşrikleri ile anlaşma yaparken Müslümanların onlar tarafından meşru bir muhatap olması temin edilmiş oluyordu. Bu açıdan bakınca, bugünkü görüşmeleri Hudeybiye’ye benzettiğimizde, hangi taraf hangi tarafa mukabil geliyor?” Kastedilen mânâ açık; Mekke müşrikleri ve Müslümanlar, Türkiye devleti ve PKK terör örgütü, hiçbir benzeşme söz konusu değil. E-posta sahibine göre mevcut manzara benzetme yapılan mesele ile bire bir uyum içinde değil hatta tam tersi.

Pekâlâ bu yoruma zemin teşkil eden sözünde Hocaefendi ne diyordu? Diyordu ki: “*Hudeybiye sulhu mülahazasıyla, Hudeybiye sulhundaki mantık ve muhakemeyle yapılması gereken şey neyse onu yapmak lazım.*” Üç ayrı açıdan meseleyi ele alabilirim.

Birincisi; Hocaefendi'nin kimliği. Hocaefendi, adı üzerinde Hoca'dır, din âlimidir; siyasetçi, hukukçu vs. değil. Dolayısıyla ele aldığı bir meseleyi anlatırken, yazarken dinî temellere atıfta bulunması, o zaviyeden bakış açısını önceleyen bir tutum izlemesi ve dinî ilimlere ait terminoloji ile konuşması ve yazması normaldir. Hatta daha ötesi, o temelleri öncelemesi, o terminolojiyi kullanması gerekir. Zira görüşlerine getirmiş olduğu deliller, temellendirmede kullanmış olduğu argümanlar âyettir, hadistir, İslam tarihidir, 14 asrı aşan

gelenektir ve nihâyet bu süre zarfında oluşmuş olan literatürdür.

Nitekim, barış görüşmeleri meselesine dikkat ederseniz kendisine sorulan *“Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden, kötü mualelesinden ve kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, bazı fedakârlıklar göstererek sulh olmak için gayret göstermelerinde mahzur yoktur. Barışmak, sulh olmak, elbette daha hayırlıdır. Nefisler, menfaatlerine düşkün yaratılmıştır. Ey kocalar! Eğer siz iyi davranıp arayı düzeltir, kadınların hakkını çiğnemekten sakınırsanız unutmayın ki Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır (İyi davranışlarınızın karşılığını size fazlasıyla verecektir).”* (Nisa Sûresi, 128) âyetine cevap verirken dolaylı olarak girmiştir. Hocaefendi o uzun cevabında *“Sulh elbette hayırlıdır.”* ibaresini, siyak-sibak bütünlüğü içinde aile dairesi bağlamında tefsirini yapıyor ardından *“Toplumsal en küçük birimi ailedeki geçimsizliklerde sulh hayırlı ise, toplum, millet, devlet ve cihan çapındaki dairede evleviyetle hayırlıdır.”* çıkarımında bulunup sözü Hudeybiye sulhuna getiriyor. Geçiş cümlesi aynen şöyle: *“Böyle bir şey deyince zannediyorum sizin de aklınıza gelmiştir; Hudeybiye sulhu.”*

İkincisi; sözü edilen soruda dile getirilen düşüncenin altında yatan zihnî bir temel var; o da kıyastır. Kıyas, kısaca hukukî bir kavram olarak hükmü bilinmeyen bir meseleye bilinenden hareketle aralarındaki ortak illet veya vech ü şebah (benzeşme noktası/ortak vasıf) sebebiyle aynı hükmün verilmesi ameliyesine denir. Bu genel tarifin ötesinde her zaman istisnalar söz konusu olabilir ve olmuştur da. Kaldı ki benzeşmelerin tam olmadığı yerde kıyastan vazgeçilip maslahat ve istihsan metotlarına göre hükümler üretilmesi bunun göstergesi. Usul ilmine ait bu derin meselenin bir-iki cümle ile anlatılamayacağının idraki içindeyiz. Ama zihnî arka plan temelinde yatan kıyas olunca bu temel bilgilerin bilinmesi gerekir.

Şimdi Hocaefendi burada fikhî mânâda bir kıyas ameliyesi yapmıyor. Kıyas metodu ile caiz mi-değil mi diye sorulan bir soruya cevap üretmiyor. Üretmiş olsa, içtihadî hükme medar olacak ortak illetin benzememesinden hareketle ‘Neden kıyas yapıldı?’ veya ‘Maslahat, istihsan kullanılsaydı daha iyi olurdu?’ diyebiliriz. Aksine Hocaefendi burada 1984’den beri kanayan içtimaî yaramızın tedavisi adına beliren ümit ışığına destek sadedinde İslam tarihinden dolaylı bir

referans gösteriyor. Fıkhî zaviyeden bakınca ve söz konusu sohbeti bir bütün hâlinde mütalaa edince şunu rahatlıkla diyebilirim; Hocaefendi Hudeybiye'ye atfıyla bu meselede kıyası değil maslahat ve/ya istihsanı önceleyen zihnî arka plana sahiptir. Başka türlü şu sözlere izah getiremezsiniz: “*Hudeybiye sulhu mülahazasıyla, Hudeybiye sulhündaki mantık ve muhakemeyle yapılması gereken şey neyse onu yapmak lazım.*”

Üçüncüsü; “Usul, esasa mukaddemdir.” Ülkemizin son 30 yılını esir olarak verdiği terörle mücadelede esas, barışın gerçekleşmesi, aynı devlet çatısı altında din, dil, cins, ırk, mezhep farklılıklarımızı gözeterek, koruyarak, saygı göstererek birlikte yaşamının temin edilmesidir. Bunda herkes hemfikir. Ama bunun sağlanmasına gelince, o usuldür. Biz ülke olarak bu usulde yıllardır hatalar yapıyoruz. Sadece askeri önlemlerle, güvenlikçi bakış açısıyla meseleyi hall u fasl etmeye çalışıyoruz. Empati yapma, evrensel insanî haklar düzeyinde meseleyi ele alma, sosyal, kültürel, ekonomik kalkınmışlık, dış ülkelerle münasebet gibi teröre kaynaklık yapan hususları görmezlikten geliyoruz; daha doğrusu geliyorduk. Nitekim bunu açıkça itiraf eden nice devletlûlarımız oldu.

İşte Hocaefendi mevcut gelişmelere destek mahiyetini taşıyan ve terörle mücadeledeki makas değişimine bu açıklaması ile bizleri esasa ulaştıracak usule dikkat çekiyor ve sadece bu zaviyeden benzeşim noktası bulunan Hudeybiye sulhu ile mezkûr görüşünü hem temellendiriyor hem açıklık kazandırıyor hem de Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) râcî olması hasebiyle davranışlarında İslam'ı referans kaynağı olarak görenleri teşvik ediyor.

Hâsılı, Taha Akyol'un yazının başında aktardığım tespitini bir kez daha tekrar ederek yazıyı bitiriyorum: “Kavramları bilmek bilgi, yerli yerinde kullanmak ise mantık meselesidir ve yüksek bir zihni seviye gerektirir.”

Bize de Çekmek Düştü

E-posta üzerinden zevkî, hâlî, irfanî diyebileceğimiz bir muhabbet devşiriyorduk bir dostumla. Dost kelimesi aramızdaki kalbî münasebeti anlatmaya yetmez, başka kelimeler bulmak lazım onu ifade için. Ne mesafelerin acımasızlığı ne de yılların uzamasının dostluğumuza hâlel ver/e/mediği o dost, seccade aşkından bahsediyordu bana. Seccade tabi ki teşbih, kastedilen secde. Secde, tabi ki vesile, asıl kastedilen Allah. Seccade'ye doğru yolculuğun seccade ile birlikte en azından 20'li yaşlarda başlaması gerektiğinden dem vuruyordu. Aksi hâlde 60'lı yaşlarda başlayan yolculuk ile mesafe alınamayacağını anlatıyordu. Gerçek irfanı bulmanın, makam, mevki, para ve şöhretin kocaman bir hiç olduğunu anlamanın yollarını dile getiriyordu. Ve sözü, etraftaki sıradan örneklerle getirerek öyle bir noktada bağladı ki bayılırsınız: *“Hiç'te var olmanın yollarını araştırmalı. Bırakın başkaları var'da hiç olmaya çalışsınlar. Hiç'te var olmak, yokta var olmak daha irfanîdir.”*

Sonra sözü bu ufku yakalamanın en etkin yollarından biri olan yalnızlığa getirip şöyle bitiriyordu: *“...neredeyse imkânsız bir şeyden bahsediyorum. Çobanlıkta kalsaydım belki başarabilirdim; en azından öyle bir kanaat var içimde. Ama böyle bir yalnızlık yaşayamazsam da gözüm açık gidecekmiş gibi gelir bana. Onun için bu keşkeler beni kahrediyor. Henüz bir harîm ve ismet ahlâkı gelişmeden, gönülde yüreğini yakan bir aşk barındırmadan, arzu ve iştiağların serseri fırtınalarına maruz kalmadan, yalnızlığın dehlizlerinde derin boğuşmalarla karşılaşmadan, nefsin oynak ve kıvrak hamlelerini yere sermeden, akıl ve hayalin sanal harp meydanlarında engin mülâhaza ve murakabeler ile savaşmadan ve bu savaşlarda nefsin önüne diktiği zorlu pehlivanların sırtlarını teker teker mindere sermeden böylesi yalnızlık ve vahdet hayatını başarmaya imkân yok. Bunu fark ediyorum.”*

Belki de onda birini aktardığım bu derûnî satırların etkisi ile ser-hoş iken

Hocaefendi'nin muhabbet ortamında buldum kendimi. İktiran denilen şey bu olsa gerek. Aynı şeylerden bahsediyordu Hocaefendi kendine has o veciz üslubu ile. Gözümüzün önünde fokur fokur kaynayan bir göze vardı sanki. Ağzından dökülen sözlerin her biri, Ataullah-i İskenderânî misullu bin-bir lâl ü güheri içinde barından hikmet parıltıları idi sanki. Muhataplarına düşen, bütün dikkatini toplayarak ellerindeki kovalarını, kırbalarını o gözeye salmaktan ibaretti. Yapabildik mi? Bence hayır. Kovaları, kırbaları salsak bile o gözenin içine, gücümüz olmadığı için yeterince su çekemedik sanki.

Nitekim meclisin sonunda Yahya Kemal'in musikimiz için söylediği: “Çok insan anlayamaz eski mûsikimizden; Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden.” beytine atıfla “Bizden olmayanlar anlamaz bizi.” demesi, ardından “Bîbâht olanın bağına bir katresi düşmez / Bârân yerine dürr ü güher yağsa semadan” yani “Bahtsız olanın bağına bir damlası düşmez / Gökten yağmur yerine inci mücevher yağsa” beytini okuması bu tespiti doğruluyor gibi.

Pekâlâ neydi mevzu? Din-i mübine hizmet edenlerin çektikleri sıkıntılar, gördükleri eza ve cefalar, karşılaştıkları işkencelerdi. “Biz kimiz ki?” dedi önce taşları yerli yerine oturtmak için. Yanlış yorumlara, haddi aşkın mübalağalara, hiç sevmediği abartmalara yer vermemek, baştan onun önünü tıkamak için. Ardından misallere geçti. Peygamberler'le başladı. Hz. Âdem'den Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) uzanan uzun yolculuğa atf-ı nazarda bulundu. İmam A'zamlara, Hallacı Mansurlara, Bediüzzamanlara, Süleyman Hilmi Tunahanlara kadar birçok örnekler sıraladı ardı arkasına. Bir nebze kendisinden bahsetti. Edirne'den başladı. 17 yaşında Üç Şerefeli Camii'nde imamken güvenlik güçlerinin kendisini ikamet yeri olan cami penceresinden alıp sorguya götürdüklerini ve üçüncü kata çıkartıp merdiven boşluğundan atma niyetlerini ve son anda camiye ara-sıra gelen birisinin orada aniden peydâh olup “Senin ne işin var burada?” çıkışı ile teşebbüsün akîm kaldığını anlattı. Ardından İzmir, Burdur, İstanbul ve günümüze kadar getirdi meseleyi.

Salonda bulunan herkesin vicdanını sızlatan cümlelerini en sona bırakmıştı. “30-40 yıldır yazıyorum. Bir tek satırla bahsetmedim ben bunlardan. Çünkü müşteki değilim.” Herkesin gözleri dolmuştu. Kimisi gözlerinden akan yaş

siliyor, kimisi de ağlamamak için gözyaşları ile mücadele ediyordu. Ama son sözü her şeyi bitirdi. Gözyaşları ile mücadele edenler mücadeleyi kaybetti. Zira o söz şikâri ta can evinden vurmuştu: “*Bize de çekmek düştü.*”

Tam kalkmaya duracaktı ki meclisten birisi: “Ne o, siz bir insan ‘Rabbim Allah’tır!’ dedi diye kalkıp onu öldürecek misiniz?” âyeti aklıma geldi siz bunları anlatınca.” dedi. Bunun üzerine “*Değişen bir şey yok. Sadece roller oynayanlar değişik. Yapılan şeyler aynı.*” deyip bir fasıl daha geçti. Ama bu fasılda bir başka hususu vurguladı. Dedi ki: “*Onca eziyetlere, zulümlere rağmen hak davanın temsilcilerine zarar verilememiş.*”

O dostumla yazışmalarımıza bağlayayım şimdi. Anladığım o ki; bu kulvarda hayat yolcuğu yapan zatlar önce hiç olmuşlar; yok olmuşlar ardından hiç’likte ve yoklukta varlığı bulmuşlar. Sözün özü; gaye var olmak olduktan sonra önce hiç’liği bulmalı. Yoklukla hem-dem ve hem-hâl olmalı.

Mü'min Sûresi'ndeki o âyet ile bitireceğim yazıyı: “Firavun hanedanından olup o zamana kadar iman ettiğini saklayan biri kalkıp şöyle dedi: “Ne o, siz bir insan ‘Rabbim Allah’tır!’ dedi diye kalkıp onu öldürecek misiniz? Hâlbuki o Rabbiniz tarafından açık belgeler ve mûcizeler de getirdi. Eğer yalan söylüyorsa, yalanı zaten kendi aleyhinedir. Ama şayet doğru söylemişse, en azından onun sizi tehdit ettiği şeylerin bir kısmı başınıza gelecektir. Şu bir gerçektir ki Allah haddi aşan, yalancı kimseleri iflah etmez. Ey (benim) sevgili milletim! Bugün hâkimiyet sizindir, ülkede üstünlük sizdedir. Ama yarın Allah’ın azabı başımıza gelir çatarsa, söyler misiniz hangi kuvvet bizi kurtarabilir?” Buna karşılık Firavun: “Ben size sadece kendimce uygun bulduğum görüşü bildiriyor ve size tutulması gereken doğru yolu gösteriyorum” dedi.” (Mü'min Sûresi, 28-29)

Üslup ve İrfan

Beş-on günlük bir iş seyahati sebebiyle Herkul Nağme’de neredeyse günlük yayımlanan sohbet meclislerini dinleyemedim. Kaldı ki mücerred mânâda dinlemek değil; asıl olan o meclislerden dışarıya doğru gürül gürül akan ırmakların içine dalıp yüzebilmek. Esas olan o irfan sofrasının başına kurulup doyma ve kanma bilmeyen bir iştiha ile inciler devşirmek. Hedef bu olunca, bakış açısı buna göre şekillenince bugün olmadı yarın, yarın olmadı bir sonraki gün ama mutlaka birgün o meclis bize de açılacak ve sofraya buyur edileceksiniz. İnancımız o. Allah nasip eyleye!

Her neyse; birikmiş olan Herkul Nağme’leri ardı arkasına dinlerken 10 günlük sohbetleri bir bütün hâlinde değerlendirme imkânına kavuştum. Her gün parça parça dinlerken dikkat etmediğim ya da önem vermediğim bir hususla karşılaştım. Sizinle onu paylaşmak istiyorum bu yazıda.

Bahse medar o 10 günlük sohbetler her ne kadar birbirinden ayrı vesilelerle yapılmış ve her birisinin ana mihveri farklı olsa da, ortak bir paydaya sahip gibi geldi bana. O gözle bir daha, bir daha dinledim. Bazı yerleri geri sardım. Cümle cümle ilerlemeye gayret ettim. Sonra biraz daha geriye gideyim dedim. Ocak ayının ilk üç haftasına baktım. Gördüm ki konu başlıkları bile zihnimde beliren o ortak paydaya atıfta bulunuyordu. Daha fazla merakınızı mucip olmadan hemen söyleyeyim. Tespitim şu; 2013 yılının başından bugüne, sohbetlerin ana mihverini teşkil eden temel unsur tek kelime ile irfan.

İrfan hakkında detay ya da açılım denebilecek düşüncelere geçmeden aynı bağlamda bir başka tespiti aktarayım. Nedendir bilmem, öteden beri Hocaefendi’nin gerek röportajlarını gerek yazılarını bir kelime ile özdeşleştirerek hafızamın bir kenarına koymayı tercih eden bir zihnî yapıya sahibim. Mesela; Nevval Sevindi’nin röportajı hafızamda “Birey çiçek açmalı” diye kayıtlı. Eyüp Can’ın Ufuk Turu “Medeniyet projesi”, Nuriye Akman’ın

röportajı ise “Üsâme bin Lâdin ve İslâm’ın dırâhşan çehresini kirletme” olarak bir yerlerde duruyor. Lazım olduğunda geri çağırıyorum.

Aynı şeyi yıllar için de yapmaya başladım. Mesela 2012 yılının sohbetlerini bana bir kelime ile ifade edebilir misiniz diye bir soru sorsanız, cevabım “İki kelime olsun.” der ve hemen ardından ilave ederim: “Üslup ve beklentisizlik ya/da medh u senaya karşı tavır.” İsterseniz siz de bu gözle bir bakın; belki farklı tespitleriniz olabilir, olsun. Görüşlerinizi temellendirdikten sonra ne mahzuru var ki? Vahdette kesret, kesrette vahdeti yakayabilir ve hep birlikte istifade zeminimizi genişletmiş oluruz.

Gerçekten 2012 yılında Hocaefendi üsluba, metodolojiye o kadar çok vurgu yapıyor ki şaşırmamanız elde değil. Hakkı, muhtaç ve mürde gönüllere anlatmadan Hakka vuslat yollarına; halka meşru vesileleri kullanarak hizmetten tutun, küçücük köy hâline gelen dünyamızda global düşünüp lokal hareketi salıklayan strateji tekliflerine kadar her şey ama her şey “üslup” kavramı içinde anlatılıyor.

İkincisi ise, beklentisizlik. Halka hizmet adına halkın güvenini kazanarak belli makamlara gelmiş insanların beklentisiz bir şekilde hizmet etmelerinin gereğine o kadar çok vurgu yapılıyor ki, bu vurguların çokluğu neredeyse insanlara “Hocaefendi’nin başka gündemi yok mu?” dedirtiyor. Tabi zâhire bakarak ya da yarası olduğu için gocunan kişilerin sözleri olabilir bu türlü sözler; zira o sohbetlerde Kur’ân ve sünnetle yapılan temellendirmeler, sahabe, tabiin ve tebei tabiine yapılan göndermeler, Emeviler’den Osmanlılar’a uzanan İslam tarihi sürecindeki bizlere örnek olacak hâdiseler aslında olan ile olması gereken arasındaki farkı ifade etmesi itibarıyla çok dikkat çekici.

Şu ana kadar yazarak paylaşmadığım bu özelliğimden sonra gelelim irfana. Kanaatim o ki; 2013 yılına eğer sohbetler bu minval üzere devam ederse irfan üzerine kurulu olacak gibi geliyor bana. Belki çok erken böylesi bir tahminde bulunmak için; ama mevcuddan mefkuda giderken görünen o.

İrfan, a-re-fe kökünden gelen bir mastar. Örf, irfan, ta’rif, teâruf, ârif, ârife, arafat, marifet, ma’ruf..bunların hepsi arefe ile yani irfanla irtibatlı. Arefe, bilmek demek. Bilmek bir fiil olduğuna göre ortada bir bilen bir de bilinen

olmalı. O zaman üç şey; bilinen, bilen ve bilme. Ne kadar güzel anlatır bu kompozisyonu Hocaefendi Marifet yazısında: “*Bilmenin bilenle bütünleşip onun tabiatı hâline gelmesi ve bilen her hâlinin bilinene tercüman olması mertebesidir.*” Hocaefendi’ye göre irfan, kalbin davranışlara hükmetmesi, davranışların Hakkı ilan ve tasdik eden lisan kesilmesi ve lisanın da kelime-i tayyibe olarak vicdana salih amelle aksetmesi demektir. Bu ufka ulaşmış insanlar nefsâniliğe karşı sürekli gerilim içinde ve huzurun med-cezirleri arasında yolculuk yapmaktadır. Böyleleri seccadelerini cuma yamaçlarına serer, gözlerini Hak kapısına diker ve sürekli o kapının aralanıp-aralanmadığını kontrol eder.

Hocaefendi’ye göre ilimden de, ibadetten de daha farklı bir şeydir irfan. Onun için âlim başka, âbid başka, ârif başkadır. Her âlim ârif olmayabilir. Kim bilir her ârif de belki âlim değildir. Ama şurası kesin ki “*Huzurun hazzıyla sermest olan, diğerlerinin emeklediği nice yerlerde kanatlanıp uçarak yol alan biridir ârif. İşte bu makamı ihraz etmiş, dünyada vuslatın hazzına ermiş kişiler halktan gelen teveccühlere karşı kapalıdır.*” Bediüzzaman Hazretleri’nin şu sözü bu hâli ne güzel tasvir eder: “Ben kendimi beğenmiyorum; beni beğenenleri de beğenmiyorum.” Ve Hocaefendi ne güzel söyler: “*Gerçek marifete ermeyen yârı-ağyarı tefrik edemez. Yârla hemdem olmayan hicrandaki azabı bilemez.*”

Hocaefendi’nin 1991 Haziran’ında kaleme aldığı bir yazısından bazı kesitler bunlar. Şunu demek istiyorum. İrfan 2013’de değil 1991’de Hocaefendi’nin gündeminde. Daha geriye gitseniz 1967’de de gündemiydi. Çünkü İslam’ın iman, ibadet ve irfan diye formüle ettiğimiz üç ana esastan biridir irfan. İlmin de ibadetin de ruhu irfan. Ruh olmayınca cesed nasıl hayatiyet emareleri göstermiyorsa, irfansız ilim de, amel de aynı şeydir.

Marifetullah ufkuna ermiş âriflerin ma’rufla teâruf edip Arafat’ta açtığı örfhaneye iştirak ederek irfanı sadece tarif etmenin çok ötesine geçip onunla hemhâl olmaya var mısınız? Cevabınız evet ise ciddiyet ve vakar içinde “Ne olur Allahım! Huzur ve mehabetini benliğimize duyur.” duasını tekrar ile tizkâr etmeliyiz. 2013’de şimdiye kadar yapılan sohbetler bizi irfan sofralarına buyur ediyor. Bundan sonrakilerin de edeceğinden hiç şüphem yok. Son söz Alvar İmamı’nın:

“Ârif’in can gözlerinde nûr-u irfân var olur;
Ârif’le avn-i Hüdâ, sırr-ı maârif yâr olur.” (M. Lütfî)

Dertliyim Öyleyse Varım!

Derdimi Seviyorum, adını koymuştu Hekimoğlu İsmail bir kitabına. Dert ve sevgi. Yan yana gelmesi İslamî bir bakış açısına, kavî bir imana sahip olmadıkça yan yana gelmesi, yan yana getirilmesi oldukça zor iki ayrı kelime. Ama geliyor ve iman işin içine girince anlam yüklü bir mesaja dönüşüyor.

Derdi sevme, derdi ‘ayn-ı derman’ (dermanın kendisi) görme, derdi varlık sebebi görme demektir aynı zamanda. Hani Descartes şüpheyi var oluş dâhil her şeyin temeline koyarak düşünme ile bunun hayat bulacağına inanır ve ardından o meşhur “Düşünüyorum, öyleyse varım.” der ya, burada da aynı yaklaşım geçerli bana göre. Derdi merkeze koyup “Dertliyim öyleyse varım.” demek gibi bir şey bu.

Hocaefendi’den bahsedeceğim. Bana göre “Dertliyim öyleyse yaşıyorum.” diyen, “öyleyse varım” diyen bir insandan. Allah ömrünü müzdâd, vücuduna sıhhat u âfiyet ihsan buyursun. Amin. Ama hayatın tabi gerçeği; hastalık. Tam beş gündür hastaydı. Kendisini yatağa düşürecek ölçüde grip oldu. Hamdolsun, artık yavaş yavaş günlük aktivitelerine dönebilecek kıvama gelmişti. Sık kullandığımız terimle nekâhet dönemi. Nekâhet dönemine girmesine rağmen hastalığın bırakmış olduğu tesir simasında, konuşmasında, oturup kalkmasında, yürümesinde hissediliyordu. Tam iyileşme olmadan hayata başlamasa, temennisinde bulundu bazıları. Fakat hayat devam ediyordu. Gelenler-gidenler, rutin hayatta kendisinden beklenenler ise onun hayata bir an önce dönmesini gerekli kılıyordu. Zaten ihtiyarî istirahat etmediği/edemediği için icbarî bir istirahatata çekilmişti hastalık vasıtasıyla. Artık yeter diyordu ihtimal. Kendini hafif iyi hissedince çıkmaya karar vermişti anlaşılan.

5 günlük hastalığın ardından ikinci defa oturuşuydu etrafındakilerle. Bitkindi, yorgundu. Buğulu gözlerle âdeta etrafına bakıyor gibiydi. İki-üç kişinin yer aldığı mecliste ortak dostu olan birisine döndü ve “Falan nasıl?” dedi. O zat,

Hocaefendi'yi daha fazla yormamak için kısa ve kestirme cevaplarla mevzuyu kapatmak istedi. İlave sorular cevaptan tatmin olmadığını gösteriyordu. Cevaplar açıldı. O cevaplara bağlı tavsiyeler ve haber göndermeler geldi.

Pekâlâ ben ne yaptım? Düşündüm ve dedim ki kendi kendime; Allah muhafaza bu durumda olsam her şeyden önce yataktan dışarı çıkmam. Çıksam, hiç efor sarf etmeyecek bir işi tercih ederim. Ama o tam tersini yapıyordu. Yaşatmayı yaşamaya tercih etmiş, bunu hayat felsefesi olarak kabullenmiş ve hayatına tatbik etmiş bir insanın düşündüğüm ve hayal ettiğim tarzda davranması ne düşünülebilir ne de hayal edilebilir. Hemen orada değil de daha sonra bu manzarayı düşününce Eşrefoğlu Rumî'nin meşhur dizeleri aklıma geldi. Sanki Rumî bu dizeleri Hocaefendi ve emsali derdine derman kabul etmiş insanlar için söylemiş dedim. Şöyle diyor Eşrefoğlu:

*“Râziyem derdime yârin men şikâyet etmezem
Kendi hâlim söyleyerek gayri hikâyet etmezem
Dert u mihnet yoldaşımdır bu yola azm ideli
Dost belasından başım bir dem selâmet itmezem
Her ne kim Dost'tan gelir sâbır ü şâkir durmuşam
Âşıkam derdim yeter özge ferâset itmezem.”*

Hâlbuki bırakın bu son grip hastalığını, beden en sağlıklı günleri dahil sürekli başkalarının derdi ile dertlenen bu gönül insanı bakın bir başka zaman bir başka vesile ile ne demişti. Demişti ki: *“Tatlı yanları bir tarafa, Kestanepazarı'nda yaşadıklarım bana Erzurum'daki talebelik ve Edirne'deki imamlık dönemlerimde yaşadıklarımı unutturdu. 1980 ihtilali ve sonrasında yaşadıklarım Kestanepazarı'nı unutturdu. 28 Şubat ve sonrası ise 80 ihtilali döneminde yaşadıklarımı unutturdu. 11 yıllık Amerika -o zaman 11 yıl olmuştu- hayatımda çektiklerim ise hepsini bastırdı.”* Sonra ümitsizliğe medar olmasın, aşk ve şevke hâlel gelmesin diye *“Ne yapalım; yol böyle. Bu yola girenlerin kaderi böyle.”* diye hem kendine teseliye hem de etrafındakilere teselli kapılarını araladı.

Meclis devam ediyordu. Bu defa bir başka fasla geçti. Fasil, kendisinin de ismen tanıdığı bazı dostlara ismen dua edilmesiydi. O hasta hâliyle bizzat kendi

el yazısı ile isimlerini bir kağıt parçasına yazdı. “İsmen dua edin bunlara.” dedi. “Hiç kimse teminat altında değil. Bugün buradayız yarın nerede olacağız belli değil. İman meselesi bu. Ahiret, cennet-cehennem meselesi. Kazanma kadar kaybetmenin de mukadder olduğu bir mesele. Dikkatli ve temkinli olmalıyız. Dua etmeliyiz.”

Akşamdan sonra... Öğle sonrası sarf ettiği efor, duaya iştiraki kendisini yorgun düşürmüştü, belli. Uzaklardan gelen bir-iki kişi ile sorular ekseninde bazı meseleler masada. Dünya siyasetini ve dolayısıyla devlet politikalarını, lider ve lider kadroların tercihlerini direkt alâkadar eden meseleler bunlar. Bu bağlamda söylenecek her söz belki hariçten gazel okuma, enerjiyi boşuna sarf etme, vuku bulmuşlardan hareketle muhtemellere işaret veya gelecek hakkında tahmin, ümitsizliğe vesile. Dolayısıyla sükût en güzeli. Ama hiçbir şey yapılmayacak demek değil. Bir fert ya da sivil toplum kuruluşu olarak yapılacak çok şeyler var ve olabilir. Bunlar konuşuldu o ortamda.

Sağdan-soldan ikazlar üzerine artık kalkın, bu defa olsun o nezaketi siz gösterin diyen bakışlar etrafta dolaşmaya başlamıştı ki birisinin çıkışı ile bu gerçekleşti. Herkes ayağa kalktı ama Hocaefendi kalkmadı; kalkmadı çünkü bir şeye takılmıştı. Problemleri kendisine arz eden arkadaşına döndü ve onun duruşu, oturuşu, kalkışı, konuşması hatta konuşmasındaki ses tonundan hissettiği üzüntüyü izale adına konuşmaya başladı: “Üzgünsün.” dedi önce. Ardından “Üzülme.” diye ilavede bulundu. “Mahrumiyetler, mağduriyetler ülkesine hicret etmişsiniz. Allah’ın rızasını gözetiyorsunuz. Elinizden geleni yapıyorsunuz. Bu türlü sıkıntılar hep olmuş ve olacak. İçinde bulunduğumuz yolun tabiatı bu. Rahat yok bu dünyada. Bak ben 13 yıldır buradayım. Hiç rahat ettiğimi hatırlamıyorum.” Bu cümlelerin her biri gönüldeki gam ve kederi izale etmeye yeterdi aslında. Nitekim ilgili arkadaşın yüzünde tebessüm gamzeleri belirlemeye başlamıştı.

“Dertliyim, öyleyse varım.”; umarım mübalağa olmamıştır...

Ârif Oldur Bilmeye Dünya u Mâfihâ

Bu kutlu ocağa adımımı attığımda ilk defa dikkatimi çeken şeyler arasında Hocaefendi'nin her fırsatta خَيْرُ الرَّاحِمِينَ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ “Yarlığa Rabbim ve merhamet buyur. Sen merhameti en hayırlı olansın.” duasını çok zikretmesi olmuştu. O kadar çok söylüyordu ki bu duayı, günde 100 defa desem ne mübalağa etmiş ne de yalan söylemiş olurum. Bunun kadar sık olmasa da اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ “Senin gazabından rızana, ukubetinden affına sığınırım Allahım!” duasını da duyduk. “Senden yine Sana sığınırım.” sık duyduğumuz başka dualar arasındaydı. Bu minval üzere daha onlarca dua sıralayabilirim ki bu duaların hepsini Hocaefendi'den duya duya ezberledim.

Buraya kadar normal. Hocaefendi gibi dua ile bütünleşmiş bir insanın duada zenginliği yakalaması ve bunu sürekli vird-i zebân etmesinde şaşılacak bir şey yok diyebilirsiniz eğer siz de benim gibi düşünüyorsanız. Ama anormal olan, İlahiyat Fakültesi mezunu, okuduğunu rahatlıkla anlayacak seviyede Arapça dil bilgisine vâkıf bir insan olarak bu duaların bazılarının âyet, bazılarının âyetlerden muktebes kelime ve cümlelerle söylenmiş ve bazılarının ise bizzat Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) ait olduğunu bilmeyişimdi.

Şunu demek istemiyorum; mesela yukarıda zikrettiğim üç dua Hocaefendi'nin “Firar ve İ'tisam” yazısından öğrendiğimiz kadarıyla Allah ile irtibatta değişik seviye ve kademelerde yer alan insanların dualarıymış. İlki, varlığın dağdağasından, masiyetin çirkinliğinden, Allah'ın üns ve gufranına sığınan avamın; ikincisi sıfatlardan sıfata, sırdan şuhuda, rusumdan usule ve nefsanî duygulardan ruhanî ihaslara firar eden havassın; üçüncüsü sıfattan Zat'a ve Hak'tan yine Hakk'a sığınan haslar üstü hasların duasıymış. Evet, duaların mânâ ve muhtevasından hareketle yapılan derin tahlillerden, tarihi seyr ve gelenek içinde bu duaların kim tarafından, nerede, nasıl okunduğu, okunacağı gibi detaylardan bahsetmiyorum; aksine bu duaları bilmiyordum diyorum.

Sadece ben mi? Elbette değil. Ben, benim gibi yüzlercesi, binlercesi ile aynı karede yer alıyorum. Sebebi; toplumumuzda hatta genel mânâda bütün İslam âleminde duaya karşı bir umursamazlığın oluşu. Bu umursamazlığı netice olarak karşımıza çıkaran şartların başında hiç şüphesiz iman geliyor. İmanın taklid derelerinden tahkik tepelerine doğru yol alamayışı geliyor. Derede doğduk, derede yaşadık ve yaşıyoruz. Kitap sayfaları arasında mazinin derinliklerinde dolaşırken gördüğümüz, okuduğumuz, hayret ve hayranlıkla karşıladığımız ‘Böylesi insanlar da yaşamış mı!’ diye taaccübümüzü dile getirdiğimiz zümrütten tepelerin hayal ufkumuza bile girmeyişi.

Hocaefendi’nin dua konusunda fiilî yaşantısı ve kavli beyanları ile bu kadar ısrarcı olmasının altında şahsen bunu görüyorum. Mevcudu olduğu gibi kabullenmiyor, hayatın başka alanlarında kabullenmediğı gibi. Umursamazlık yapmıyor, yapamıyor, bazılarının yaptığı gibi. Gözünün önünde var olan tabloyu velev ki meyvesini sonraki nesiller toplayacak bile olsa özne olmanın, irade sahibi bulunmanın gereğini yerine getirerek sürekli dua diyor, tahşidatta bulunuyor.

Daha dün, “Efendimiz’den (sallallahu aleyhi ve sellem) mervî dualara karşı toplumumuzda bir yabancılaşma var.” dedi. Aslında bunu yıllar önce de söylemişti. Bunun önüne geçmek için de İmam Nevevi’nin *Kitabu’l-Ezkâr*’ı ile yaptığı tarzda Efendimiz’den mervi duaları derleme çalışması yapmış ve bunu *Me’sur Dualar* adıyla yayımlamıştı.

Yeri geldi, konuya açıklık kazandıracak bir hâtıramı paylaşayım sizlerle. 1986 yılındaydık. Dua mecmuasını ikinci baskısı yapılacak. Ders okutma işine bir müddet ara verdi. Ara vermesinin sebebinin dua mecmuası olduğunu bilmiyorduk. Herkes gitti, birkaç kişi kaldı. O birkaç kişiyle sabah kahvaltısından gece yarılara kadar her gün o dua mecmuasında yer alan nebevî beyanların sıhhatini araştırdık kütüphanede. Hem de hep birlikte. Önce her bir hadisin sened tahkikini yapıyor, rical kitaplarına bakıyor, hadis usulünde belirlenen formlar içinde sahih, hasen, aziz, garip, meşhur hadis diye adını koyuyorduk. Ardından metne geçiyor, metnin tahkiki üzerinde duruyorduk.

Hiç unutamam, bir gün sabahtan öğleye kadar Efendimiz’in bir duasında yerini

alan bir kelimenin, beyan-ı nebevi’de nasıl yer aldığını araştırdık. Hâlbuki o kelime sarf kurallarına göre mastardı. Lügate göre üç ayrı şekilde söylenebiliyordu ama önemli olan mânâ-muhteva bütünlüğünün yanısıra fem-i güher-i nebiden o kelimenin nasıl çıktığını bulmaktı. Sadece bir örnek üzerinde göstermeye çalıştığım bu hassasiyeti Hoacaefendi dua mecmuasının bütününe şâmil kıldı ve yaklaşık bir ayda ancak bitirebildik o çalışmayı.

O günleri hatırlıyorum, çok büyük ümidi vardı Hocaefendi’nin. İslam’ın şanlı mazisinde yerini almış asfiya, aktâb, mukarrabin, evliya değil bizzat Efendiler Efendisi Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) ağızlarından çıkan bu duaların toplumda çok çabuk kabul göreceğini düşünüyordu. Sabah ve akşam dualarının gürül gürül tesbihatlarla beraber ezberlene ezberlene okunacağı kanaatindeydi.

Aradan geçen 26 yıl içinde arzu edilen noktaya varıldı mı? Bu soruya net bir şekilde evet cevabı vermek çok zor ama bütün bütün bir ilerleme olmadığını da söylemek kadirnâşinaslık olur. Nitekim 3 ciltlik *Mecmûatü’l-Ahzâb*’dan derlenen ve yapılan ilavelerle *el-Kulûbu’d-Dâria* adıyla yayımlanan dua mecmuası önce talep uyurma, sonra arz metodu ile bile olsa bu sürecin ikinci ayağını oluşturuyor. Yarın inşaallah işin hakikatine ulaşılır ama bugün şeklî bile olsa artık dua saatleri uygulaması var birçok yerde. Sadece dua maksadıyla bir araya gelmeler söz konusu dünyanın birçok ülkesinde. Muhabbetler dua ile başlıyor, dua ile bitiyor. Bütün bunlar teoriğin pratiğe intikalini gösteren bir tablo.

Hâtıraya dalınca sohbeti unuttum. Yerim kalmadığı için bir cümle aktarayım. “*Duaya karşı yabancılaşma maddileşmeden kaynaklanıyor olabilir.*” dedi ve sözün akışı içinde Fuzulî’nin “Öyle sermestem ki idrak etmezem dünya nedir?” dizesi ile başlayan meşhur şiirindeki “Hikmet-i dünya vu mâfihâ bilen ârif degul. Ârif oldur, bilmeye dünya vu mâfihâ nedir?” beytini okudu.

Benim anladığım dua etme, dua ile bütünleşme, duada derinleşmenin yolu ârif olmaktan geçer. Allah bizleri o derinliğe erdirmesin. Amin....

Kazancı Bedih’ten “Öyle sermestem ki idrak etmezem dünya nedir?” bestesini dinlemenizi öneririm...

Dert mi Dertlenmek mi?

Meşhur hikâyesidir; çok cimri birisi cömertliğine hayran olduğu bir kişinin elinde kalan son malı elmas'ını ister. Onu denemek için mi, istediği elmasa ihtiyacı olduğundan mıdır bilinmez ama ister. Cömert, bir an bile tereddüt etmeden hemen çıkartır o elması verir. Cimri sevinç içinde elması alır ve gider. Üç gün geçer; elde elmas, cimri cömertin kapısına dayanır ve şunu söyler: “Bu elması al, bana ihtiyacın olduğu hâlde elindeki-avucundaki en kıymetli ve en son malını verme duygusunu ver.” der.

6-7 günlük bir yurtdışı seyahatinden sonra kutlu ocağa vardım. Maksadım, hastalıklardan sonra düzene giren günlük hayat içinde bir gün geçirip intikalinde fayda mülâhaza ettiğim gözlemlerimi sizlerle paylaşmaktı. Dolayısıyla perspektif bu açıya kurulu olduğu için başkalarının belki de rutin deyip umursamayacağı en küçük detay bile dikkatimi çekiyordu. Tam da bu noktada ben niyet ve nazar diyeyim; gerisini siz getirin.

Farkındayım, son üç-dört yazıdır hep dert, dert, dert diyorum. Bu yazıda da, bir sonraki yazıda da yine dert diyecek, yine derdi merkeze alacağım; çünkü Hocaefendi dert deyip oturuyor, dert deyip kalkıyor. Eğer kulağınızı ağzına dayayabilerseniz, alıp verdiği her nefesin ‘dert, dert, dert’ diye fısıldadığını rahatlıkla duyabilirsiniz. Alvar İmamı’nın dediği gibi sefinesi dert deryasına gark olmuş insandan ne beklenir ki başka? Ne güzel der Merhum:

*“Sefinem gark oldu derd deryâsına,
Sahrâ-yı sinemi dert aldı getti.
Hasretkeş olmuşdur dil leylâsına,
Bülbül tek zârımı gül aldı getti.”*

Yok mu bu derdin dermanı, böylesi dert ile hemhâl bir hayat, ümitsizlik ve ye's'e yol açmaz mı dediğinizi duyar gibiyim? Cevabım, hayır. Çünkü bu öyle bir dert ki dermanı içinde. Yine Alvar İmamı'nı konuşturalım:

*“Derd ile cangâhından canân diye çağırırsan
Derdin derman ederler, yaran merhem urmaz mı?”*

Derdin ayn-ı derman olduğu “Derman arardım derdime; derdim bana derman imiş.” mısraı ile tasvir edilen manzaranın hakikat olduğu, elle tutulur, gözle görülür hâle inkılap ettiği bir zemin burası. Ne ümitsizliği, ne ye’s’inden bahsediyorsunuz siz? Son soru şu olmalı o zaman: Nedir derdi? Cevabım ilk paragrafta aktardığım hikâyenin içinde. O cömert cimri hikâyesinde olduğu gibi, asıl dert elde kalan son kıymetli malını vermeyi değil onu verebilme duygusu eksikliği. Yani Hocaefendi’nin derdi, muhataplarındaki dertlenme duygusunun yoksunluğu. Ya da o duygunun istendiği ve beklendiği ölçüde olmayışı. Başka bir tabirle bizde eksik olan bu. Yoksa onun dertlerini ister özel ister genel mânâda üç aşağı-beş yukarı tahmin etmek mümkün. Ama ya diğeri?

Amma illa dert adına bir örnek diyorsanız buyurun sizi sohbet ortamına götürmeye çalışayım. *“Âlem nerede ne yiyor, ne içiyor, nerede yatıp, nerede kalkıyor, bunları düşünmemiz, bunları dert edinmemiz lazım.”*

İkinci sohbeti için koltuğa oturur oturmaz söylediği bu üç-beş cümle aslında sohbetin akışını belirleyen bir girişti. Anladığım, sözü edilen çerçevede öne çıkan bir mesele vardı ve bunun üzerinden mesajlar arka arkasına gelecekti. Nitekim öyle de oldu. Nice âyet ve hadislerle temellendirebileceğimiz başkalarının dertleri ile dertlenmenin bize kazandıracağı ve insanın bu ve benzeri noktalarda kusurunu bilmesinin önemi üzerinde durdu. Rıza ve rıdvan ufkuna açılmanın bu yolla olabileceğinin altını çizdi. *“Bizden daha zengince hayat yaşayanlara bakıp müsâvât düşüncesiyle onları levm etme, bizde neden yok deme yerine; bizden çok daha aşağı seviyelerde hayatını idame ettirenlere bakıp dertlenmek. Ekmeliyet ve etemmiyet buna bakar.”* diyerek sözlerini sürdürdü. En çarpıcı cümlesi ise şuydu bana göre: *“Bu mevzularda dinimizin ortaya koyduğu kriterlere göre davrandığımız söylenemez.”*

Doğru mu yanlış mı? Ahlâk-ı İslâmiyenin en temel unsurlarından biri olan, Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) beyanıyla imanı kemâle, olgunluğa, zirveye taşıyan “kendi nefsi için istediğini başkaları için de isteme” veya “istememe” konusunda nerede duruyoruz? Şahıs olarak neredeyim, camia olarak neredeyiz,

toplum, âlem-i İslam ve insanlık olarak gerçekten neredeyiz? Dünyanın dört bir yanında insanlık dramları yaşanırken nice nice basit şeylerin kavgasını veren bir yerde durmuyor muyuz, Allah aşkına! Teoriye sığınmak bir mânâ ifade etmiyor burada. “Âyet şöyle diyor, hadis böyle diyor, İslam tarihindeki uygulamalar şöyle.” Tamam da senin de inandığın bu değerler neden senin hayatında yer etmiyor? Neden pratiğe taşıımıyorsun? İşte problem burada. Onun için diyor Hocaefendi, “*Dinin ortaya koyduğu kriterlere göre davrandığımız söylenemez.*” diye. Kim belir belki de onu dilgîr ve perişan eden, derdine dert katan da bizim bu aymaz ve umursamaz tavrımız.

Ben devam edeyim. “Sahabe-i kiram başta olmak üzere tarih boyunca nice büyük zatlar nice meselelerde keşke şöyle yapmasaydım, böyle yapmasaydım, diyorlar. Böyle demekle etraflarına güven ve emniyet telkin ediyorlar. Böyle demekle hatalarını telafi etme imkânını buluyorlar. Bunlar güzel de ama önemli olan keşke dememektir. Keşke dememeye planlanmış bir şekilde hayatı yaşamaktır. Projeleri ortak akla havale edip bütün muhtemel alternatifleri baştan düşünmektir. Bakınız İnsanlığın İftihar Tablosuna (*sallallahu aleyhi ve sellem*). Vahy ile müeyyed olduğu hâlde, dini bizzat öğrettiği insanlarla oturuyor ve istişare ediyor. Hem de fâik olmasına rağmen, sıradan bir insan gibi onların sözünü dinliyor. Siz de öyle yapın. Ne kadar istişare eder, meseleleyi ne kadar çok ortak akla havale ederseniz yanılma payınızı azaltırsınız. Yoksa yıkmadık gönül, harâp olmadık bina kalmaz ortada.”

Bu sözlerden sonra durdu ve alabildiğine içli bir şekilde “*Perişânım bugün cânâ perişan olmayan bilmez.*” dedi ve ardından aynı içtenlikle “*Kulluk çok zor, çok. Kendimi boynumda pranga, ayağımda zincir var gibi hissediyorum.*” Yine durdu ve herkesi can evinden vuran şu sözlerle bitirdi bu faslı: “*İhsan şuuru. O’nu görüyor olma mülahazası. Bu yapılamıyorsa la ekall -en azından-görülüyor olma mülahazasıyla vazife yapma ve hayatı yaşama.*”

Keşke!

Ebû Cehil Kıtalar Dolaşıyor

Yine dar daire, yine iki elin parmaklarını geçmeyecek sayıda insan ve yine Kırık Mızrap'ın dertli şairi elinde mızrağı ile gönüllerin bamtellerine dokunuyor; kırık dediği testisinden sızan sularla muhataplarının kalblerini yıkıyor.

Aşık Ruhsâtî ile başladı yumuşak bir ses tonuyla. “Bir vakte erdi ki bizim günümüz, Yiğit belli değil mert belli değil; Herkes yarasına derman arıyor, Deva beli değil dert belli değil.” “Çok dert var.” dedi. “Dertler âdeta mutasyona uğramış. Her dert ayrı bir derdi doğuruyor. İyi kötü şeyler birbirleri ile yarış hâlinde. Sadece iyilere bakarsanız iyimserlik, sadece kötülere bakarsanız bedbinlik. İkisi de yanlış. Doğrusu her ikisine birden bakmak. Dünyada olup biten şeyleri doğru okumak, doğru yorumlamak.”

Sonra durdu. Sanki daha önceden meydana gelmiş ve “Keşke öyle değil de böyle yapsaydık.” türünden bir yaklaşımın olduğu hâdise aklına geldi. Sanki diyorum çünkü emin değilim; ama sözün devamı bunu ortaya koyuyor. Dedi ki: “Mazide cereyan eden şeylere kader açısından bakmalı. Onları yeniden gündeme getirip keşke, keşke demek Allah'ın hoşuna gitmez. Bununla beraber aynı hataları bir daha yapmamak lazım.”

Tekrar durdu. Alıcı gözlerle salonu başta aşağıya bir daha süzdü. “Kendimizi lisan-ı münasiple anlatmıyoruz.” dedi. “Allah biliyor her şeyi. Amenna ama muhataplarımız vehim girdabına kapılıyor. Akl-ı selîm, kalb-i selîm çizgisinde düşünmüyor, düşünemiyorlar. O zaman onları uyarmak, istikamet üzere düşünmeye sevk etmek de bizim görevimiz.”

“Yetişmemiş insanlar başkalarını yetiştiremezler. Yetiştirecek insanların yetiştirilmeleri lazım değil elzemdır. Bu noktada farklı bir okuma metodunun hayata geçirilmesi şart. Bu okuma modelinin âdeta bir fihrist gibi önce zihinlere nakşedilmesi ardından hayata hayat kılınması şart. Aklın nuru, kalbin ziyası

denilen ilimler bir bütün hâlinde mütala edilmelidir. Ve gece evrâd ü ezkârı. İbadet aşk u şevk u heyecanı. Ve bütün bunlarda derinlik. Derin diye adlandırılanlarla başetme ancak Allah ile kurulacak derin münasebetle olabilir. Başka türlü düşünülemez.”

Hâlin delaleti sözün devamının geleceğini söylüyordu ama sözün sahibi susmuştu. Not alan kalemler durmuş; bakışlar defterlerden söz sahibine doğru yönelmişti. Tekrar kolaçan etti etrafını ve “derin kulluk” dedi çok derûndan gelen derûnî bir sesle. Hayır ses değil bir inleyişti bu. Derûndan geldiği için de muhataplarının derûnunu yakacak mahiyetteydi: *“Deriinin kulluk.” “Bir gece teheccüdün kaçırınca akşama kadar ‘Ben bugün Rabbime ihanet ettim.’ diyecek bir ruh hâleti.”*

“Farkında mısınız bilmem; aslında bu söz, derin kulluk adına bir ölçü aynı zamanda. “Vakıa”. Bu “vakıa” bağlacından sonrası önemli; çünkü mebde ile münteha arasındaki istikamet çizgisini belirtme var. “Vakıa, teheccüd Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) için farz, ümmet-i Muhammed için sünnet ama derin kulluktan bahsediyoruz. Berzah karanlığını aydınlatan diyor asrın fikir mimarı ona. Ezbere mi konuşuyor?”

Bir başka fasılda *“İnsan kusurunu bilirse iç ızdırapları yaşar. İç ızdıraplar insana rıza ve rıdvan ufkunun kapılarını açar. Zımnî tevbe sayılır ayrıca insanın kusurları kendisinden bilmesi. Kendini süttten çıkmış ak kaşık gibi görenler bu ufka ulaşamaz. Kusur bende değil, beni anlamayanlarda demenin “Ben sizin en yüce Efendinizim.” demekten farkı yoktur.”* dedi.

Sonra...Evet sonra diyeceksiniz. Sonra o ağyarın cefası, yârın vefasızlığı arasında sıkışıp kalan ve “Sabır (kelimesi), sabrımın ondan öte olduğunu anlayıncaya kadar sabredeceğim.” diyen o dert küpü insanın anlattığı dertlerini dinledik. Çatlamamak elde değildi. Değildi ama o bunca dertlerini anlattıktan sonra yine sabır dedi. Derdin arkasında derdi vereni görmenin gereğine değindi her zaman olduğu gibi. Bunun bizleri “rıza yörüngeli sabır” yoluna sokacağıнын altını çizerek kulun Allah’a teveccühle dergâh-ı uluhiyetle irtibata geçeceğinden dem vurdu.

Hocaefendi bunları söylüyordu ama elimde kalem-defterle söylenenleri not

alırken zihnen başka yerlerde dolaşıyordum. Anlatılanlar beni oralara sürükledi. Aklıma ilk gelen Arif Nihat Asya'nın o meşhur Naat'ındaki şu mısralar:

*“Biz dünyadan nereye
Göçelim ya Muhammed?
Yeryüzünde riya, inkâr, hıyanet
Altın devrini yaşıyor...
Diller, sayfalar, satırlar
“Ebû Leheb öldü.” Diyorlar,
Ebû Leheb ölmedi, ya Muhammed
Ebû Cehil, kıtalar dolaşıyor!”*

Sonra Uğur Işılak'ın “İçinde büyüyen âhın olsun.” mısraına katılmadığım şiiri...

*“... Umursama dünya gelse üstüne
İçinde büyüyen bir âhın olsun
Elbet bir gün devran döner tersine
Tahammül en büyük silahın olsun...
Boş ver hayallerin gerçek olmasın
Yeşersin yeter ki, umut solmasın
Derde talip ol ki dertli kalmasın
Garibin gözyaşı günahın olsun...
Olsun be aldırma Yaradan yârdır
Sanma ki zalimin ettiği kârdır
Mazlumun âhı, indirir şâhı
Her şeyin bir vakti, zamanı vardır...”*

Evet, Ebû Cehiller, Ebû Lehebler ölmemiş, kıt'alar dolaşıyordu ama Yaradan da yârdı. Mühim olan o Yâr'ın yardımına hak kazanacak tavır alabilmek, duruş sergileyebilmek. Kısacası Ebû Cehillere, Ebû Leheblere bedel, Arif Nihat'ın diliyle “Nur gibi Ebû Bekir, Osman, meydan okuyan Ömer, kapılar kendisine açılan Ali” olabilmek. Olabildik mi? Olabilecek miyiz acaba?

Zamanı Zaman Üstü Kullananların Yanında

Bediüzzaman Hazretleri ömrünün 40. yılında şunu söyler: “*Kırk sene ömrümde, otuz sene tahsilimde yalnız dört kelime ile dört kelâm öğrendim.*” Kelimeler, “mana-yı harfi, mânâ-yı ismi, niyet ve nazar”. Kelâmlar ise “Ben kendime malik değilim, ölüm haktır, Rabbim birdir ve ene tabir edilen benlik.” Sadece nazarı merkeze alan bir-iki hususa temas edeceğim bu yazıda.

Sabah tefsir dersindeydik. Nedendir bilmem; siyak-sibak münasebeti açısından bir yere oturtamadığım bir cümle sarf etti. Şaşırdım. Elimde kalem küçük defterime ağızdan çıkan bu cümleyi kaydederken, gözlerim etrafı süzmeye başladı. “Kim acaba?” dedim. Sû-i zan mı? Belki. Ama sarf edilen cümleyi okuduğunuzda ihtimal bana hak verirsiniz. “*Birisi, inciden, zümrütten, mercandan bir şeyler söylerken, kendi menhûs zihin ve hayal dünyasında olanlar söylenenlerden istifade edemez.*” Ağır hem de çok ağır bir söz. Menhûs, erbabının malumudur “uğursuz” demek. O cümleyi duyar duymaz “belki sû-i zan” dediğim etrafa bakmamın sebebi de bu. Acaba birisi başka şey ile mi meşgul oluyor yoksa...

Bu cümle öncesinde Hocaefendi Rum sûresi 41. âyet ve devamında yer alan mevzularla alâkalı yorumlarda bulunuyordu. Kelâmî, felsefî ve tarihî boyuttan yaptığı derin açıklamalarda kullandığı dil dikkatimi çekmiş ve kendi kendime “Bu kadar derin mevzuları hepimizin anlayabileceği bir tarzda söylemeye nasıl muvaffak oluyor.” diye düşünüyordum. Çünkü söz konusu izahlar bir taraftan derin bir bilgi birikimi gerektirirken, diğer yandan analiz gücü ile oturmuş bir üslup gerektiriyordu. .

Bunları kaleme alırken Mevlânâ ile Sadreddin Konevî veya Mevlânâ ile İbnü’l-Arabî arasında geçtiği söylenen muhavere aklıma geldi. Yaşadıkları zaman ve mekân dilimi açısından baktığımızda Mevlânâ ile Konevî arasında

olması daha muhtemel olan bu muhaverede, İbnü'l-Arabî ekolünün temsilcisi ve hakîm-sûfi diye nitelenen Konevî, Mevlânâ'ya sorar: “Ben hayret ediyorum size. Bu kadar derin hakikatleri bu kadar basit bir dille nasıl anlatabiliyorsunuz?” Sûfi-hakîm ekolünün temsilcisi sayılan Mevlânâ ise cevap verir: “Asıl, ben size hayret ediyorum. Bu kadar basit şeyleri nasıl bu kadar karmaşık bir dille anlatıyorsunuz?” Hocaefendi bu noktada Mevlânâ ekolünün temsilcisi.

İnsanoğlunun en temel amellerinden biri öğrenme ve bu vesile ile kemâli yakalamasıdır. Ne kadar güzel ve ne kadar veciz bir dille ifade eder Bediüzzaman Hazretleri bunu: “İnsanın vazife-i fitriyyesi taallümle tekemmüldür...” Fakat bunun için önce öğrenmesini öğrenmek gelir. Tabir-i diğerle öğrenme metodunu öğrenmek şarttır. Hele Allah'ın Cennet'e giden yolları kendisi için açtığı ilim yolcusunun yapacağı ilk iştir öğrenme metotlarını öğrenmek. Bu metotları öğrenmek yetmez; bilmek de gerekir; ardından tatbik etmek ve nihâyet bu tatbiki şuurluca hayatına hayat kılıp istikrar içinde sürekliliğini sağlamak.

Sıralamadaki farklı mülahazalar mahfuz, değişmeyen metotları okumak, dinlemek, düşünmek, izlemek, konuşmak, anlamak, anlamlandırmak - yorumlamak da diyebilirsiniz-, sormak vb. hususlardır. Her türlü ilim dalı için geçerli olan bu metotlara İslamî kültürün ilave ettiği ayrı bir husus vardır; susmak. Susmanın özellikle İslamî ilim tahsilinde ön sıralarda yer aldığını bilgi ve tecrübelerine dayanarak ifade eden birçok İslam âlimi vardır.

Susma ve onu takip eden diğer öğrenme araçlarını bir kenara bırakıp dinlemeye gelelim. İnsan neden dinlemez; hem de sözün sahibini dinlemek için geldiği bir ortamda. Dalgındır, yorgundur, uykusuzdur, sürecin uzunluğuna binaen dikkati dağılmıştır, tuvalet ihtiyacı galebe etmiştir vs. gibi onlarca, insanın beşeri yanını ön plana alan mazeret söyleyebiliriz. Bunlar herkesin bildiği ve kabullendiği gerçekler. Burada mesele o değil, mesele ders veya sohbet esnasında “kendi hayal ve zihin dünyasında menhûs şeyler düşünme”. İşte neden sorusu bu bağlamda önemli.

Benim bu soruya cevap sadedinde söyleyebileceğim en önemli şey yine Hocaefendi'den nakillerle olabilir. Çeşitli vesilerle bu mesele gündeme

geldiğinde altını çizebileceğimiz nedenler olarak önce hased ve rekabet etme duygusunu söyler Hocaefendi. Mealen *“Hased, çekememezliği tetikler, çekememezlik rekabeti. Sonra bu o insanın iç dünyasında öyle büyür, öyle genişler ki, onun bütün his ve düşünce dünyasını kaplar ve karşısındaki Müslüman bile olsa netice değişmez.”* Sonra da *“Kendi nefsinin darlığına mahkûm insarlardır böyleleri.”* der.

Bir başka sebep olarak şunu nazara verir; kibir. Aynen aktarayım *Diriliş Çağrısı* adlı eserinden: *“Kibirli bir insan da, kendini büyük kabul ettiğinden dolayı hakiki büyüklerin büyüklüğüne tahammül edemez. Hatta, bir üstadı, bir hocası, bir müridi varsa, onu bile hazmedemez. Zahiren müridini takdir eder ve onun ardı sıra yürüyor görünür ama haddizatında görünüşteki o takdir ve takibinden de içten içe rahatsızlık duyar. Azıcık mürekkep de yalamışsa, “ Ben de bir kısım şeyleri biliyorum.” der. Bazı insanların, Allah’ın te’yidine mazhar oldukları ve ilâhî inâyetle desteklendiklerine hiç inanmaz; benliğini aşıp başkasını kabule yanaşmaz. O hâl üzere devam ettiği sürece de, hep bir darlığın pençesinden debelenip durur.”*

Var mıydı o salonda böyle birisi veya birileri. Haşa ve kella. Kimse hakkında ahkam kesip biçemem. Kalplerde geçen şeyleri sadece Allah (*celle celâluhû*) bilir. Ama sözünü ettiğimiz cümlelerin havaya söylendiğini de hiç kimse iddia edemez. Mutlaka bir mahmili vardı onun. Bediüzzaman Hazretleri’nin dediği gibi niyet ve nazar perspektifini iyi ayarlamalıyız. Özellikle Allah’ın lütfuyla “zamanı zaman üstü olmaya merdiven” olarak kullananların yanında. Niyetlerimiz halis, nazarlarımız istifadeye kurulu olmalı. Mevlânâ misal sehl-i mümteni ufkunun devasa kametlerinden bir diğeri olan Yunus Emre ile bitireyim:

*“Miskinlikte buldular; kimde erlik var ise
Merdivenden iterler, yüksekte bakar ise.”*

Herkul Nağme 258’yi bu bakış açısıyla bir kez daha dinlemenizi tavsiye ederim...